

**МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІЗНЕСУ ТА ПРАВА**

ЗБІРНИК

ТЕЗ

міжнародної науково-практичної конференції

**«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН: НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ ДИСКУРС»**

28 жовтня 2019 року

Херсон 2019

**Міжнародний університет бізнесу і права
Херсонська обласна рада
Харківський науково-дослідний інститут судових
експертиз
ім. професора М.С. Бокаріуса**

**Міністерства юстиції України
Національний інститут економічних досліджень
Академії наук Молдови
Університет прикладних наук (Білорусь)
Спілка підприємців (Мюнхен, Німеччина)**

***«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН: НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ ДИСКУРС»***

**Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції
28 жовтня 2019 року**

м. Херсон, МУБіП

Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та фінанси в умовах глобальних змін: національний та міжнародний дискурс», 28 жовтня 2019 р. Херсон. Ред. вид-во ПВНЗ «МУБіП», 2019. 165 с.

У збірнику розміщено матеріали, в яких узагальнено матеріали міжнародної науково-практичної студентської конференції «Економіка та фінанси в умовах глобальних змін: національний та міжнародний дискурс». Розглянуто актуальні питання щодо тенденцій та основних напрямів формування фінансової політики в Україні та світі. Активізовано співпрацю фінансово-кредитних органів, державної влади та місцевого самоврядування, ділових кіл та вчених до нагальних проблем підвищення ефективності фінансових важелів по зміцненню економіки регіонів.

Рекомендується науковцям, громадським діячам, викладачам, студентам та аспірантам.

Друкується за рішенням вченої ради ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» (протокол № 3 від. 30.10. 2019 р.)

© Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний університет
бізнесу і права», 2019
© Колектив авторів, 2019

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Білоусова Світлана Валентинівна - президент Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права», д.е.н., професор, голова організаційного комітету.

Ненько Сергій Сергійович - ректор Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права», к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного, кримінального права і процесу.

Жуйков Геннадій Євгенович – завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права», д.е.н., професор.

Прохорчук Світлана Володимирівна - проректор з навчально-методичної роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права», к.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Лепьохіна Олена Ваславівна – професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права», д.е.н.

Головіна Наталія Анатоліївна - доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права», к.е.н.

Голіков Валерій Анатолійович - декан економічного факультету Інституту управління та підприємництва (м.Мінск), почесний професор Міжнародного університету бізнесу і права.

Райнер Шамбергер - голова Спільки Підприємців Мюнхена, почесний доктор ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права», доктор філософії.

Джош Гилон - глава агентства міжнародного кризис-менеджмента СІО Лос-Анджелес (США), почесний професор Міжнародного університету бізнесу і права.

*Жуйков Г.Є., д.е.н., професор
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний університет бізнесу и права»*

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ

Формування стратегії банку здійснюється під дією багатьох чинників, які поділяються на зовнішні та внутрішні. Одним з важливих зовнішніх чинників, які діють на банк, є стан фінансового ринку. Місія банку є внутрішнім баченням власниками та менеджерами головної мети існування банку та належить до внутрішніх чинників формування фінансової стратегії банку. Протиріччя, що існує між двома цими чинниками є визначальним у виборі фінансової стратегії банку.

Більшість дослідників, які вивчають питання формування фінансової стратегії банку, надають перевагу в аналізі зовнішніх чинників, під дією яких формується стратегія банку. Деякі з дослідників розглядають фінансову стратегію банку відокремлено від місії банку, пов'язуючи стратегію банку з досягненням стратегічних цілей - вибір найбільш загальних напрямів розвитку банку та план управління банком, спрямований на зміцнення його позицій, задоволення потреб клієнтів в послугах, враховуючи інтереси самого банку.

Поєднуючи думки попередніх дослідників, в роботі пропонується визначати фінансову стратегію банку в залежності від зовнішнього чинника - стану ринку фінансових послуг, враховуючи одночасно вплив внутрішнього чинника - місії банку.

Розглянемо першим внутрішній чинник впливу на фінансову стратегію банку - місію. Місія банку відповідає цілям банку. Умовно усі можливі варіанти місії банків

поділимо на три групи:

- Перша група - банки, що мають за місію вхід на український ринок фінансових послуг, або суттєве збільшення долі ринку у традиційних для банку сегментах ринку, або мають за місію вхід у нові для банку сегменти ринку;

- До другої групи будемо відносити банки, що мають за місію стабільну працю на українському ринку фінансових послуг без суттєвої зміни частки ринку, яку банк утримує, та без входу у нові для банку сегменти ринку. До цієї групи банків будемо відносити і банки, що мають за місію збереження своїх абсолютних або відносних показників діяльності за умов спаду ринку, тобто фактичне збільшення долі ринку у своїх - традиційних для банку сегментах;

- Третя група - банки, що мають за місію вихід з українського ринку фінансових послуг, або суттєве зменшення долі ринку у традиційних для банку сегментах ринку, або мають за місію вихід з традиційних для банку сегментів ринку.

Розглянемо другим зовнішній чинник впливу на фінансову стратегію банку - стан ринку фінансових послуг, від якого, за визначенням, залежить мета банку - збільшення доходності та ринкової вартості при відповідному рівні ризикованості і ліквідності. Як і в попередньому випадку, умовно поділимо усі можливі різновиди стану ринку фінансових послуг на три групи: зростання ринку фінансових послуг, сталість ринку фінансових послуг, спад ринку фінансових послуг.

Можливі варіанти фінансової стратегії банку в залежності від взаємодії зовнішнього чинника - стану фінансового ринку з внутрішнім чинником -місією комерційного банку зведемо до матриці стратегій.

Категорії складності різних стратегій банку в

залежності від місії банку та напрямку змін ринку фінансових послуг кількісно проранжуємо від мінус трьох до плюс трьох.

Найбільша категорія складності стратегії банку - плюс три надається стратегії зростання банку за умов спаду ринку фінансових послуг. Найменша категорія складності стратегії банку - мінус три надається стратегії зменшення банку за умов зростання ринку фінансових послуг. Нульова категорія складності стратегії банку відповідає місії банку, пов'язаної зі збереження позицій банку на фінансовому ринку за умов стабільності останнього.

Незалежно від рангу категорії складності стратегії банку, реалізація стратегії потребує матеріальних та організаційних витрат. Однак, чим категорія складності стратегії банку менша, тим більш просто реалізується стратегія і вимагає, як правило, менших витрат ресурсів.

Стратегічні дії банків, які мають нульову або додатну категорії складності притаманні фінансовим установам, що мають плани довгострокової праці на ринку. Категорії складності стратегії банку у свою чергу можуть бути поділені на агресивну, стандартну та обережну. Агресивній стратегії банку надамо категорію складності три та два, стандартній стратегії банку надамо категорію складності два, один та нуль, обережній стратегії банку надамо категорію складності мінус один та мінус два.

Розглянемо основні характерні риси різних типів стратегій банків:

Агресивна стратегія (наступ на конкурентів) має наступні характерні риси:

- 1.Розширення сегменту ринку послуг банку;
- 2.Вихід на нові сегменту ринку фінансових послуг;
- 3.Значне збільшення власного капіталу банку;
- 4.Значне збільшення активів банку темпом, що випереджає темп зростання пасивів;

5.Рівень ризикованості операцій банку знаходиться біля верхньої межі припустимого діапазону ризиків банків;

б.Підтримка прибутковості банку на рівні нижньої межі припустимого діапазону прибутків банків.

Стандартна стратегія (протиція конкурентам) має наступні характерні риси:

1 .Розширення сегменту ринку послуг банку;

2.Вихід на нові сегменту ринку фінансових послуг;

3.Збільшення власного капіталу банку;

4.Збільшення активів банку темпом, що випереджає темп зростання пасивів;

5. Рівень ризикованості операцій банку знаходиться у середині припустимого діапазону *ризиків банків*;

6.Підтримка прибутковості банку на рівні середини припустимого діапазону прибутків банків.

Обережна стратегія (захист від нападу конкурентів):

1.Незначне розширення або збереження розмірів сегменту ринку послуг банку;

2.За сприятливих умов вихід на нові сегменту ринку фінансових послуг;

3.Збереження існуючого розміру власного капіталу банку;

4.Збалансоване збільшення активів та пасивів банку;

5.Рівень ризикованості операцій банку знаходиться біля нижньої межі припустимого діапазону ризиків банків;

6.Підтримка прибутковості банку на рівні верхньої межі припустимого діапазону прибутків банків.

Матриця стратегій банку дозволяє кількісно оцінити категорію складності варіанта фінансової стратегії банку в залежності від внутрішнього фактору - місії банку та зовнішнього фактору - змін на ринку банківських послуг.

Для успішного функціонування та розвитку банку,

його здатності виживати під час фінансових криз та пристосовуватися до кон'юнктурних змін ринку, необхідно мати чітку та дієву фінансову стратегію. Фінансова стратегія банку формується одночасно під впливом багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників головними з яких є місія банку та стан ринку фінансових послуг. Зміна місії банку або зміна стану ринку фінансових послуг потребують прийняття нової стратегії банку.

Стратегічний план фінансової діяльності банку передбачає вибір напрямків здійснення кредитних операцій. Розглянемо кредитну політику провідних банків. Проаналізуємо структуру кредитного портфелю банків у передкризовий період та на початку світової економічної кризи.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України в умовах економічної нестабільності спостерігається тенденція до універсалізації банків. Практично усі банки України декларують себе на ринку банківських послуг як універсальні банки. Це пояснюється з одного боку конкуренцією між банками, а з іншого боку прагненням банків до диверсифікації ризиків.

Універсальний банк національного рівня " Райффайзен Банк Аваль" серед основних стратегічних напрямків діяльності визначає «...фінансування малих та середніх підприємств, великих корпоративних клієнтів та приватних осіб, тим самим забезпечуючи внесок у стійке економічне зростання України...Наша ціль - середні та великі корпоративні клієнти». Стратегічною метою ПриватБанку є «лідуючі позиції в Україні з надання населенню і юридичним особам усіх форм власності платіжних та інших банківських послуг...». Серед стратегічних завдань Кредобанкуозначено «кредитування малих та середніх підприємств...».

Промінвестбанк, якій за назвою є акціонерним

промислово-інвестиційним банком, основними стратегічними напрямками своєї діяльності бачить «комплексне, високоякісне обслуговування клієнтів, нарощення ресурсної бази та її ефективне спрямування на зростання економічної могутності України» шляхом «...інвестиційного кредитування інноваційного розвитку економіки, розширення споживчого кредитування...».

Виходячи з структури кредитного портфелю банків, розглянутих вище банків, можна зауважити, що універсальні банки кредитують у першу чергу фізичних осіб (30% - 50%), у другу чергу - торгівлю (14% - 26%) і тільки у третю чергу виробництво (10% - 22%). Стабільно низьким залишається кредитування сільського господарства (3% - 5%), від розвитку якого на пряму залежать промислові підприємства, що займаються сільськогосподарським машинобудуванням та виробництвом обладнання для переробної промисловості сільськогосподарської продукції.

Спеціалізований Промінвестбанк, зберігаючи торгівельні операції на другому місці, природно надає перевагу кредитуванню виробництва, надаючи цьому виду кредитів більш ніж третину коштів (36%). Якщо врахувати значно більший відсоток кредитів, що надаються у сільське господарство (7,5%), так стає зрозуміло, що для розвитку промисловості держава повинна опікуватися спеціалізованими комерційними банками відповідного спрямування.

Кредобанк, повністю відповідаючи власним стратегічним напрямкам діяльності, значною мірою приділяє увагу фінансуванню виробництва. Частка кредитів, що надаються у виробництво Кредобанком (22%), у два рази перевищує відповідні частки Райффайзен Банку Аваль та ПриватБанку(11%).

Структура кредитного портфелю банків України у

передкризовий період системно змінювалась. На фоні стабільного кредитування промисловості відбувалось зменшення кредитування сільського господарства, збільшення кредитування торгівлі та особливе збільшення кредитування фізичних осіб. Збільшення кредитування фізичних осіб слід визнати одним з елементів фінансової стратегії банків України. На нашу думку, такі системні зміни у структурі кредитного портфелю банку слід враховувати при розробці фінансової стратегії банку.

Список літератури:

1. Косова Т.І. Аналіз банківської діяльності: Навч. посібник – К. Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
2. ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" Окрема фінансова звітність разом зі звітом незалежного аудитора 31 грудня 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf
3. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.

Прохорчук С.В.

*к.е.н., професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»*

Ненько Д.С.

*студент магістратури спеціальності «Облік і
оподаткування»
ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»*

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Управлінська ланка вищого рівня менеджменту передбачає постановку відповідного стратегічного управління. Провідними інструментами топ-менеджменту на сучасному підприємстві виступають облік і контролінг. Розглянемо їх на прикладі туристичної сфери України.

Туристична індустрія виступає потужним соціально-економічним і політичним чинником, що сприяє розвитку економіки та спрямовує політику багатьох країн і регіонів світу. Для сучасної України характерне встановлення стійкої та гнучкої системи управління в цій сфері, яке приходить на зміну усталеним та застарілим технологіям ведення туристичного бізнесу.

Однією з основних проблем розвитку індустрії туризму в Україні на сьогодні є неефективне та нераціональне використання природнокліматичних та історико-культурних ресурсів, невідповідність розвитку туристичної інфраструктури країни. Якщо не розглядати такий бік туристичної системи, то можна стверджувати, що Україна належить до тих країн, які мають значний, але нереалізований туристичний потенціал.

Ресурси країни – це переважно незмінна складова забезпечення успіху туристичної галузі, та слід зауважити, що туризм є складною системою, в якій тісно переплетені інтереси багатьох галузей: економіки, екології, культури, безпеки, зайнятості населення тощо. З подібними факторами пов'язані підприємницькі успіхи в туристичній сфері як на мікрорівні, так і на макрорівні економіки, адже однією зі статей наповнення державного бюджету в розвинених країнах світу з подібними ресурсами є саме доходи туристичної сфери. Вивчення обліку витрат за статтями калькуляції в туристичному контексті покаже, що потрібно знати підприємцеві про особливості бухгалтерських операцій в цій галузі і які нетипові

деструктивні ситуації при обліку витрат на туристичному підприємстві його можуть спіткати.

Метою статті є дослідження особливостей обліку витрат за статтями калькуляції в контексті туристично-готельної сфери сучасної України.

Підприємець, здійснюючи діяльність у сфері надання туристичних послуг має справу з необхідністю ведення фінансової документації та бухгалтерії. Облік витрат – групування виробничих витрат для цілей управління за виділеними об'єктами (ознаками).

Згідно П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» витрати – це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу між власниками) [6]. Витрати будь-яким чином впливають на ціну продукту готельного чи туристичного бізнесу і формують його вартість.

Собівартість тісно зв'язана з витратами підприємця. Адже, підприємництво в туристичній і готельній сфері, як і в інших сферах, перш за все, визначається як діяльність, що направлена на отримання прибутку, примноження капіталу, який був вкладений у справу. Отже, мінімізація витрат є важливим фактором в управлінні туристичним бізнесом. І тут слід підкреслити, що правильний облік витрат в готелях і в туризмі буде викликаний потребою підприємця в уникненні непередбачуваних, додаткових чи надмірних витрат, збитків. Звідси витікає порядок групування та класифікації витрат в туризмі та готелях.

Туристична галузь вимагає концентрації уваги підприємця на всіх можливих ризиках, адже туризм – побічна галузь, на яку прямо чи опосередковано впливає і виробництво тієї чи іншої продукції, і природні данні території, й екологія регіону, політична ситуація в країні

тощо. Тут важливо пам'ятати і про специфіку закладу (підприємства, установи, організації), бо в туристичній сфері наявна широка розгалуженість видів діяльності. Тут важливо виділяти туристичні готельні комплекси.

Готелі можна розглядати в туристичній сфері на рівні основних витрат туриста, але доцільно зважати на те, що облік витрат за статтями калькуляції в готелях специфічний, відносність готелів щодо логіки туристичної галузі підштовхує до виділення їх як ланки в загальному обліку витрат в туризмі, де готельні комплекси – сутність і каркас туристичного підприємства, формують туристичний попит і вимагають своєчасність виконання суб'єктом господарської діяльності своїх фінансових зобов'язань. При розгляді туристичної сфери сучасної України доцільно буде спростити облік витрат за статтями калькуляції в готелях і дати їм характеристику.

У туризмі в цих статтях закладено різноманітні витрати пов'язані з форменим одягом, розрахунком по комунальних послугах, заробітній платі тощо. В такому спектрі їх можна віднести до певної категорії – калькуляційної статті.

Слід зазначити і наступне: згідно з П(С)БО 16, витрати в бухгалтерському обліку відображаються одночасно із зменшенням активів або збільшенням зобов'язань; витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені; витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені; витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду,

відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони здійснені.

Для більш чіткого та точного розуміння сутності та особливостей обліку витрат в туристичній сфері слід розглядати його на рівні готельних комплексів чи інших конкретних туристичних підприємств зважаючи на специфіку туристичного бізнесу.

Аналізуючи облік витрат в контексті готельної сфери сучасної України можна виділити наступні статті калькуляції обліку витрат в готелях «Інші витрати», «Витрати на оплату праці обслуговуючого персоналу», «Амортизація необоротних активів», «Витрати на поточний ремонт», «Затрати допоміжних розділів готелю».

Складна інфраструктура ринку туристичних послуг сьогодення пов'язує характеристики даних видів калькуляційних статей обліку витрат таким чином, що поняття самого ведення обліку витрат в готелі не розмежовується на чіткі категорії, а набуває лише характерні відтінки, що взаємопов'язані між собою. Тут говорять і про зв'язність цих статей між собою і про взаємопов'язаних послуг готельного обслуговування в туристичному бізнесі. Таким чином, враховуючи всі особливості ведення бухгалтерського обліку при формуванні туристично-готельного підприємства можливо уникнути кризових станів.

Список використаних джерел:

1. Закон № 324 – Закон України «Про туризм» від 15.09.95 р. № 324/95-ВР.
2. Закон № 996 – Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV
3. Закон № 168 – Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. № 168/97-ВР.

4. Закон № 334 – Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.94 р. № 334/94-ВР.

5. Постанова № 728 – «Про заходи подальшого розвитку туризму», затверджена постановою КМУ від 29.04.99 р. № 728 (зі змінами та доповненнями).

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87 // Інфодиск «Законодавство України».

7. Балченко З. А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України: Навчальний посібник / З. А. Балченко. – К.: КУТЕП, 2006. – 232 с.

Клюєв О.М.

*директор Харківського науково-дослідного
інституту судових експертиз ім. Засл.
проф. М. С. Бокаріуса, доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України*

СУДОВА ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Економічна злочинність та пов'язана з нею криміналізація економічних відносин в Україні перетворилися на явище, що представляє одну з головних загроз національній безпеці. Це обумовлено, перш за все, їх масштабами, про які свідчить той факт, що сукупний матеріальний збиток від вчинених злочинів у сфері економіки набагато вище втрат від інших видів правопорушень та злочинів. Перелік суб'єктів і спеціальних інструментів протидії криміналізації взагалі і в сфері економіки, зокрема, досить широкий, однак, безсумнівно, особливе місце серед них належить судовій економічній експертизі.

Дослідження судової економічної експертизи як інструменту протидії кримінальним явищам в економіці, зумовлюють такі чинники:

- по-перше, тенденції розвитку економічної злочинності свідчать про значне зростання професіоналізму кримінальних суб'єктів, ускладнення способів вчинення злочинів та їх приховування. Даний факт зумовлює необхідність використання спеціальних експертних знань у сфері економіки для протидії злочинності практично на всіх стадіях цього процесу;

- по-друге, на цей час потенціал судової економічної експертизи розкритий далеко не повністю. Крім експертного супроводу при розслідуванні слідчими органами протиправних діянь в економіці, роль економічної експертизи полягає також у виявленні кримінальних явищ, їх попередженні та прогнозуванні. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження судової економічної експертизи в розрізі історичного аспекту її появи та виявлення основних тенденцій її розвитку на сучасному етапі.

Необхідність вивчення та аналітичного огляду історичного аспекту будь-якого явища дає можливість виявити тенденції його еволюції; попередити дублювання та повторення помилок минулого; вибудувати теоретичне підґрунтя для проведення досліджень та з'ясувати рівень їх розроблення; побудувати науковий прогноз, розглядаючи предмет дослідження у динаміці. Отже, вивчення історичного аспекту розвитку судової економічної експертизи на сьогоднішній день є актуальним питанням.

Означена проблематика була предметом вивчення у наукових працях авторів, серед яких, насамперед, слід виділити О. М. Бандурку, Ф. Ф. Бутинця, Л. В. Дікань, Л. М. Головченко, Н. Я. Дондик, С. В. Євдокіменко, Л. П. Климович, В. Б. Любка, Г. Г. Мумінову-Савіну,

І. А. Панченко, І. А. Петрову, В. Д. Понікарова, Л. М. Попову, А. М. Ромашова, А. П. Чередніченко та інших [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16]. Саме тому важливим є дослідження еволюції розвитку судової економічної експертизи, що допоможе надалі уникати помилок при вирішенні конкретних питань у судових провадженнях.

Розглядаючи історичний аспект розвитку судової економічної експертизи, слід зазначити, що вона виникла з практичної необхідності у наданні допомоги правоохоронним органам у процесі слідства та історично трансформувалася з форми контролю у форму застосування спеціальних знань у судовому процесі.

Спеціальні економічні знання, зокрема бухгалтерського обліку, фінансів, суто економіки, починають широко використовуватись під час судових розглядів для встановлення істини наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття [1; 2].

При цьому сам облік існував здавна, зокрема у Стародавній Греції. Видатні оратори стародавнього світу Демосфен (Афіни) і Цицерон (Рим) у промовах часто посилались на дані бухгалтерських документів, у яких відображались господарські операції, що містили інформацію про юридичні наслідки конкретних дій або подій. Вже у той час основними засобами контролю були інвентаризація та документування, які стали підґрунтям для подальших судових досліджень [3, с. 13].

У період Середньовіччя однією з перших друкованих видань на теренах Європи з'явилася книжка Л. Пачолі «Трактат про рахунки та записи», яку використовували у судах для перевірки достовірності даних обліку [4]. Пізніше, у ХV столітті, у зв'язку з судовими розглядами, бухгалтери починають виступати в суді як експерти. При цьому вже проводилася різниця між експертом – *in faciem*

testis – незалежним збирачем доказів та експертами *boni instructores iudicis* – помічниками суддів у прийнятті рішень [4; 5].

У XVII столітті були створені спеціалізовані інституції, на вимогу судових органів їхні фахівці – експерти-бухгалтери – проводили експертизи [3 с. 12]. Французький процесуаліст Банье вбачав у судовій економічній експертизі інструмент, необхідний для провадження слідства та суду, а англо-американські процесуалісти вважали експерта науковим свідком [5; 6].

Судова економічна експертиза у сучасному її вигляді започаткована трудами таких відомих вчених-правознавців, як А. Х. Гольмстена та Г. Ф. Шершеневича. Вивчаючи дане питання, Л. Є. Владіміров поділяв експертів на «наукових», які дають мотивований висновок, що впливає на вирок, а часто і визначає його, і «ненаукових», яким відведена роль «довідкових свідків» [3 с. 14].

Найважливішою працею початку XX століття з теоретико-прикладних засад судової економічної експертизи можна вважати труд С. Ф. Іванова «Бухгалтерська експертиза в судовому процесі». У ній вчений, одним із перших, наводить дефініцію експертизи, визначаючи її як дослідження через «знавців» у судовому процесі таких предметів і явищ, що не можуть бути пояснені за допомогою одних тільки юридичних знань, а вимагають і професійних знань [7].

Розвиток вітчизняної судової економічної експертизи починається з відкриття у Харкові, Києві та Одесі обласних Кабінетів науково-судової експертизи. До 1925 року правоохоронні органи, з метою використання допомоги спеціалістів у досудовому розслідуванні та судовому процесі, доручали це представникам бухгалтерії, адже фахівців у галузі саме судової економічної експертизи

на той час ще не було [3. с. 18]. Оновлене «Положення про Кабінети науково-судової експертизи» було затверджено 25 квітня 1925 року і передбачало виконання ними не тільки експертиз, а й наукових робіт і експериментальних досліджень з питань криміналістичної техніки та методології розслідувань злочинів у зв'язку з розширенням функцій. Кабінети були перейменовані в Інститути науково-судової експертизи. Таким чином, у судовій системі була створена така важлива та самостійна інституція, як судова експертиза [8].

У той період судово-бухгалтерська експертиза часто використовувалася у цивільних справах, які виникали у зв'язку із суперечками між приватними і державними організаціями, та у кримінальних справах, пов'язаних із зловживаннями на державних підприємствах і в організаціях. Широкого розповсюдження набуває такий різновид економічної експертизи, як податкова експертиза. Вона призначалась у справах про ухилення приватних підприємців від сплати податків до бюджету [9; 10]. Саме таким справам були зобов'язані своєю появою перші науково-методичні праці з судово-економічної експертизи.

Теорія радянського бухгалтерського обліку, яка найактивніше почала формуватися завдяки переведенню підприємств на господарський розрахунок, створила для судової економічної експертизи стійку наукову основу. Це стало основним поштовхом переходу експертизи до нової фази свого розвитку у 30-х роках ХХ ст. Саме в цей період закладалися теоретичні основи судової економічної експертизи на ґрунті узагальнення висновків експертів-бухгалтерів за величезною кількістю судових справ [11; 12].

Наступний етап становлення та розвитку судової економічної експертизи припадає на кінець 40-х років ХХ ст., коли 4 червня 1947 року Президією Верховної Ради

СРСР ухвалено Указ «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і громадського майна». Після цього різко збільшилась кількість справ з розслідування господарських злочинів, а це, у свою чергу, вимагало поширення використання економічних знань у галузі бухгалтерського обліку та звітності для дослідження матеріалів та отримання висновку експерта-економіста [13; 14].

У 70 р. ХХ ст. були створені Міністерства юстиції СРСР і союзних республік. Саме в їх підпорядкуванні діяли Науково-дослідні інститути судових експертиз, в яких вже існували окремі підрозділи, де працювали експерти-економісти. Цей період характеризується бурхливим розвитком теоретико-прикладних досліджень у сфері судової економічної експертизи. Фахівці-економісти започатковували основи пріоритетних напрямів експертних економічних досліджень.

Слід зазначити, що до кінця 80-х рр. минулого століття предметна галузь судової економічної експертизи була практично не пов'язана з аналізом господарської діяльності, оподаткуванням, фінансами та кошторисними роботами. В кримінальному судочинстві перед експертами ставилися, в основному, питання розміру розкрадань, вчинених посадовими особами, присвоєння соціалістичної власності. Однак саме в цей період органи судової економічної експертизи отримали великий досвід експертизи фактів діяльності в сфері тіньової економіки. Поява в Україні інституту аудиту та професійних бухгалтерів-аудиторів дозволило продовжити процес вдосконалення експертної діяльності та залучати аудиторів в якості судових експертів. Розвиток ринкових механізмів викликав необхідність появи нових напрямів судових економічних експертиз. Предметна галузь судової

економічної експертизи істотно розширилася саме наприкінці 90-х років минулого століття [15; 16].

За досліджуваній історичний період клас судових економічних експертиз постійно розвивався. Коло і зміст питань, що вирішуються економічною експертизою, залежать від обставин конкретної справи, специфіки ведення обліку в тій організації, установі, підприємстві, де виявлені ознаки економічного злочину або порушені права певних сторін у господарських або цивільних взаємовідносинах [12]. Напрямки досліджень за кожною експертною спеціальністю в судовій економічній експертизі мають загальну юридичну базу і виконуються відповідно до вимог єдиних процесуальних норм. Разом з тим, кожен із напрямків судової експертизи відрізняється від інших предметом, об'єктами і методами експертного дослідження. Від правильного визначення предмету експертизи залежить практична діяльність експерта, межі його компетенції та коло питань, що він вирішує. Наприклад, потребу в планово-економічній експертизі обумовлено розвитком бізнес-планування та необхідністю оцінки ефективного витрачання бюджетних коштів.

Висновки. Узагальнюючи історичні факти, ми дійшли висновку, що судова економічна експертиза, будучи окремим класом судових експертиз, розвивалася і удосконалювалася не тільки в контексті суспільно-історичних та політичних подій в державі, а й як наслідок різних організаційних заходів із створення та вдосконалення структур, що здійснюють цю діяльність, а також діяльності вчених та фахівців, які обґрунтували її методологічні та методичні основи. Тобто в своєму розвитку судова економічна експертиза отримала нові якісні характеристики: вона є не тільки професійною сферою, а й напрямом освітньої діяльності.

Таким чином, судова економічна експертиза постійно розвивається, розширюючи предметну область і сфери діяльності, знаходячи нові напрями, нерозривно пов'язані з особливостями суспільно-історичного та економічного розвитку сучасної України.

Список використаної літератури:

1. Остап'юк М. Я. Історія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 276 с.

2. Панченко І.А. Організація судово-бухгалтерської експертизи : теоретико-практичні аспекти : дис. ... канд. економ. наук. 08.00.09. Житомир, 2007. 182 с.

3. Євдокіменко С. В. Теорія і практика судово-економічної експертизи : монографія. Харків : Панов, 2016. 540 с.

4. Бухгалтерський облік : історичний аспект : колект. моногр. Житомир : ЖДТУ, 2006. 620 с.

5. Лега О. В. Еволюція поглядів на концептуальні проблеми розвитку судово-бухгалтерської експертизи. Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9(2). С. 248-253.

6. Світлоока В. Ф. Місце економічної експертизи у сфері економічних відносин. Управління розвитком, 2012. № 7. С. 150-151.

7. Базась М.Ф. Теоретико-методологічні засади судово-бухгалтерської експертизи: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2007. 488с.

8. Дондик Н.Я. Судова бухгалтерія. Київ, 2011. 208 с.

9. Панкін С.С. Облікові експертизи при розслідуванні правопорушень, пов'язаних з ухилянням від сплати податків. Вісник ЖДТУ, 2004. № 3 (29). С. 158-167.

10. Аніщенко О.В. Проблеми визначення податку на додану вартість при проведенні судово-економічних експертиз у зв'язку з набранням чинності Податковим

кодексом України. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2011. Вип. 11. С. 598-604.

11. Попова Л.М. Судово-економічна експертиза : навч. посіб. Харків : Еспада, 2008. 272 с.

12. Чередніченко А. П. Історичні аспекти становлення та розвитку судово-економічної експертизи в Україні. Криміналістика и судебная экспертиза, 2013. Вып. 58(1). С. 353-364.

13. Мумінова-Савіна Г.Г. Судово-бухгалтерська експертиза : навч.-метод. посіб. Київ, 2004. 268 с.

14. Євдокіменко С.В. Становлення науки про судову експертизу: історичний аспект. Форум права. 2009. № 2. С. 145-149.

15. Назаров В.В. Деякі аспекти забезпечення безпеки підприємницької діяльності : зб. наук. праць. Київ, 2003. С. 230-237.

16. Рудницький В.С., Бруханський Р.Ф., Хомин П.Я. Судово-бухгалтерська експертиза економічних правопорушень (опорні конспекти): навчальний посібник. К.: ВД Професіонал, 2004. 304с.

Аверчев О.В.

д.с.-г.н., професор, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Василенко Н.Є.

к.с.-г.н., докторант ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СТОКОЛОСУ БЕЗОСТОГО ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ, ВОДОРОЗЧИННИХ ДОБРИВ

Розробка методів підвищення посівних і врожайних властивостей насіння багаторічних злакових трав,

удосконалення існуючих та розробка нові ресурсозберігаючих технологій їх вирощування в умовах Лісостепу

У статті подано результати досліджень, проведених у 2011-2014 роках по розробці ефективної системи удобрення посівів стоколосу безостого шляхом застосування мінеральних, водорозчинних добрив та органічних мікродобрив залежно від потреби рослин в окремі періоди їх росту і розвитку та її впливу на насінневу продуктивність та посівні якості насіння цих культур.

Найбільш ефективною системою удобрення стоколосу безостого є поєднання застосування мінеральних добрив $N_{60}P_{45}K_{45}$ із внесенням водорозчинних добрив Мастер у фазу кущіння та фазу колосіння у дозі по 5 кг/га, що забезпечило в середньому за 2011-2014 роки урожайність насіння сортів Марс і Всеслав відповідно 355; 370 кг/га, що на 55 і 60 кг/більше порівняно із застосуванням мінеральних добрив та на 225 і 245 кг/га більше порівняно з контролем без добрив.

Ефективність дії азоту в значній мірі залежить від наявності в ґрунті інших елементів живлення. Дослідженнями F.L. Fishera та інших встановлено, що вона залежала від вмісту фосфору в ґрунті, а в дослідях W. Holmes - від вмісту калію, а також фосфору і калію разом взятих.

Основна мета наукових досліджень за темою розробити теоретичні основи підвищення урожайних та посівних властивостей стоколосу безостого на основі вивчення закономірностей формування врожаю насіння залежно від взаємодії екологічних і агротехнічних факторів. Дослідження направлені на розробку технологічних прийомів, які дозволять реалізувати потенційні генетичні можливості щодо насінневої продуктивності зареєстрованих та перспективних сортів

стоколосу безостого Марс і Всеслав, цінних у своєму використанні як для створення високопродуктивних пасовищ так і для залуження газонів, стадіонів, садків, парків, автобанів.

Умови та методика проведення досліджень. Досліди проводились на дослідних ділянках Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН розташованих в селі Бохоники Вінницького району, Вінницької області, в сівозміні відділу насінництва та трансферу інновацій. Ґрунти сірі лісові. Орний шар ґрунту характеризується такими агрохімічними показниками: вміст гумусу 1,75-1,91, рН сольової витяжки 5,2-5,6, гідролітична кислотність 1,73-3,6 мг-екв. на 100 г ґрунту, легкогідролізованого азоту 75-100 мг/кг, вміст рухомих форм фосфору складає 84-120 мг/кг і калію 64-85 мг/кг повітряно-сухого ґрунту, сума ввібраних основ 12-13 мг-екв. на 100 г ґрунту.

В усіх дослідах лабораторії підготовка ґрунту, посів, система догляду за посівами проводились за загальноприйнятою методикою з врахуванням специфіки дослідів і нових досягнень науки і виробництва.

Злакові трави зокрема стоколос безостий сортів Марс, Всеслав, висівались черезрядним способом посіву (М-30 см) з нормою висіву відповідно 4,0, 5,0 млн./га схожих насінин.

Розмір посівної ділянки 30 м², облікової 20 м², повторність 3-кратна. Мінеральні добрива у формі простих добрив вносили в основне удобрення, водорозчинні позакоренево шляхом обприскування посівів відповідно до схеми досліджень. У роки проведення дослідів проводився аналіз груп агрометеорологічних показників:

Протягом вегетації рослин проводилися фенологічні спостереження по основних фазах росту і розвитку злакових трав згідно «Методики Держсортівипробування сільськогосподарських культур» і «Методики проведення

досліджень в кормовиробництві». При цьому відмічали фази росту і розвитку рослин. Початок фази відмічали коли вона наступала в 10% рослин і повну – 75% рослин;

- індивідуальну продуктивність рослин та облік урожаю проводили згідно «Методических указаний по проведению полевых опытов с кормовыми культурами». Облік урожаю проводили із всіх повторень дослідіду з наступною доочисткою насіння і перерахунком на стандартну вологість 15%.

Всі обліки і спостереження, що проводились в дослідідах, виконувались згідно «Методичних вказівок по проведенню дослідіжень в насінництві багаторічних трав» (М., 1986 р.).

Посівні якості насіння багаторічних трав (енергія проростання, схожість) визначали згідно ДСТУ 4138-2002 «Насіння сільськогосподарських культур. Методи визначення якості». Сила росту та життєздатність насіння визначали згідно «Методики визначення сили росту насіння кормових культур». (Переprawo Н.И., Георгиади Н.И., Мельникова Л.Н.; РГАУ – МСХА, 2012).

Математичну обробку результатів дослідіжень проводили методом дисперсійного та кореляційно-регресійного аналізу на персональному комп'ютері із використанням спеціальних пакетів прикладних програм типу Excel, Statistika, Sigma.

Результати: В проведеніх дослідіженнях відмічено зростання урожайності від проведенія позакореневого підживлення. Внесення водорозчинного добрива в різні строки в варіантах без основного удобрення сприяло збільшенню врожаю насіння у сортів Марс і Всеслав практично на однакові величини - відповідно на 19-34 та 19-40 кг/га, при значній різниці в урожайності на користь сорту Всеслав (сорт Марс – 144-159, сорт Всеслав – 202-223 кг/га).

Проведення позакореневого підживлення на фоні N_{60} сприяло підвищенню урожаю залежно від строків проведення на 16-35 кг/га для сорту Марс та 20-61 кг/га для сорту Всеслав, при урожайності відповідно 241-276 та 320-351 кг/га.

На фоні основного удобрення $N_{60}P_{45}K_{45}$ зростання урожайності від позакореневого підживлення складало відповідно до сорту 19-40 та 20-41 кг/га. Урожай насіння становив 341-362 та 418-439 кг/га.

Що стосується строків внесення, то найменшого ефекту по зростанню насінневої продуктивності було досягнуто коли водорозчинні добрива вносились восени (перша декада вересня). При цьому ефективність від водорозчинних добрив практично не залежала від фону основного удобрення. Приріст урожайності для сорту Марс відповідно до фонів основного удобрення склав 19, 16 і 19 кг/га, для сорту Всеслав – 19, 20 і 20 кг/га.

Найбільшого ефекту від водорозчинних добрив у наших дослідженнях досягнуто від дворазового підживлення посівів: в фази кущіння та колосіння. Відповідно при цьому норма водорозчинних добрив була подвійною – 5 кг/га + 5 кг/га. Залежно від сорту урожайність ж посівів зросла на фоні без основного удобрення на 51, 59 кг/га, при внесенні N_{60} 56, 78 кг/га та при $N_{60}P_{45}K_{45}$ – відповідно 64, 69 кг/га.

Найбільшої урожайності насіння стоколосу безостого в наших дослідженнях досягнуто у варіанті, де на фоні повного мінерального удобрення $N_{60}P_{45}K_{45}$ проведено позакореневе підживлення водорозчинним добривом Мастер у два строки – кущіння + колосіння (нормою 5 кг/га + 5 кг/га), що забезпечило формування врожаю на рівні 386 кг/га для сорту Марс та 467 кг/га для сорту Всеслав.

Економічну ефективність вирощування стоколосу безостого на насіння залежно від удобрення розраховано шляхом розробки технологічних карт з урахуванням діючих тарифних ставок і норм виробітку, а також вартості насіння, мінеральних добрив та паливно-мастильних матеріалів.

На основі виконаних розрахунків встановлено, що економічна ефективність суттєво залежала від системи удобрення насінницьких посівів стоколосу безостого. Так в варіанті без добрив вартість вирощеного врожаю сортів Всеслав і Марс склала 4575 та 3125 грн./га (таблиці 4.8 та 4.9), тоді як на фонах основного удобрення N_{60} та $N_{60}P_{45}K_{45}$ вона зростала відповідно до 7250 і 6025 та 9450 і 8050 грн./га, що пояснюється в першу чергу зростанням урожайності від внесених добрив. При внесенні позакоренево водорозчинного добрива Мастер вартість врожаю зростала залежно від строку внесення в варіантах без основного удобрення на 475-1475, на фоні N_{60} - на 400-1950, на фоні $N_{60}P_{45}K_{45}$ – на 475-2225 грн./га. При внесенні N_{60} та $N_{60}P_{45}K_{45}$ в основне удобрення вартість врожаю залежно від сорту зростала відповідно на 2675-2900 та 4875-4925 грн./га. Найбільшу вартість врожаю одержано при внесенні повного мінерального удобрення $N_{60}P_{45}K_{45}$ в поєднанні з позакореневим підживлення водорозчинним добривом Мастер у два строки – кушіння + колосіння (нормою 5 кг/га + 5 кг/га), що забезпечило формування врожаю на рівні 386 кг/га для сорту Марс та 467 кг/га для сорту Всеслав та вартість врожаю 9650 та 11675 грн./га.

Внесені мінеральні добрива та пов'язані з цим виробничі процеси суттєво збільшували виробничі витрати. Так виробничі витрати від внесення водорозчинних добрив збільшувались на 490-572 грн./га при одноразовому та на 1009-1085 грн./га при дворазовому внесенні. Внесення N_{60} та $N_{60}P_{45}K_{45}$ в основне удобрення

збільшувало виробничі витрати відповідно на 2336-2352 та 4678-4680 грн./га. Собівартість 1 кг насіння була найменшою на контролі – 8,24 (с. Всеслав) та 11,22 грн. (с. Марс). При застосуванні позакореневого підживлення вона зростала до 9,92-13,18 грн. при одноразовому та до 10,49-13,74 при дворазовому внесенні. Внесення N₆₀ та N₆₀P₄₅K₄₅ в основне удобрення збільшувало собівартість 1 кг насіння відповідно на 4,36-5,01 та 7,67-8,12 грн. Найбільша собівартість для сорту Всеслав відмічена при внесенні N₆₀P₄₅K₄₅ в основне удобрення – 16,36 грн./кг, для сорту Марс - при внесенні N₆₀P₄₅K₄₅ в основне удобрення в поєднанні з водорозчинними добривами внесеними восени -19,29 грн./га.

В усіх варіантах досліду одержано умовно чистий прибуток, проте величина його суттєво різнилася як від сорту так і від удобрення. Найменшим він був на контролі – 1722 грн./га (с. Марс) та 3067 грн./га (с. Всеслав). Незважаючи на найвищі виробничі витрати та високу собівартість найбільший умовний прибуток одержано в варіантах, де на фоні повного мінерального удобрення N₆₀P₄₅K₄₅ проведено позакореневе підживлення водорозчинним добривом Мастер у два строки – кущіння + колосіння (нормою 5 кг/га + 5 кг/га), що забезпечило умовно чистий прибуток на рівні 2528 грн./га для сорту Марс та 4406 кг/га для сорту Всеслав. Слід відміти, що внесення повного мінерального живлення N₆₀P₄₅K₄₅ в основне удобрення порівняно з N₆₀ не призводило до зростання умовно чистого прибутку, що можна пояснити значною вартістю мінеральних добрив, особливо тих, що містять повний мінеральний склад, а також витратам на їх внесення, які на даному рівні цін не окуповуються приростом врожаю.

Найбільші затрати праці в розрахунку на 1 ц насіння були в варіантах без основного удобрення: 5,1-4,9 для

сорту Всеслав та 5,6-5,3 люд./год. для сорту Всеслав. При внесенні N_{60} та $N_{60}P_{45}K_{45}$ в основне удобрення в поєднанні з позакореновими підживленнями затрати праці зменшувались відповідно до 4,6-4,9 та 4,5-4,6 люд./год. В структурі витрат (залежно від системи удобрення) на добрива припадало 44...57 %, паливо-мастильні матеріали – 6...10 %, заробітну плату – 9...14 %, насіння – 5...10 %.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрианова Ю.Е. Оценка содержания хлорофила в листьях методом цветного клина / Ю.Е. Андрианова, Г.В. Губина // Сельскохозяйственная биология. – 1991. – № 5. – С. 185-188.
2. Антонів С. Ф. Насінництво злакових трав / С.Ф. Антонів // Насінництво. – 2005. – №11. – С. 7-18.
3. Бабич А. О. Методика проведення дослідів по кормовиробництву / Під ред А.О. Бабича // – Вінниця, 1994. – 87с.
4. Вергунов І. М. Основи математичного моделювання для аналізу та прогнозу агрономічних процесів. / І.М. Вергунов // Норапрінт, 2000. – 146 с.
5. Гаврилюк М. М. Основи сучасного насінництва / М. М. Гаврилюк // К.: ННЦІАЕ, 2004 – 256 с.
6. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта, 5-е изд., доп. и перераб / Б. А. Доспехов // Агропромиздат. 1985.– 351 с.
7. Єщенко В. О. Основи наукових досліджень в агрономії: підручник / В.О. Єщенко, П.Г. Копитко, В.П. Опришко, П.В. Костогриз / за ред. В.О. Єщенка // Дія, 2005. – 288 с.
8. Зінченко Б. С. Багаторічні трави в інтенсивному кормовиробництві / Б. С. Зінченко і ін. // К.: Урожай, 1991. – 190 с.

9. Кіндрук М.О. Насіння сільськогосподарських культур. Методи визначення якості: ДСТУ 4138-2002 / М. Кіндрук , О. Слюсаренко, В. Гечу, В. Маласай , М. Гаврилюк та ін. // К.: Держспоживстандарт України, 2003. – 173 с. – (Національний стандарт України)
10. Кіндрук М.О. Насіння сільськогосподарських культур. Сортові та посівні якості: ДСТУ 2240-93 / М.О. Кіндрук, В.М. Маласай, О.К. Слюсаренко та ін. // К.:Держстандарт України, 1994. – 73 с. – (Національний стандарт України)
11. Лобода Н.В. Справочник по семеноводству / Н. В. Лобода, Б. А. Весна, М. М. Сирота та ін. // К.: Урожай, 1991. – 352с.
12. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства.: Підручник. – К.: Вища шк., 1994. –С. 136-153.
13. Медведєв П. Ф. Кормовые растения Европейской части СССР / П. Ф. Медведєв., А. И. Сметанникова. // Л.: Колос, 1961. – 334 с.
14. Николаева М. Г. Справочник по проращиванию покоящихся семян / М. Г. Николаева, М. В. Разумова, В. Н. Гладкова // Л.: Наука, 1985. – 347 с.
15. Петриченко В. Ф. Технології вирощування бобових та злакових трав на насіння / Петриченко В.Ф., Бугайов В.Д., Антонів С.Ф. // Вінниця, 2005. – 52 с.
16. Рябчун Н. І. Спосіб визначення вмісту хлорофілу у листках пшениці озимої / Н. І. Рябчун, О. М. Четверик, О. С. Погорелов, В. І. Долгополова // патент на корисну модель 45171 (u 2009 05715). – 2009. –Бюл. № 24.

Кузькіна Т.В.

*к.е.н., доцент, професор кафедри маркетингу
ВЗО «Міжнародний університет бізнесу и права*

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ключовим механізмом реалізації основних цілей державної економічної політики виступає фінансова складова. Фінансове управління розвитком країни складається з двох частин: фінансове забезпечення (тобто фінансування державою важливих напрямів економіки) та фінансове регулювання притоку фінансових ресурсів з інших джерел на пріоритетні цілі. Обидві складові є важливими і взаємопов'язаними, але в умовах недостатності внутрішніх ресурсів, зростає потреба у формуванні гнучкої Державної фінансової політики.

Потребує модернізації сам механізм державного фінансування в Україні, перехід від кількісного обрахування до підвищення його ефективності та спрямованості на розвиток національної економіки та її важливих складових. Проблема фінансування важливих сфер економіки повинна вирішуватися в контексті цілей її стратегічного розвитку та необхідності забезпечення її конкурентоспроможності. Важливими напрямками удосконалення фінансування є пошук оптимальних механізмів реалізації міжбюджетних відносин в умовах децентралізації влади, визначення категоріальних програм, регіональних особливостей фінансування. Проте одним із основних питань, рішення якого значно підвищить ефективність фінансових асигнувань, є визначення чітких правил і норм фінансового забезпечення. В цьому випадку суб'єкти – отримувачи державних фінансових ресурсів зможуть орієнтуватися в розмірах майбутніх надходжень і,

відповідно, закладати необхідні суми на розвиток чи регулювати свою діяльність виходячи зі власних потреб і орієнтовних сум.

Основним завданням, що стоїть перед державними органами управління, виступає підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами у важливих сферах національної економіки. Підвищення результативності державного фінансування має відбуватися в напрямі пошуку нових ефективних методів виділення фінансових ресурсів. Кошти державного бюджету мають чітко цільове призначення і виділяються на основі бюджетної пропозиції, яка подається суб'єктами отримувачами напередодні кожного року. Разом з тим у світовій практиці вже давно опрацьовані схеми фінансування за результатами діяльності, коли встановлені чіткі і прозорі умови для отримання державного фінансування.

Іншим напрямом фінансового забезпечення виступає регулювання фінансових потоків з інших джерел. Впровадження нових схем фінансування передбачає розширення джерел надходження фінансових ресурсів до яких відносяться: кошти фізичних осіб, юридичних осіб, пожертвування, міжнародні гранти, кошти галузевих міністерств. У даному контексті державне управління зводиться до визначення можливих сфер, методів та меж залучення і використання фінансових ресурсів, отриманих з інших джерел. Зрозуміло, що забезпечення економічного розвитку в країні стане можливим лише за умови, якщо таке регулювання буде мати скоріше не обмежувальний та жорстко регламентуючий характер, а в першу чергу - стимулюючий. Це можливо при перерозподілі функцій управління та контролю між центральними органами, місцевими установами, громадськістю та приватним сектором. В свою чергу, такий перерозподіл сприятиме підвищенню демографічних засад контролю над діяльністю

суб'єктів господарювання, галузей та різних сфер національної економіки, визначить нові пріоритети та завдання відповідно вимог ринку праці та спрямування на перспективу.

Наслідком відсутності належного теоретичного методологічного обґрунтування трансформацій може стати подальше загострення соціально-економічних суперечностей, симптоматичними проявами яких стали безпрецедентне скорочення споживання й зубожіння основної маси населення, небезпечний ступінь поляризації суспільства, скорочення обсягів вітчизняного виробництва та зниження ефективності економіки, виснаження національного багатства, інвестиційна й інноваційна кризи, загострення диспропорцій відтворення ресурсів в галузевому та регіональному аспектах, Загроза посилення всіх цих негативних явищ посилюється абсолютно непередбаченою зовнішньою агресією, яка вже привела до колосальних людських та економічних втрат.

В такій ситуації потребує кардинального переосмислення і державна фінансова політика, ключовою функцією якої виступає мобілізація фінансових ресурсів від громадян і суб'єктів господарювання та перерозподіл їх на фінансування важливих соціальних програм, забезпечення економічного розвитку, здійснення міжнародної діяльності тощо. Фінансова політика сама по собі виступає важливим механізмом економічного розвитку оскільки від його ефективності, налагодженості та чіткості залежить виконання основних цілей державної політики.

Отже, ефективність та дієвість фінансової політики держави є важливою передумовою забезпечення економічного розвитку в країні. Ці характеристики забезпечуються через стабільне і своєчасне фінансування визначених законом державних видатків, стратегічних

державних цільових програм, міжрегіональний перерозподіл фінансових ресурсів, стимулювання підприємницької діяльності, підтримки рівня життя населення, здійснення зовнішньоторговельної діяльності. Пропорції відповідного перерозподілу можуть суттєво змінюватися залежно від активності та інтенсивності використання фінансових механізмів та інструментів: податків, тарифів, дотацій, пільг, кредитів, інвестицій, валютного регулювання, інструментів фондового ринку тощо.

Важливим джерелом фінансування інноваційної діяльності виступають також кошти іноземних партнерів: кредити, інвестиції, кошти міжнародних фондів на спільну дослідницьку діяльність. Навіть у розвинених країнах світу цей ресурс є достатньо вагомим.

Для нашої країни принципово важливо залишити державне фінансування за ключовими напрямками науково-технічної діяльності, для розвитку яких у нашої країни є всі можливості, та які можуть забезпечити проривний розвиток. Ці пріоритетні напрями визначені та добре відомі – сфера інформаційно-комунікативних технологій, аграрний та військовий сектори. Як зазначено вище, реалізація проривного розвитку цих пріоритетних напрямів потребує не тільки потужного фінансування, значення якого теж залишається вагомим. Вкрай потрібна гнучка політика держави, спрямована на мобілізацію та використання фінансових ресурсів задля досягнення чітко визначених стратегічних цілей.

Саме тому потребують ґрунтовної розробки механізми активізації інноваційної діяльності на підприємствах через впровадження податкових кредитів, прискореної амортизації устаткування, податкові пільги та знижки. Відповідні механізми вже достатньо апробовані у

світовій практиці та стали реальними важелями прискорення інноваційного розвитку.

Отже, актуальною проблемою сучасної економічної науки виступає подолання консервативності економічних поглядів на аналіз сучасних проблем економіки, узагальнення методологічних прийомів різних шкіл з метою їх конструктивного використання для аналізу стану трансформаційних процесів в економіці України та розробки реальних дієвих механізмів соціально-економічного розвитку і вирішення сьогоденних складних проблем. При обґрунтуванні рекомендацій стосовно тих чи інших напрямків економічної політики обов'язково необхідно враховувати специфічні інституційні особливості сучасної економічної практики в Україні. В сучасній українській практиці господарювання мають бути переглянуті масштаби та важелі державного втручання в економічні процеси, що знайде прояв у визначенні пріоритетів і в раціоналізації фінансового забезпечення існуючих програм економічної політики.

Бібліографічний список

1. Фінансовий механізм структурної модернізації економіки України : (монографія) / За заг. ред. С.В. Онишко, В.П. Унінець-Ходаківскої. – Ірпінь : Вид-во Нац. ун-ту ДПС України. 2013 – 606 с.

2. Тропіна В.Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В.Б. Тропіна ; НДФІ. – К., 2008. – 368 с.

3. Доклад о мировом развитии 2014. Риски и возможности. Управление рисками в интересах развития / Международный банк реконструкции и развития - 60 с.

*Лепьохіна О.В.,
д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку
та оподаткування ПВНЗ «МУБіП»,
Кузьмін В.В., кен.
кафедра інформатики ХДУ,
Мицик І., студентка гр. 302
Спеціальність «Облік і оподаткування»*

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Нестабільність, неоднозначність та громіздкість податкового законодавства, часта зміна нормативних документів з питань оподаткування, спонукають підприємства шукати шляхи оптимізації податкових платежів.

Податкове планування в умовах глобальних змін - це система заходів підприємства (фізичної особи), спрямована на максимальне використання можливостей чинного законодавства щодо зміни терміну сплати та законної оптимізації податкових платежів підприємства з метою збільшення його доходів та прибутку.

Концепцію податкового планування на підприємстві реалізують через використання принципів, методів, інструментів та схем оптимізації податкових платежів, що дає змогу контролювати виконання податкових зобов'язань, підвищити ефективність планування податків, відтермінувати чи оптимізувати податкові платежі.

Важливим елементом теорії податкового планування є його принципи, тобто основні теоретичні положення, які визначають сутність податкового планування, та їхнє теоретичне обґрунтування. На даний момент у економічній науці немає єдиної думки щодо класифікації принципів податкового планування. З огляду на різнобічність і численність принципів податкового

планування їх класифікують на загальні та спеціальні. До загальних відносять принципи характерні для планування загальної діяльності підприємства так і податкового планування як її складової, до спеціальних – принципи, притаманні лише податковому плануванню.

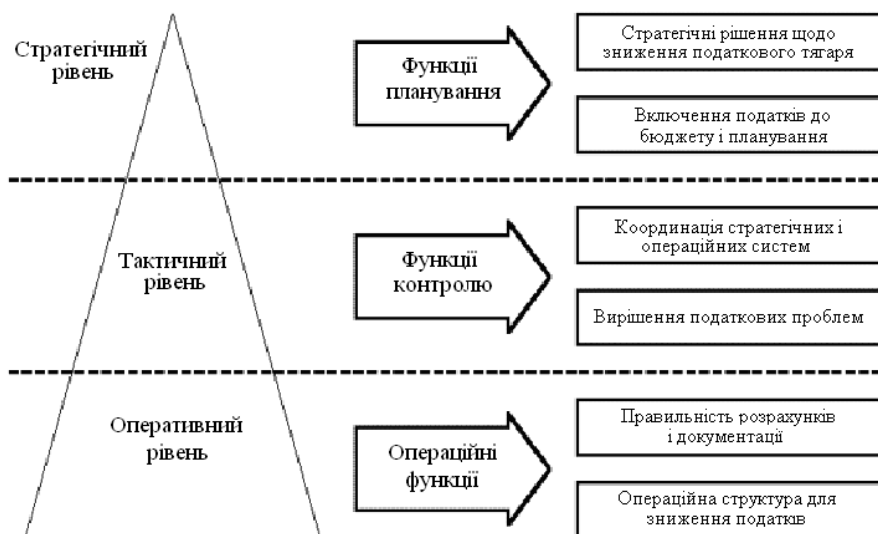

Рис. 1 Концепція податкового планування на підприємстві

Щодо методів податкового планування в умовах глобальних змін то аналіз наукових праць дає змогу виділити дві групи методів: загальні та спеціальні.

На підприємствах в умовах глобальних змін до загальних методів належать методи, які мають широку сферу застосування, і використовують, зокрема, в плануванні загальної діяльності підприємства. До них відносять: розрахунково-аналітичний, нормативний, матрично-балансовий, статистичний методи, а також методи економіко-математичного моделювання,

мікробалансів та графоаналітичних залежностей. Ці методи податкового планування використовують для оцінювання податкового планування і вирішення питань щодо реалізації концепції податкового планування.

На сучасному етапі доцільно відмітити спеціальні методи, які застосовують виключно в податковому плануванні підприємства для моделювання альтернативних варіантів оподаткування, зокрема: заміна (розподілу) відносин, зміна термінів сплати податкових платежів, використання податкових пільг, елементів облікової політики та різних систем оподаткування, делегування податків, вибір виду відносин із працівниками, визначення та зміна структури капіталу підприємства, тощо. Підбір спеціальних методів податкового планування здійснюють залежно від особливостей діяльності підприємства (організаційно-правової форми, виду діяльності, податкового поля підприємства, тощо) та реалізують їх через використання інструментів та схем податкового планування.

Інструментами податкового планування в умовах глобальних змін є засобами реалізації концепції податкового планування, до них відносять: заміну відносин, розподіл відносин, зміну терміну сплати податкових платежів, вибір видів діяльності, вибір видів продукції, вибір спеціальних режимів оподаткування, списання запасів, амортизаційні відрахування, розподіл транспортно-заготівельних витрат, формування резервів (резервного капіталу), вибір системи оподаткування, перенесення об'єкта оподаткування, вид відносин, зміну структури капіталу, зміну складових структури капіталу, тощо.

Рис. 2 Основні інструменти податкового планування

Висновок: Використання методів та інструментів податкового планування в умовах глобальних змін дає змогу контролювати виконання податкових зобов'язань суб'єктів господарювання, підвищити ефективність податкового менеджменту та зменшити податкове навантаження.

Список використаних джерел:

1. https://stud.com.ua/66815/ekonomika/podatkove_planuvannya
2. https://studme.com.ua/15600610/finansy/metody_planirovaniya.htm
3. https://pidruchniki.com/1791021164424/ekonomika/mizhnarodne_podatkove_planuvannya

*Sadokhina Oleksandra
Nenko Danilo,
Master of Science in Accounting and Taxation*

TRENDS AND ISSUES OF INTERNATIONAL AIRCRAFT

Introduction. Most high-speed air transport successfully implementing passenger and cargo transportation within the country and international traffic. The share of international air transport services in the amount of civil aviation, the official world statistics, is about 53% [2, p. 153].

For air transport activities used air, which is considered natural and public before XX century. Paris Convention in 1919 declared «full and exclusive» airspace sovereignty of each state. This provision contain piece of legislation in force international air law – the Chicago Convention on International Civil Aviation of 1944.

Sources. The most authoritative regulation for international air transport of passengers and tourists is the International Air Transport Association and the International Association of air carriers. International Air Transport Association (IATA) was founded in 1945 in Havana to promote safe, regular and economical air transport internationally increasing its business efficiency and effectiveness of the study and related problems, and practical cooperation between airlines – organization of international air transport.

IATA has numerous network of agents – airlines controlled by committees and subcommittees advisory committee IATA. By submitting documents proving the commercial and financial reliability any company can obtain IATA agent status which gives it the right to represent IATA transportation sales for a fee or commission. International Civil Aviation Organization (ICAO) was founded in 1947 and

received the status of a specialized agency of the UN 1948 ICAO members is more than 180 nations. The activities of ICAO in international air law is the drafting of regulations and the codification of international air law [6, 7].

Content. An important element of the international air transport is to transport people. With the growing importance of the tourism industry in the international economy and the growing role of passenger. The second element is the shipping.

To analyze the structure of international air transport today (end 2017 - beginning 2018) use the summary table of passenger and freight traffic by region of the world (Table. 1).

Table 1

The passenger turnover and the turnover of international air transport by regions of the world by the end of 2017 - beginning of 2018*

Region	Passengers, % of the total in the region of residence passengers	Region	Turnover,% of international cargo from the region-location of the airline
Africa	2.3%	Africa	2.0%
Asia Pacific	33.2%	Asia Pacific	38.9%
Europe	26.3%	Europe	22.7%
Latin America	7.7%	Latin America	3.6%
Middle East	5.2%	Middle East	16.2%
North America	25.3%	North America	16.6%

* Derived and modified from [6, 7]

As shown in Table 1, in 2017-2018 most developed region of the world air transport was the Asia-Pacific region, 33.2% of the inhabitants of this region have had flights during this period, and 38.9% of the total turnover was realized in the region by air. European transport during this period were less effective and took second place in terms of traffic in the structure of international air transport.

The share of international air transport now more than 54% of the total of regular air transportation in the world. For 90 years, this share increased by almost 7% in 2000. And now we can say that in 2000 when passenger turnover reached 2.1 billion passengers, this number increased, for 2017 is 2.2 billion passengers. Thus the growth trend continues. This passenger in total world passenger traffic over the past decade increased from 40 to 46%, while international freight in total freight tonne-kilometers increased from 69 to 78%. In the global air transport as a whole international traffic volume higher than the volume of domestic traffic (54.9 and 45.7%).

The growth rate of transport vary in different regions. The highest observed airlines in Asia and North American regions, the lowest passenger and total traffic in African and European airlines, and the lowest of cargo and mail traffic in Latin. Average annual traffic growth in Africa approached the world average rate (8.7%). During the last decade the share of North American and European airlines fell by 3%, and airlines in the region of Asia and the Pacific grew by 5% [1, p. 112].

According to forecasts global passenger traffic growth over the years is likely to fluctuate significantly. As a measure of sensitivity here is the increase in traffic to the other assumptions on economic growth and changing trends in costs, «lower limit» forecast passenger traffic equal to 3.1% per year, stems from the assumption that real economic growth will average 2.0 % per year, and an increase in real rates (unit revenue) will be 1.0% per year. «Upper limit» forecast equal to 5.6% per year and based on the assumption that economic growth will be 3.0% per year and the average annual decline in real rates – 1.0%. Scheduled international passenger traffic (MIC) according to the forecast will grow by an average of 5.1% in a year compared with 3.1% in a year for domestic regular passenger transport. Slower growth in domestic traffic due to the fact that about 63% of all domestic scheduled traffic

accounted for a highly developed system of internal traffic of the United States where is expected moderate growth. According to forecasts of regional passenger transport ICAO (International Civil Aviation Organization) expected that the airlines of the Middle East and Asia-Pacific will be observed the highest growth rates of passenger traffic, the level of under 6.4% and 6.1% per year over the period to 2015 while North American airlines is expected to show the lowest growth of about 2.8% per year. It is expected that freight airlines regions of Africa and Latin America, Caribbean will grow by about 4.0% annually, while European airlines traffic growth projected at 4.1% slightly below the world average rate [7].

One of the main problems of international scheduled traffic as the global air transport as a whole is growth of excess carrying capacity. Thus the number of empty seat-kilometers (residual between available seat-kilometers and actually used passenger kilometers) per decade increased by 1.8 times and surplus carrying capacity in ton-kilometers (difference between available and actual tonno- kilometers) – 1.9 times [1, p. 114]. Substantial problems are the external aspects – noises that are harmful to human health. Also, the problem stands in the price of tickets.

Conclusion. The system of international air transport – component of the modern international economic relations. It is divided into passenger and cargo air transportations of international transport. As a result of the planned increase in passenger traffic is expected that airlines in the region Asia Pacific will increase their share of the global volume of passenger traffic (in passenger-kilometers) by nearly 6.5 percentage points and from 33.2% with an increase in their share of total international regular passenger traffic to nearly 37%. Both figures are the highest participation of all regions [5, p. 46].

The main problems of international air transport are growth of excess carrying capacity, noise and external factors passenger health and a high price for this type of transport.

Sources:

1. Костромина Е.В. Авиатранспортный маркетинг / Е. В. Костромина – М.:НОУ ВКШ «Авиабизнес», 2003. – 384 с.
2. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К.: Знання, 2008. - 661 с.
3. Смітєнко Б. М. Світова економіка: підручник для бакалаврів / Б. М. Смітєнко, Н. В. Лук'янович – Вид. 3-тє – М: ЮРАЙТ, 2014. - 584 с.
4. Конвенция о международной гражданской авиации / ИКАО ДОС 7300, Монреаль 1993. - 48 с.
5. Прогноз развития воздушного транспорта до 2018 года / Циркуляр ІСАО 304 – АТ/127, Монреаль: сентябрь 2007г. – 58с.
6. Офіційний сайт Міжнародної повітряно-транспортної асоціації (електронне джерело) – [Режим доступу]: <http://www.iata.org>
7. Міжнародна організація цивільної авіації (електронне джерело) – [Режим доступу]: <http://www.icao.int>

Н.П.Борецька
*д.е.н., проф. Київський національний
університет технологій та дизайну*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах розвиток ринку страхування є одним із стратегічних напрямків соціально-економічної політики держави, це обумовлено тим, що страхова галузь має суттєвий вплив економічне зростання і забезпечує високий рівень ділової активності.

При цьому особлива роль страхування проявляється у вирішенні соціальних проблем суспільства. Соціальні гарантії населенню страхові компанії здатні надавати поряд з державою, а часом і випереджаючи її.

Основною роллю страхування є підвищення соціальної захищеності населення, шляхом виплати страхових компенсацій у разі втрати здоров'я, життя або працездатності, забезпечення населення якісним медичним обслуговуванням та багато іншого. У свою чергу, висока соціальна захищеність населення сприяє підвищенню довіри до уряду, стабілізації політичної обстановки.

В останні роки розвиток страхового ринку України характеризується зменшенням кількості страхових компаній. Так, з 2014 по 2017 роки включно, кількість компаній зменшилась на 88 компаній – з 382 страхових компаній у 2014 році до 294 у 2017 році. Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 99,5% – акумулюють 150 СК "non-Life" (57,5% всіх СК "non-Life") та 99,9% – 20 СК "Life" (60,6% всіх СК "Life").

Зменшення числа учасників страхового ринку обумовлений декількома причинами.

По-перше, падінням платежеспроможності населення, яке обумовлено різким зростанням цін на комунальні послуг та інфляцією яка досягла свого піку у 2016 році.

По-друге, зростаюча конкуренція є основним рушійним фактором, що стимулює укрупнення гравців вітчизняного ринку і веде до збільшення показників його концентрації за допомогою здійснення угод по злиттю і поглинанню.

Однак, незважаючи на негативну динаміку учасників страхового ринку, кількість валових страхових премій та страхових виплат в ці роки збільшувалися: валові страхові премії на 19, 8 % , а чисті страхові виплати на 22%. Питома вага чистих страхових премій (виплат) у валових страхових преміях за 2017 рік становила 65,6%, що на 9,6 в.п. менше в порівнянні з 2016 роком. [2]

Поведінка учасників ринку за своєю метою пов'язана із виживанням – кожен економічний суб'єкт намагається зміцнити свої ринкові позиції, використовуючи ресурси, знання, вдосконалені управлінські процеси й таке інше. Теоретичні засади конкуренції, узагальнення її філософії, дозволяє зробити такий висновок – економічна конкуренція розподіляється на певні рівні розвитку, на кожному з яких здійснюється конкуренція між суб'єктами одного рівня та між рівнями. Мова йде про рівні фундаментальні – конкуренція товарна, цінова, за витратами, персоналом та рівень, що виходить за межі страхового ринку й є альтернативою йому.

Так, на думку Гаманкової О.О., «вітчизняному ринку страхових послуг, незважаючи на велику кількість страхових компаній, не притаманна вільна конкуренція. Він є достатньо закритим ринком з огляду на можливість будь-якого страховика у будь-який момент увійти на ринок і розпочати на ньому свою активну діяльність. Головна причина – дуже неоднорідна структура ринкового

середовища, неналежний рівень прозорості ринку, відсутність розгорнутої офіційної інформації стосовно діяльності кожної окремої страхової компанії та структури її страхового портфеля. Ринок має яскраво виражений «стільниковий» характер, і майже кожна страхова компанія, працюючи у «стільнику», прив'язаному до певної фінансово-промислової групи або органів влади, практично позбавлена конкурентів, перебуваючи монополістом у своїй закритій зоні. Це дає їй можливість, не докладаючи ринкових зусиль і не відчуваючи конкуренції, отримувати значні надходження, одночасно приносячи до загострення конкурентної боротьби між іншими компаніями у відкритих зонах ринку» [1, с. 107].

Таким чином, можна визначити, що конкуренція на ринку страхування не заважає вільному доступу нових учасників на ринок, проте сам ринок фактично розподілений на сегменти для вільної конкуренції та закриті ділянки, ресурси яких належать «обраним» страховикам. Проте головне призначення конкуренції, яке мають підтримувати на всіх рівнях це забезпечення вільного доступу учасників ринку до ресурсів, що утворює ефективне обмеження впливу окремих учасників на загальні умови надання

Підвищення конкурентоспроможності страхових компаній можливо за рахунок впровадження таких організаційних заходів:

1. Впровадження нових технологій розробки страхових продуктів. Цей напрям є особливо актуальним, тому що конкурентоспроможність страхових продуктів є основою довгострокового функціонування та конкурентоспроможності страхового підприємства.

2. Збільшення обсягів продажів страхових продуктів за рахунок розширення існуючих ринків збуту, виходу на

нові ринки та приведення якості страхових продуктів та послуг до вимог міжнародних стандартів.

3. Зниження додаткових (або непередбачених) витрат на надання страхової послуги, що можуть виникнути внаслідок стратегічних прорахунків або технічних помилок персоналу.

5. Активізація рекламної діяльності страхового підприємства

Література :

1.Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: [монографія] / О.О. Гаманкова. - К.: КНЕУ, 2009.-283 с.

2. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік.[Електронний ресурс].Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00634.pdf>

Фокіна-Мезенцева К.В.

*к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та туризму
Київського національного університету
технологій да дизайну, м. Київ*

СТРАТЕГІЯ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ

Тенденції зміни міжнародної кон'юнктури такі, що українська економіка змушена в якості одного з найважливіших пріоритетів обрати стратегію імпортозаміщення, тобто почати скорочувати або припиняти імпорт певних товарів з одночасною їх заміною національними. Завдання розвитку імпортозамінного виробництва вирішується через активізацію управління інтелектуальною власністю. Імпортозаміщення товарів повинно проводитися на основі української інтелектуальної власності і не повинні, як мінімум, бути контрафактними. Політична обстановка, що складається у

взаємовідносинах України з Росією змушує керівництво держави проводити істотне коригування курсу економічної політики, що спрямована на імпортозаміщення ряду товарів, що імпортуються із за кордону. Обставини змушують нас вибудовувати самодостатню національну економіку, сенс якої полягає в мінімізації ризиків і зниження залежності від імпорту.

«Імпортозаміщення» (IS) зазвичай ставиться до політики, яка усуває імпорт товару і дозволяє виробляти його на внутрішньому ринку. Метою цієї політики є забезпечення структурних змін в економіці. Структурні зміни викликані створеннямпрогалини в процесі усунення імпорту і, отже, зробити інвестиціїможливо і в нетрадиційних секторах[1].

Проблема імпортозаміщення виникає у випадках, коли на міжнародному рівні починаються труднощі у розвитку взаємовигідних відносин з причин політичної або жорсткої економічної конкуренції. Під імпортозаміщенням сьогодні розуміється «скорочення або призупинення імпорту певних товарів в результаті налагодження виробництва у країні таких самих або аналогічних товарів[2].

Інше джерело зазначає, що імпортозаміщення - «це зниження або заборона ввезення певного товару в зв'язку з виробництвом або випуском в країні того ж або подібного товару. Такі товари називають імпортозамінними »[3]. На жаль, ні той, ні інший джерела не відзначають, що імпортозамінних товар повинен бути функціонально ідентичним, а не подібним або аналогічним (що не цілком зрозуміло).

Щоб успішно патентувати та потім комерціалізувати технічні ідеї, що лежать в основі імпортозамінних виробів і технологій виробництва, необхідно створювати системні відносини між

дослідниками ринку, вченими, винахідниками, конструкторами, технологами, проектувальниками, будівельниками і виробничниками. За радянських часів, так-сяк, такі системні зв'язки створювалися. Сьогодні це майже зникло. В країні багато бізнесменів і чиновників що люблять швидкі гроші, тому системно не патентують і тому у нас майже немає інновацій.

Інтелектуальна власність - це не банальна охорона і захист, а найпотужніший засіб нападу на конкурентів, причому засіб економічного і технічного настання, безальтернативне. І тут діяти потрібно досить швидко, оскільки індустріально розвинені країни тут продовжують від нас відриватися в економіко-технологічний «космос» і розрив між нами катастрофічно зростає.

Економічний шлях управління будується на фундаменті інтелектуальної власності, на його економіко-правових механізмів. У сфері високих технологій інтелектуальна власність сьогодні функціонально розширилася і вже є: нормативною базою в сфері творчості, науки, інноватики та високотехнологічного бізнесу; мовою міждисциплінарного спілкування в цій сфері відносин; логікою побудови відносин у сфері творчості; універсальним вимірником будь-яких в цій сфері результатів діяльності та результативності фахівців і керівників; єдиною загальносистемною основою побудови і вдосконалення всіх ефективних форм організації і механізмів здорових відносин у сфері науки, інновацій та високотехнологічних виробництв.

Україна імпортує багатотехнічно нескладних споживчих товарів, які можна виготовляти в країні, тоді як більшість населення потерпає від безробіття або нестабільних доходів. Актуальність імпортозаміщення в Україні не має нічого спільного з ідеєю автаркії (самодостатності), що притаманна тоталітарним країнам,

які прагнуть до самоізоляції та протистояння з навколишнім світом. Воно має базуватися на здоровому глузді й необхідності подолання неадекватних масштабів залежності внутрішнього ринку від імпорту розлогої номенклатури споживчих товарів.

Більшість країн світу імпортує або те, чого не можуть виготовити чи видобути самі (критичний імпорт), або те, що виробляти їм значно дорожче, ніж традиційним постачальникам. Натомість у нас значну частину ввезених становлять товари, які цілком можна виробляти в Україні за якості й ціни, зіставних з іноземними аналогами, але які й досі закупаємо в країн зі значно дорожчими, ніж наші, трудовими ресурсами й нижчим рівнем безробіття[4].

Зміст цього процесу включає, зокрема, цільове заміщення дефіцитних товарів, придбаних за кордоном, на функціонально ідентичні українські. Все починається зі списку товарів, які доцільно замінити українськими, де функціональне призначення імпортозамінних товарів повинно повністю відповідати їх функціональним можливостям. Вони також не повинні поступатися за критерієм «ціна / якість», по ресурсу безвідмовної роботи даного виробу і можливостям, при необхідності, його сервісного обслуговування.

Література:

1. The Pakistan Development Review, 1970, vol. 10, issue 2, 123-146
2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
3. Велика економічна енциклопедія. М. : Ексмо, 2008, 242 с.
4. Не можемо чи не хочемо. Чим можливе в Україні імпортозаміщення.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://tyzhden.ua/Economics/168058>

Ботвіна Н.О.

д.е.н., професор, зав.кафедри економіки та управління
Одеська державна академія технічного регулювання
та якості

СУЧАСНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОДАЖУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Сучасний механізм фондових покупок у кредит будується, по-перше, на твердому обмеженні його розмірів, по-друге, на внесенні застави під отримані активи. Угоди з частковою сплатою здійснюються переважно покупцями, налаштованими оптимістично щодо тенденції розвитку біржі та які мають достатньо грошових коштів для здійснення ризикованих операцій.

Продаж цінних паперів, узятих у борг — другий різновид касових операцій. Цей вид касових операцій використовують гравці на зниження («ведмеді»). Вони продають узяті в борг акції, якими фактично не володіють. Якщо очікування продавця виправдовуються і курс узятих у борг акцій падає, він купує їх і повертає тому брокерові, який їх йому позичив.

Продаж паперів, отриманих напрокат, іменується на біржовому лексиконі «коротким продажем». На відміну від нього покупка акцій у розрахунку на наступне зростання їхнього курсу іменується «довгою угодою».

Термінові угоди мають складну структуру і можуть класифікуватися залежно від способу встановлення цін, часу і механізму проведення розрахунків за цінні папери, які придбаваються, параметрів, передбачених при їхньому укладанні.

Існує кілька основних способів встановлення цін на фондові цінності:

— ціна фіксується на рівні курсу біржового дня

укладання термінової угоди;

— ціна на фондові цінності не обумовлюється, а розрахунки здійснюються за курсом, який склався на останній бір

жовий день для такого виду цінних паперів на конкретній біржі, тобто на момент виконання угоди;

— за ціну на фондові інструменти може бути прийнятий її курс будь-якого, але заздалегідь обумовленого біржового дня в період від дня укладання угоди до дня закінчення

розрахунків;

— умовами угоди передбачається встановлення максимальної ціни, за якої цінні папери можуть бути куплені, і мінімальної ціни, за якої можливий їхній продаж (стелаж).

Механізм проведення розрахунків за терміновими угодами, наприклад, має такі часові конфігурації. Виконання угоди прив'язано до дня її укладання і настає через певну кількість днів, встановлених у контракті. Так, угоди при місячному контракті, укладені 1 жовтня, будуть виконуватися 1 листопада; 2 жовтня — 2 листопада і т. п.

За невеликих обсягів роботи з виконання термінових угод економічно недоцільно займатися їхнім виконанням щодня. У такому разі більш доступним видається представляється встановлення одного або двох днів для розрахунків за терміновими угодами.

Залежно від часу проведення розрахунків термінові угоди поділяють на угоди з *оплатою в середині місяця* — «пер медіо» (угода завершується 13-го числа зазначеного місяця) і з *оплатою наприкінці місяця* — «пер ультімо» (угода виконується наприкінці місяця 30-го або 31-го числа).

За механізмом укладання термінові угоди поділяють на тверді (прості), ф'ючерсні, умовні (опціонні) і

пролонгаційні.

Тверді угоди обов'язкові до виконання у встановлений у договорі термін і за твердою ціною. Вони стандартизовані за формою. Перевагою твердих угод порівняно з опціонами і ф'ючерсами є те, що вони укладаються на різні види та обсяги фондових цінностей, а також у терміни відповідно до реальних потреб контрагентів. Тому тверді термінові угоди прийнятні тоді, коли відомий рух готівки.

Сторони угоди — покупець і продавець — можуть не мати реальних цінностей при її укладанні, тому що на момент здійснення продавець не передає цінні папери, а покупець їх не сплачує; вони укладають договір, в якому фіксують обсяг, курс продажу (курс угоди) і термін, після закінчення якого угода буде виконана. Причому курс угоди може відрізнятись від існуючого курсу, і, скоріше за все, він буде відрізнятись від касового в момент виконання угоди. При цьому гравець на підвищення («бик») розраховує на подорожчання біржового товару і тому виступає в договорі термінової угоди як покупець, фіксуючи в ньому курс угоди нижчий, ніж за його розрахунками буде касовий у момент виконання угоди. Очікування «ведмедя» протилежні. Головна мета укладання цієї угоди для «бика» — покупка за нижчим курсом, ніж касовий, у момент виконання угоди, а для «ведмедя» — продаж за курсом, який перевищує поточний курс. Таким чином, об'єктом угоди виступає різниця курсів, а не цінні папери як об'єкт інвестування. Це зумовило такий тип угоди, як «угоди на різницю».

Термінові «угоди на різницю» — це угоди, після закінчення терміну яких один із контрагентів повинен сплатити іншому суму різниці між курсами, встановленими під час укладання угоди, і курсами, які фактично склалися в момент виконання угоди. Такі угоди мають явно спекулятивний, «ігровий» характер. Її контрагенти

заздалегідь виходять з того, що вони не будуть виконувати умови угоди: продавець — передавати у встановлений термін продані фондові цінності, а покупець — їх приймати. Продавець, як правило, не має у своєму розпорядженні цих цінностей ані в момент укладання угоди, ані в момент її реалізації. Об'єктом угоди виступає різниця між курсами, яка сплачується стороною, що програла. За твердою терміною угодою можна, приміром, купити або продати відсоткову ставку, яка буде виплачуватися за депозитом через визначений у контракті термін.

Неважко помітити, що ця угода значно підвищує кредитний ризик. Для його зменшення на початку 70-х років були введені нові параметри в термінову угоду, а саме з'явилися фінансові ф'ючерси.

Фінансовий ф'ючерс — це стандартна угода, яка має додаткові переваги порівняно з простою терміною угодою. Вона укладається за встановленими біржею правилами, і партнером у кожній угоді є біржа в особі Клірингової (Розрахункової) палати. Біржа визначає встановлювані такі правила:

- стандартні обсяги цінних паперів;
- стандартні дати постачання;
- види надійних цінних паперів, які гарантують

надійне постачання.

Ринок ф'ючерсів має високу ліквідність, оскільки стандартні правила забезпечують вільну торгівлю необмеженої кількості учасників. Тому торгівля фінансовими ф'ючерсами має високі темпи зростання.

Наразі основними центрами біржової торгівлі є біржі — *LIFFE* (*LondonInternationalFinancialFuturesExchange*); *CME* (*ChicagoMercantileExchange*) і *MATI* (*MarcucaTenuedesInstrumentsFinanciers*).

Розглядаючи питання спрощено, можна констатувати: якщо до ф'ючерсного контракту додати таку

умову, як право вибору за визначену винагороду (премію) купити (продати) цінний папір за заздалегідь обумовленою у контракті ціною або відмовитися від угоди, то цей додатковий параметр характеризує опціон.

Умовні угоди, або угоди з премією, — це термінові біржові угоди, в яких один з контрагентів за встановлену винагороду (премію) придбаває право на підставі особливої заяви у визначений день зробити той або інший вибір (який має стосунок до умов виконання угоди): виконати угоду або відмовитися від її виконання.

Ці угоди базовані на тому, що курс цінних паперів у момент остаточних розрахунків напевно зміниться порівняно з існуючим, і стороні, яка програла, у низці випадків вигідніше заплатити премію й одержати право відмовитися від придбання або продажу цінних паперів.

Умовні угоди, або угоди з премією, поділяють на:

- прості угоди з премією;
- кратні угоди з премією;
- стелаж.

Вирізняють *прості угоди з премією*, в яких платник премії має право зажадати виконання угоди без права вибору або зовсім від неї відмовитися (це називається правом «відходу»).

Угоди залежно від того, хто є платником премії — покупець або продавець, поділяються на два види:

- угоди з умовною покупкою або угоди з попередньою премією (премію платить покупець);
- угоди з умовним продажем або угоди зі зворотною премією (премію сплачує продавець).

У будь-якому разі стороні, яка програла, вигідніше відмовитися відповідно до встановлених правил, ніж виконати цю угоду.

Другий вид — це *кратні угоди з премією*, за яких платник премії має право вимагати від свого контрагента

передання йому цінних паперів у кількості, яка у два, три і більше разів перевищує встановлену під час укладання угоди їхню кількість, за курсом, встановленим під час її укладання.

Третій вид угод з премією — *стелаж*, коли платник премії придбаває право сам визначити своє місце в угоді, тобто при настанні терміну її здійснення оголосити себе або покупцем, або продавцем. Причому він зобов'язаний або купити у свого

контрагента-одержувача премії за цінні папери за вищим курсом, або продати їх за нижчим курсом, зафіксованим у момент укладання угоди. Термінові угоди з преміями можуть оформлятися опціоном.

Зовсім інший механізм дії у пролонгаційних угодах. Вони не укладаються безпосередньо на біржі, але обслуговують біржовий оборот цінних паперів.

Пролонгаційна угода являє собою позабіржову термінову угоду. Однією стороною угоди виступає біржовий спекулянт, який уклав на біржі угоду на термін з метою одержання курсової різниці. Потреба в пролонгаційній угоді виникає в біржового гравця у тому разі, якщо прогнозована ним зміна курсу не відбулася і виконання термінової угоди не принесе прибутку. Однак біржовий спекулянт розраховує, що його прогноз на зміну курсу виправдається найближчим часом, тому йому потрібно продовжити умови угоди, тобто її пролонгувати. Таким чином, пролонгаційна угода укладається біржовим гравцем з метою одержання прибутку наприкінці її терміну від проведених ним біржових спекуляцій за договором термінової угоди, укладеним раніше.

Існують два різновиди пролонгаційної угоди — репорт і депорт. Ці різновиди визначаються місцем біржового гравця в годі: «бики» — репортують; «ведмеді» — депортують.

Репорт — пролонгаційна термінова угода з продажу цінного паперу «проміжному» власникові на заздалегідь зазначений у договорі термін за ціною, нижчою від ціни її зворотного викупу біржовиком наприкінці цього терміну. Біржовик, який займає позицію «бика», використовує репорт, коли прогнозоване ним зростання курсу, який би приніс прибуток від проведення біржової операції, не відбулося. Отже, виконання угоди в поточний момент вимагає залучення коштів на оплату цінних паперів, які придбаваються, вкладення капіталу з низьким, нульовим або навіть від'ємним прибутком. Якщо ж біржовик упевнений у правильності свого розрахунку щодо підвищення курсу і готовий збільшити ризик, він укладає пролонгаційну угоду, або репор-тус. У цьому разі біржовик вважає за доцільне протягом будь-якого періоду часу залишитися в положенні «бика» — покупця цінного паперу, не вкладаючи власних інвестиційних ресурсів. Його контрагент з пролонгаційної угоди виконає його договір за терміною угодою за рахунок своїх фінансових ресурсів, з правом продати ці цінні папери за вищим курсом.

Отже, коли термін договору за терміною угодою минув, біржовик змушений залучити банк або іншого кредитора, який за відсоток погодиться зайняти позицію продавця на певний час.

Причому банк, на відміну від біржовика, вже вклав кошти в угоду, розплатившись ними з контрагентом біржовика — «ведмедем», тому його відсоток не може бути нижче середньо-ринкового.

Іноді зустрічається судження, за яким пролонгаційна угода є різновидом кредитування під заставу цінних паперів. Однак є різниця: по-перше, у забезпечення кредиту беруть усю сукупність цінних паперів, а розмір кредиту становить у середньому 60-70% їхньої реальної курсової вартості. У пролонгаційній угоді оплачується вся вартість

цінних паперів за зафіксованим у договорі біржовим курсом. По-друге, при кредитуванні немає переходу права власності під заставу цінного паперу. У разі угоди здійснюється передача права власності на власні папери (угода купівлі-продажу).

Депорт — операція, що зворотна репортові. Цю угоду використовує біржовик, який грає на пониження, — «ведмідь»; коли курс цінного паперу не понизився або понизився незначно, він розраховує на подальше зниження курсу.

Таким чином, хоча спеціальний ризик пов'язаний з угодою, ризик «бика» і «ведмедя» несе біржовик, який водночас робить гроші «з повітря», не авансуючи свої реальні активи, а використовуючи лише нематеріальні активи — значення біржової кон'юнктури. Використання позикових засобів (репорт) або позикових цінних паперів (депорт) змушує біржовика поділитися прибутком від успішно проведеної термінової угоди.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=11328.

2. Закон України від 18 червня 1991 р. «Про цінні папери та фондову біржу» (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38.

3. Аржевітін С.М. Розвиток ринку цінних паперів: проблеми та перспективи / С.М. Аржевітін // Ефективна економіка. – 2010. – № 10.

4. Богатов А.О. Місце фондового ринку в структурній перебудові економіки / А.О. Богатов // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 1. – С. 44–51. 5. Бочуля Д.В. Проблеми і перспективи розвитку фондового ринку

України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://libfor.com/engine/print.php?newsid=1352>.

6. Вівчар О.Й. Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні / О.Й. Вівчар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 219. – С. 178–182.

7. Гаденко А.Д. Проблеми становлення та напрями удосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://nauka.zinet.info/5/gadenko.php>.

*Попова А.Б.,
к.е.н., доцент
кафедри фінансів, обліку і оподаткування ПВНЗ
«Міжнародний
університет бізнесу і права» м. Херсон*

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ГАЛУЗІ ЗВ'ЯЗКУ ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі ми можемо спостерігати стрімкий розвиток економіки, як внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Це пов'язане з тим, що на ринку збільшується обсяг старих продуктів та з'являються нові. В зв'язку з радикальними змінами, які відбуваються в таких сферах як: економіка, політика, інформаційний простір, виробництво, торгівля та інші. Людство пристосовуючись до змін, перейшло від інтернаціоналізації господарства до глобалізації всіх сфер суспільного життя.

Глобалізація - це процес, завдяки якому рішення і дії людей в одній частині світу, впливають на окремих людей або групи людей в усьому світі. В кінці ХХ на початку ХХІ ст. глобалізація як економічний процес почала

розвиватись ще швидше, тому всі процеси, пов'язані з нею, почали впливати не тільки на соціальний і економічний стан країн, але й загалом на їх історичну долю [2, с. 25].

Сьогоднішня глобальна ієрархічна система базується на гегемонії Заходу, і частково Японії, передусім у трьох сферах: фінансовій, військово-політичній та інформаційній. Глобалізація та становлення інформаційного суспільства виступають двома сторонами єдиного процесу, під знаком якого триває сучасний етап історії людської цивілізації [3, с. 358-467].

Телекомунікації та інтернет-технології складають один із найважливіших напрямів ІТ-сфери, що стрімко розвивається. Революційні зміни, які відбуваються в нашому житті, бізнесі, соціальній та промисловій інфраструктурі, пов'язані саме з телекомунікаціями та мережевими технологіями. Вже нікого не дивує те, що знаходячись на величезній відстані від місця події, можна бути її повноправним учасником, будь-то бізнес-форум, комерційний проект або наукова конференція. Зокрема, за оцінками експертів впровадження багатьох революційних телекомунікаційних технологій відбудеться на початок-середину 2030-х років. Вже зараз впроваджуються такі новітні технології як інтернет речей, інтернет-телебачення, мобільний зв'язок покоління 5G, тощо.

Щорічне зростання на 25% сектору інформаційно-комунікаційних технологій та телекомунікацій суттєво перевищує показники росту кращих економік світу, а світові ІТ-бренди в галузі телекомунікацій стали найважливішими бізнес-проектами останніх десятиліть [4, с.1].

За даними аналітиків агентства маркетингових досліджень IHS Markit, які у новому звіті «KVM Switches and Serial Consoles Report 2019» представили дані про витрати на інформаційні технології, які за 2018 рік

збільшилися на 6% у всьому світі. Експерти прогнозують стабільне зростання цих витрат в період з 2019 по 2022 рік [5, с.1].

Крім цього, рушійною силою розвитку стає цифрова трансформація - вона стимулює збільшення потужності центрів обробки даних (ЦОД) від ядра до периферії. В майбутньому важливу роль у розвитку сегмента зіграють країни з ринком, що формується, де системи KVM поки відносно мало поширені.

Варто зазначити, що значне зростання буде спостерігатися в сфері промислових ПК - системах підвищеної міцності, розрахованих на важкі умови експлуатації. У 2017 році обсяг міжнародного ринку промислових ПК становив 3,5 млрд. доларів. За прогнозами експертів IHS Markit, при сукупному річному темпі зростання в 4,1% до 2022 року цей показник збільшиться до 4,3 млрд. доларів [5, с.1].

Зупинімося докладніше на розвитку українського ринку телекомунікацій, який є динамічним та мінливим. На ньому працюють тисячі суб'єктів господарювання, більшість – фізичні особи-підприємці.

Основні показники галузі за 2018 рік наступні: загальний річний дохід ринку зв'язку склав 62 млрд. грн., що на 10,2% більше у порівнянні з 2017 роком. З них майже половина - 35 млрд. грн. становить дохід операторів мобільного зв'язку. Динаміка росту за звітний рік склала 11% у порівнянні до 2017 року. За 2018 рік операторами мобільного зв'язку інвестовано у галузь сукупно близько 10 млрд. грн. (без врахування вартості 4G ліцензій) [5, с.3].

Ще у 2016 році в Україні почали впроваджувати мобільний зв'язок четвертого покоління (4G). За ліцензії технологій 4G виручили до бюджету прямих надходжень як оплату тендерних лотів 8 млрд грн, що на 26 % більше початкової ціни лотів [6, с.3].

Запуск мереж 4G трьома найбільшими операторами телекомунікацій дав відчутний поштовх підвищенню використання мобільного інтернету українцями: відеоконтенту, месенджерів, онлайн послуг, електронних адміністративних послуг та сервісів, що суттєво пришвидшує та полегшує усі персональні та бізнес взаємодії, а також наповнюють державний бюджет, за рахунок податкових надходжень.

Основними тенденціями розвитку телекомунікаційних мереж у 2018 році були:

- продовження розгортання телекомунікаційних мереж рухомого (мобільного) зв'язку четвертого покоління (4G);

- активізація процесу впровадження на телекомунікаційних мережах рухомого (мобільного) зв'язку України послуги із перенесення абонентських номерів;

- розпочато процес створення умов для запровадження конвергентних рішень щодо спільного використання фрагментів мереж фіксованого і рухомого (мобільного) зв'язку;

- створення умов для реконструкції та оптимізації телекомунікаційних мереж, шляхом використання сучасного високопродуктивного комутаційного обладнання, здатного обслуговувати декілька зон нумерації;

- підвищення попиту споживачів на конвергентні телекомунікаційні послуги, послуги міжмашинної взаємодії (machine-to-machine, M2M) та послуги інтернету речей (Internet of Things, IoT);

- розпочато процес законодавчого врегулювання питання щодо забезпечення з'єднання головних управлінь Національної поліції України з телекомунікаційними мережами загального користування (далі – ТМЗК) на рівні

обласних центрів, що забезпечить централізацію приймання і обробки викликів за скороченим телефонним номером 102;

- забезпечення підготовки та використання телекомунікаційних мереж України в умовах воєнного стану;

- виконання заходів з побудови Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій України [5, с.8].

Однак була і значна частка проблем розвитку телекомунікаційних мереж, основними з яких були:

- нерівномірність забезпечення споживачів телекомунікаційними послугами, у тому числі загальнодоступними та послугами широкосмугового доступу до інтернету в окремих адміністративно-територіальних одиницях України;

- організаційні та технологічні проблеми функціонування телекомунікаційних мереж на тимчасово окупованих територіях;

- діяльність незаконно створених на тимчасово окупованих територіях суб'єктів господарювання, що не зареєстровані згідно із законодавством України;

- невиконання вимог Закону України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж» власниками об'єктів інфраструктури [1, с.6];

- стала тенденція останніх років до збільшення випадків викрадення та пошкодження кабелів та інших технічних засобів телекомунікацій.

Тим часом діяльність держави в частині міжнародного співробітництва та європейської інтеграції передусім була спрямована на:

- забезпечення виконання зобов'язань України у галузі зв'язку (сфері телекомунікацій та надання послуг поштового зв'язку), передбачених Угодою про асоціацію;
- активізацію і поглиблення двостороннього та багатостороннього співробітництва у сфері електронних комунікацій;
- вивчення досвіду з питань впровадження новітніх технологій та кращих регуляторних практик та ін.

Отже, ключовим завданнями на наступні роки в нашій державі є підготовка та упорядкування необхідних діапазонів частот для поліпшення якості зв'язку в уже діючих технологіях та запуску 5G.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж». – К.:07.02.2017 р. № 1834 – VIII.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1./Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
3. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. – Львів: видавництво ЛКА, 2015. – 594 с.
4. «Еліт. Факультет телекомунікації та радіотехніка». Електронний ресурс – Режим доступу: <http://elit.sumdu.edu.ua/uk/abiturientam/spetsialnosti-fakultetu/49-telekomunikatsiyeni-systemy-ta-merezhi.html>
5. «Mobile communications». Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.mobilecomm.ru/priznana-liderom-rynka>
6. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та

інформатизації за 2018 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. – К.: 2019р. – 72с.

Дощенко О.В.

*Аспірант 2 курсу, кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет*

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Безперевний процес розвитку науки і техніки, створення нових чи вдосконалення вже існуючих технологій, загострення конкуренції, зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах, виникнення нових сфер діяльності - все це спонукає підприємство до створення та підтримки умов постійного розвитку, без якого неможливо забезпечити ефективну діяльність у довгостроковій перспективі. Підприємству необхідно ставати гнучкими, адаптуватись до змін у зовнішньому середовищі, підтримувати існуючий стан та покращувати його, підвищувати власну кредитоспроможність.

Проблемам визначення поняття “ефективного розвитку підприємства” та його класифікаційних ознак присвячені наукові праці багатьох вітчизняних вчених, серед яких Т.Швед, Г.О.Швиданенко, Т.М.Янковець, Л.О.Лігоненко та інші [2-5].

Метою дослідження є визначення поняття “ефективний розвиток підприємства” та його класифікаційних ознак. Поняття “ефективний розвиток підприємства” доцільно розглядати, починаючи з визначення поняття “розвиток підприємства”. Аналіз визначення поняття “розвиток підприємства” дав змогу визначити аспект його трактування як незворотний, спрямований, закономірний

процес, який є бесперервною та послідовною зміною (або сукупність змін) результатів чи станів підприємства в часі та просторі на кількісно і якісно інший за попередній під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.[3,с.90], а також сформулювати сутність та характеристику, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Сутність та характеристика розвитку підприємства

	Характеристика
Розвиток підприємства	Зміна стану підприємства на більш прогресивний. Розвиток покращення діяльності підприємства, тобто зміну підприємства до високий та прогресивний стан у порівнянні з попереднім
	Зміна підприємством свого якісного стану. Під розвитком є зміни, що призводять до зміни підприємством свого якісного стану факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.
	Розвиток як зростання розмірів підприємства та підвищення діяльності
	В процесі свого розвитку підприємство набуває нових можливостей, які дозволяють йому більш ефективно функціонувати у внутрішньому та зовнішньому середовищі, підвищують його гнучкість у вирішенні комплексу внутрішніх та зовнішніх завдань, адаптивність до змін зовнішнього середовища

Розглядаючи розвиток підприємства, необхідно розглядати його через ефективність діяльності. Ефективність розвитку є найважливішою якісною характеристикою господарювання на всіх рівнях, показником діяльності підприємства.

Ефективний розвиток передбачає наявність кількісних та якісних змін, які ведуть до певного поліпшення. Ефективний розвиток підприємства має процесний характер, тобто є розподіленим у часі. Як процесу, йому властива довготривалість, зважаючи на певну інерційність підприємства як об'єкта розвитку та наявність часового

лагу між імпульсом розвитку й відповідними йому змінами.

Висновки. За результатами здійсненого дослідження, можна зробити висновок, що ефективний розвиток підприємства є однією з найважливіших категорій економіки, має свої суттєві ознаки та є достатньо складним поняттям, яке пропонується розуміти як результативність кількісно - якісних змін станів функціонування підприємства під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього оточення, з метою досягнення вищого рівня, внаслідок використання наявного потенціалу підприємства та досягнення певного рівня конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Список літератури:

1. Дунда С.П. Розвиток підприємства та оцінка факторів, що на нього впливають / С.П.Дунда // Ефективна економіка. - [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5329>

2. Лігоненко Л.О. Розвиток підприємства: відмітні характеристики та типологія / Л.О.Лігоненко // Scientific Journal «ScienceRise». - 2015.- №5/3(10).- С.57-61.

3. Швед Т. Концептуальні підходи до оцінювання ефективності розвитку підприємства/Тетяна Швед//Галицький економічний вісник - Тернопіль: ТНТУ,2014.-Том 45.- №2. - С.86-92.

4. Швиданенко Г. О. Розвиток підприємства: стратегічні наміри, ризики та ефективність [Електронний ресурс] : колективна монографія / Г.О. Швиданенко, К. С. Бойченко. — К. : КНЕУ, 2015 - 231, [1] с. - Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25228/rozvyt_pidpryem_15.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. Янковець Т.М. Теоретичні аспекти розвитку підприємств у сучасних умовах /Т.М.Янковець, Ю.А.Нагорна // Вісник КНУТД, - 2015.- №2(85).- С.108-113.

Халілов А.Е.

д.е.н., доцент

*кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права*

Волченко Л. О.

*Магістр спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа і страхування»*

Перспективи розвитку банківських операцій з цінними паперами в Україні

Ринок цінних паперів, що є стратегічно важливою галуззю економіки України, сьогодні не повною мірою виконує головне призначення – створення фінансового механізму для запуску інвестицій у промисловість, мобілізацію інвестицій і забезпечення трансформації накопичень у доступні для виробництва фінансові ресурси.

Український ринок цінних паперів, створивши правильну форму, втратив сутність і прагматичний зміст, і сьогодні виконує лише роль своєрідного індикатора політичних і економічних подій в країні. Відсутність розвинених фінансових ринків призводить до ускладнення міжгалузевого переливу капіталу.

За таких умов фінансування інвестицій в реальний сектор через канали ринку цінних паперів і залучення на ці цілі не спекулятивних вітчизняних і іноземних капіталів має стати найважливішим джерелом нового етапу промислового піднесення. Замість ринку з величезною перевагою державних цінних паперів повинен з'явитися

фондовий ринок економічного зростання. Подолання антиінвестиційного синдрому, характерного для взаємин потенційних інвесторів і виробничої сфери, передусім залежить від розвитку законодавчої бази фінансового ринку і формування на цій основі ефективних інвестиційних інститутів.

Таким чином, ринок цінних паперів України первісно формувався у відриві від реального сектору економіки. Однак український ринок цінних паперів має значний фінансовий потенціал, для реалізації якого, необхідний ряд умов:

1) піднесення виробництва, що сприятиме появі надійних емітентів і великих інвесторів, насиченню фондового ринку цінними паперами;

2) системний підхід у розвитку нормативної бази, що регулює функціонування ринку цінних паперів;

3) досягнення відкритості й прозорості фондового ринку, комплексний розвиток інфраструктури;

4) зниження відтоку фінансових ресурсів з ринку інвестицій на ринок державних цінних паперів.

Важливе місце в процесі активізації ринку цінних паперів належить банківській системі України. Діяльність банківських установ невід’ємно пов’язана з цінними паперами. Ринок цінних паперів потрібний банківським установам для реалізації фундаментальних функцій, що відрізняють їх від решти фінансових інститутів. Крім того, банкам притаманні ще ряд специфічних рис, що відрізняють їх від інших суб’єктів ринку цінних паперів, та дозволяють розширювати свою присутність на ньому. Головними особливостями банківських установ, які вплинули на зайняття ними провідного місця на фондовому ринку, є універсальність діяльності, коло здійснюваних операцій з цінними паперами, величина

капіталу, що інвестується в цінні папери, діяльність на ринку державних облігацій та ін.

В Україні потенційно можна досягнути значного зростання ефективності діяльності комерційного банку за рахунок суміщення його традиційної діяльності з операціями на ринку цінних паперів. Підвищення ефективності відбувається завдяки:

а) встановленню більш тісних взаємин «банк-клієнт» (краща взаємна інформованість, більш тривалі стосунки, більша довіра, ширше коло фінансових продуктів, наданих клієнтові, краще обслуговування його фінансових потреб, зниження витрат на залучення грошових ресурсів як банком, так і клієнтом, краще інформаційне посередництво між емітентом та інвестором через глибше вивчення клієнта тощо);

б) економії витрат у масштабі фінансових операцій (витрати однієї організації в процесі надання комплексу послуг є меншими за витрати декількох спеціалізованих компаній, що надають ту саму кількість послуг).

Головною метою формування інвестиційного портфеля банку є забезпечення реалізації його інвестиційної стратегії шляхом відбору найбільш ефективних та безпечних фінансових інструментів. Виходячи з поставленої головної мети, будується система конкретних задач формування інвестиційного портфеля банку (ліквідність, прибутковість, мінімізація ризиків), враховуючи обрану стратегію й особливості реалізації інвестиційної діяльності.

Процес формування інвестиційного портфеля банку має включати наступні етапи:

1) вибір портфельної стратегії та типу формуючого інвестиційного портфеля;

2) оцінка та вибір інвестиційних якостей фінансових інструментів інвестування за показниками рівня дохідності, ризику і взаємної коваріації;

3) відбір фінансових інструментів у формуючий інвестиційний портфель із врахуванням їх впливу на параметри рівня дохідності та ризику портфеля;

4) оптимізація параметрів портфеля, яка направлена на зниження рівня його ризику при очікуваному рівні дохідності;

5) оцінка основних параметрів сформованого інвестиційного портфеля.

Інвестиційно-банківські послуги виконують такі функції:

1) залучення капіталу;

2) торгівля цінними паперами;

3) перерозподіл інформації (консультування клієнтів).

Перспективним напрямом розвитку клієнтських послуг на ринку цінних паперів є співпраця з інститутами спільного інвестування (ІСІ). Щодо визначення шляхів подолання законодавчих обмежень з метою налагодження ефективної співпраці банків та ІСІ в Україні, то найбільш реальними можна визнати такі:

- узгодити норми Закону України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” із відповідними положеннями Закону України “Про банки і банківську діяльність”;

- з метою запобігання виникненню необґрунтованих ризиків при здійсненні банками діяльності із управління активами ІСІ надати право займатися зазначеним видом діяльності не всім комерційним банкам, а лише спеціалізованим – інвестиційним, створення яких передбачене ст. 4 Закону “Про банки і банківську діяльність”;

- поширити практику створення ІСІ не у формі закритих пайових інвестиційних фондів (ЗПФ), а у формі обмежених партнерств (командитних товариств), в рамках якої всі учасники ІСІ поділяються на обмежених партнерів

(відповідають за зобов'язаннями лише в межах своїх вкладів) та генеральних (приймають основні управлінські рішення та відповідають за зобов'язаннями всім своїм майном). При утворенні ІСІ у формі командитного товариства банк може виконувати функції партнера з обмеженою відповідальністю (тобто учасника), що дозволить дотриматися обмеження Закону України “Про банки і банківську діяльність” стосовно інвестування в установи, статутом яких передбачена повна відповідальність власників.

Важливим напрямом розвитку операцій банків на фондовому ринку є надання трастових (довірчих) послуг. Ці послуги банки можуть надавати на основі норм Цивільного кодексу. Так, незважаючи на те, що Україна є країною з континентальною правовою системою, в її законодавстві закріплений інститут довірчої власності, що є класичним інститутом англосаксонської правової системи. Більш того, в законодавстві України співіснують альтернативні за своєю природою інститути довірчої власності і довірчого управління, кожен з яких виникає на підставі одного і того ж виду договорів – договору управління майном.

Список літератури:

1. Банківські операції: Підручник / За ред. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696с.

2. Барщевський О. Кредитування цінними паперами на закордонних ринках // Фінансовий ринок України. – 2009. - № 11. – С.27-32.

3. Баюра Д., Халковська А. Комунікативна складова діяльності підприємств-емітентів // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2009. - № 107-108. – С. 68-70.

Любчук О.К.
д. гос. упр., профессор,
заведующий кафедры туризма
ГВУЗ «Приазовский государственный технический
университет»
г. Мариуполь, Украина
lyubchuk@ ukr.net

Сахно С.В.
к.психол. н.,
доцент кафедры туризма
ГВУЗ «Приазовский государственный технический
университет»
г. Мариуполь, Украина

Направления развития эффективности маркетинговой деятельности предприятий сферы обслуживания

Осуществление маркетинговой деятельности на предприятии сферы обслуживания требует немалых усилий и реальных материальных затрат. Вопрос об оценке затрат, связанных с организацией маркетинговой деятельности, относится к проблеме определения экономической ее эффективности. Эффективность маркетинговой деятельности предполагает достижение как минимум двух целей:

- обоснование эффективности маркетинговой деятельности на стадии разработки или принятия решения о выборе оптимального варианта;
- определение конечной эффективности маркетинговой деятельности по окончании конкретного периода времени, исходя из фактически достигнутых результатов.

Как считает М.Ю.-оглы Бабаев, основная задача при определении экономической эффективности

маркетинговых структур управления состоит не столько в сопоставлении экономии и затрат при достижении поставленной цели, сколько в определении механизма влияния управленческих решений на результаты функционирования управляемого объекта. Таким образом, проблема определения экономической эффективности оргструктур значительно шире, чем определение эффективности при внедрении новой техники, так как выбор наиболее эффективного направления затрат, расчет их величины, а также выявление источников экономии суть часть работ и функции той системы, эффективность совершенствования которой предстоит выяснить. В настоящее время нет общепринятой методики определения экономической эффективности маркетинговых структур управления:

- во-первых, определение экономической эффективности совершенствования системы управления является экстремальной задачей, для решения которой необходимо минимизировать или максимизировать функцию ряда переменных, ограниченных определенными условиями. Сейчас пока еще только разрабатываются методы решения этой задачи, что сопряжено с большими трудностями по ее математическому и информационному обеспечению;

- во-вторых, при определении экономической эффективности совершенствования маркетинговой структуры необходимо учитывать такие особенности, как психологический климат в коллективе, неформальные отношения, которые еще не могут быть выражены количественно;

- в-третьих, применение общей методики предполагает точное определение размеров экономии, получаемой от внедрения новой структуры маркетинга [1, с.162].

Рассмотрение показателей эффективности маркетинга необходимо осуществлять по перечисленным ниже принципам: количество показателей должно быть ограничено; исходные данные и показатели эффективности должны одинаково отражать господствующие тенденции объекта управления; оценка эффективности объекта управления как целостности не должна противоречить оценкам, сделанным на уровне структуры и совокупности элементов. Для изучения и оценки непосредственно маркетинговой деятельности на предприятии сферы обслуживания может быть использован подход, предложенный М.Ю.-оглы Бабаевым. Данный подход позволяет путем экспертного оценивания показателей эффективности маркетинговой деятельности выявить уровень их сформированности.

На основании проведенного анализа к показателям эффективности маркетинговой деятельности предприятий сферы обслуживания могут быть отнесены следующие показатели:

- сформированность творческого подхода при проведении маркетинговых мероприятий;
  - качество подготовки маркетинговых мероприятий;
  - сформированность команды;
  - выполнение в срок маркетинговых мероприятий;
  - использование целевой аудитории потребителей;
  - точность подготовки маркетинговых мероприятий;
  - инновационность маркетинговых мероприятий;
- использование новых методов, средств;
- создание имиджа предприятия сферы обслуживания;
  - наличие знаний о реализуемой продукции (ассортимент, цена, достоинства, преимущества);
  - наличие благоприятного психологического климата;
  - размер бюджета маркетинговой деятельности;

- перспективность работы маркетинговой службы.

К ограничениям эффективности управления маркетинговой деятельностью предприятий сферы обслуживания могут быть отнесены показатели ограничений личностного ресурса:

- размытость личностных ценностей;
- остановки в развитии;
- недостаточное развитие творческого подхода;
- неумение управлять собой.

Поэтому направлениями усовершенствования эффективности управления маркетинговой деятельностью предприятий сферы обслуживания могут быть следующие:

- поддержка процессов использования целевой аудитории потребителей, командообразования, создания и функционирования благоприятного социально-психологического климата на высоком уровне проявления;
- активизация и развитие творческого подхода, конкурентноспособности предприятия на основе маркетинговых исследований;
- обучение и мотивация сотрудников.

Направлениями развития эффективности маркетинговой деятельности на основе снятия ограничений личностного ресурса могут быть предложены следующие:

- проведение поведенческих тренингов,
- использование психотехнологий по развитию креативного и инновационного мышления для повышения личностной готовности к стратегическим изменениям в профессиональной деятельности;
- внедрение тренингов по взаимодействию в бизнес - командах для формирования необходимых коммуникативных навыков для маркетинговых взаимодействий.

Список литературы

1.М.Ю.-оглы Бабаев Экономическая эффективность организации маркетинговой деятельности // Вопросы экономики и права. 2011. №12. С. 161 – 165.

Прохорчук С.В.

к.е.н., доцент

*професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права*

Малюта Г.О.

*Магістр спеціальності «Облік і оподаткування»
Міжнародний університет бізнесу і права*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Грошові потоки у вигляді надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів є важливим самостійним об'єктом і бухгалтерського обліку, і внутрішньогосподарського контролю, і аудиту, і фінансового менеджменту. Сучасному бухгалтеру, фінансовому менеджеру, керівництву інших підрозділів підприємства, що відповідають за надходження або витрачання грошей, потрібно знати всі можливі методи управління грошовими потоками, які застосовуються у вітчизняній і зарубіжній практиці.

З появою на вітчизняних підприємствах контролінгу як відокремленого напрямку економічної роботи, що забезпечує керівництво інформацією для прийняття управлінських рішень, грошові потоки стали найважливішим об'єктом і для контролінгової діяльності.

Термін «грошові потоки» у вітчизняних нормативних документах щодо складання фінансової

звітності чітко не тлумачиться. Є згадування у НП(С)БО 1, що у примітках до фінансової звітності наводиться (розкривається) інформація 140 про «склад статей звіту про рух грошових коштів «Інші надходження», «Інші платежі» та інших статей, які об'єднують декілька видів грошових потоків» [1].

Натомість НП(С)БО 1 містить визначення руху грошових коштів, під яким розуміють надходження і вибуття грошей та їхніх еквівалентів. Аналогічним є визначення грошового потоку в МСБО №7 «Звіт про рух грошових коштів» [2].

Зазначене свідчить про тотожність понять «рух грошових коштів» і «грошовий потік» для цілей бухгалтерського обліку. Грошові потоки підприємств чітко класифіковані для цілей складання звіту про рух грошових коштів (грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності), натомість для цілей управління виділяють значну кількість ознак їх видів.

Серед основних завдань контролінгу грошових потоків виділимо наступні: 1) аналіз грошових потоків на основі визначення якості, ліквідності, достатності, ефективності грошових потоків; 2) планування грошових потоків, що включає бюджетування, складання графіків надходжень виручки, графіків виплати заробітної плати, графіків погашення зобов'язань, графіків погашення кредитів, платіжних календарів, податкових календарів, касових планів, планів оплат на день по підрозділам тощо; 3) виділення центрів відповідальності за формування вхідних і вихідних грошових потоків, в межах яких встановлювати причини і винуватців відхилень фактичних грошових потоків від бюджетних, їх наслідки; 4) оперативний контроль за наявністю і витрачанням коштів; 5) розробка оптимальних рішень щодо руху грошових коштів з метою забезпечення позитивних чистих грошових

потоків, синхронізованих у часі; б) підготовка управлінської звітності щодо руху грошових коштів. Одним із мотиваційних інструментів контролінгу є бюджетування – процес складання бюджетів (планів), пов'язаних між собою та узгоджених за строками, напрямками діяльності, підрозділами чи центрами відповідальності. Бюджет руху грошових коштів – плановий документ, який відображає майбутні надходження і витрачання грошових коштів.

Планування та робота підприємства з використанням принципу відповідальності за грошові потоки є необхідним підґрунтям контролінгу грошових потоків. В розрізі центрів відповідальності має бути налагоджений ретельний облік відповідальності, основними завданнями якого є складання бюджету для кожного центру відповідальності, регулярне складання звітності про виконання бюджетів, документальне оформлення результатів аналізу причин відхилень та оцінки діяльності центру. Контролінг грошових потоків неможливий без здійснення оперативного контролю за наявністю і витрачанням коштів, що потребує вдосконалення його документального оформлення на основі більш ефективного використання інформації документів фінансового обліку та посилення контролю за витрачанням грошей з боку представників керівництва або контролера-куратора грошових потоків.

Подальшого дослідження і розробки потребує управлінська звітність щодо руху грошових потоків та її структура з урахуванням індивідуальних особливостей роботи конкретного підприємства: звіти центрів грошової відповідальності, план-фактні звіти про виконання бюджетів руху грошових коштів та обґрунтування на їх основі рекомендацій щодо підвищення ефективності, ліквідності, достатності та якості грошових потоків.

Список літератури:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]: Редакція від 01.01.2012. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_019.

3. Семенова С. М. Класифікація грошових потоків підприємства з метою стратегічного управління / С. М. Семенова // Водний транспорт: зб. наук. пр. Київської держ. академії водного транспорту ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. – К.: КДАВТ, 2012. – № 3 (15). – С. 146-151.

4. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками [Текст] : навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К.: КНТЕУ, 2005. – 255 с.

5. Варавка В. В. Облік, контроль і аналіз руху грошових коштів підприємства: методика і організація. 08.00.09-бухгалтерський облік, аналіз та аудит [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук / В.В. Варавка. – К.: ДАСОА Держкомстату України, 2009. – 23 с.

6. Ясишена В. В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 321-324.

Шура Ю.С.
*Магістр спеціальності «Облік і оподаткування»,
Група І02М
Міжнародний університет бізнесу і права
м. Херсон, Україна
Науковий керівник:
Прохорчук С.В.,
к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів,
обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права
м.Херсон, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС- ІНКУБАТОРІВ

На сучасному етапі свого розвитку економіка України схильна до кардинальних змін, зумовлених такими загальносвітовими явищами, як глобалізація, поглиблення міжнародного поділу праці, підвищення відкритості національних економік, зростання ролі технологій, людського капіталу та інформації, прагнення до інноваційного розвитку і максимального використання економічного потенціалу, що, своєю чергою, стимулюють розвиток економічної інтеграції й регіональної диференціації. Все це вимагає пошуку альтернативних інноваційних механізмів стимулювання розвитку суб'єктів бізнесу, в тому числі й малого підприємництва. Одним із дієвих інфраструктурних елементів його підтримки, розрахованих на довгостроковий період, є інкубація бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про різні аспекти висвітлення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців проблемних питань з бізнес-інкубування. Стан теоретичних і методичних розробок

вітчизняних вчених у сфері створення сприятливих умов розвитку бізнес-інкубаторів потребує додаткового вивчення.

Бізнес-інкубатор – організаційна інноваційна структура, метою якої є формування сприятливих умов для стартового розвитку малих підприємств через надання їм певного комплексу послуг і ресурсів.

Перші регіональні концепції такого типу з'явилися в США і Західній Європі в середині сімдесятих років і сприймалися як інструмент створення альтернативних робочих місць, підтримки приватного підприємництва й освоєння пост-промислових об'єктів у регіонах, схильних до структурних криз. З кінця вісімдесятих років інкубатори є усе більш розповсюдженою, підтримуваною урядом публічною формою спонукання економічного розвитку і створення нових робочих місць.

Інкубатори - це явище, що має не тільки прихильників, але і супротивників. Незважаючи на критику, нові концепції з'являються як «гриби після дощу» в економічно розвинених і нерозвинених регіонах. На сьогодні у світі діє кілька тисяч інкубаторів, в основному, у високорозвинених країнах (США, Великобританія, Франція, Німеччина). За останні роки підприємства такого типу з'явилися в державах з більш низьким рівнем економічного розвитку. Можна перелічити цілий ряд центрів, що утворилися в результаті реалізації проектів у декількох африканських державах (Габон, Марокко, Нігерія), країнах Латинської Америки (Мексика, Бразилія, Аргентина) або азіатських країнах (Ізраїль, Туреччина, Малайзія, Китай). Але безсумнівним лідером у цій сфері є Польща. Перший інкубатор технологічного напрямку був заснований у Познані в 1990 р. У середині 1997 р. діяло 50 центрів на території всієї Польщі. Більш десяти підприємств знаходяться на останній фазі проектування.

На сьогоднішній день виділяють декілька видів бізнес-інкубаторів.

1. Віртуальні бізнес – інкубатори, що пропонують послуги в кіберпросторі. Віртуальний бізнес-інкубатор – це унікальний ІТ-продукт, створений для допомоги підприємцям. Бізнес-інкубатор став надійним інструментом розвитку фінансової та майнової підтримки малого та середнього підприємництва.

2. Територіально-виробничі комплекси і коопераційні мережі – являють собою об'єднання підприємств, що діють в географічній близькості один від одного в одному галузевому секторі.

3. Бізнес-інкубатори, орієнтовані на розвиток наукомістких малих підприємств. Зокрема, це так званий інкубатор технологій -наукомістке підприємство, пов'язане з університетом, науково-технологічним парком або інноваційним центром. Його завдання – обслуговування малих інноваційних підприємств, вирощування нових підприємницьких структур, надання їм допомоги у виживанні та успішній діяльності на ранній стадії розвитку.

4. Венчурні інкубатори, які використовують зонтичний бренд бізнес-інкубатора та налагоджують взаємодію з венчурними інвесторами, органами державної влади, великими компаніями з інших країн.

Відповідно, до першочергових заходів в вирішені питань розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, зокрема бізнес-інкубаторів, необхідно: сформувати регіональну інноваційну політику через розвиток інноваційних– інфраструктур підтримки малого підприємництва; сприяти процесу створення нових бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів; віднести до пріоритетних окремих елементів інфраструктури підтримки малого інноваційного підприємництва; вивчити та поширити

передовий досвід роботи окремих елементів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, які діють в зарубіжних країнах.

В цілому, формування і реалізація державної політики підтримки і розвитку бізнес-інкубаторів, як і усієї інноваційної інфраструктури, повинні забезпечувати органи державної влади і місцевого самоврядування всіх рівнів при взаємодії з науковими, суспільними союзами і об'єднаннями підприємців. Виходячи з того, що головними задачами бізнес-інкубаторів, які займаються підтримкою малих підприємств в сфері інноваційної діяльності, повинні бути: створення умов для інноваційного становлення суб'єктів малого підприємництва; створення нових робочих місць в секторі малих виробничих, інноваційних– підприємств; створення навчальних центрів підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів з метою забезпечення потреб у висококваліфікованій робочій– силі; надання в оренду офісних і виробничих приміщень, лізингові послуги; розвиток нових технологій; розширення можливостей зв'язку і комунікацій для підприємницьких структур.

А діяльність бізнес-інкубаторів повинна бути спрямована на: створення економіко-організаційних і правових умов для формування інфраструктури інноваційного розвитку малого підприємництва; розробку додаткових стимулів для розвитку суб'єктів підприємництва інноваційного напрямку діяльності; забезпечення контролю щодо якості і асортиментів послуг, які надаються– окремими елементами інноваційної інфраструктури, відповідно потреб підприємців, максимального їх наближення до суб'єктів малого підприємництва; оптимізацію співвідношення в розвитку малого підприємництва та інноваційної інфраструктури його підтримки; впровадження досягнень науково-

технічного прогресу; вирішення проблем забезпечення зайнятості населення.

Отже, створення належної інноваційної інфраструктури як необхідного атрибуту для переходу економіки України до моделі інноваційного розвитку потребує постійної уваги усіх інституцій: держави, суб'єктів господарювання та вчених.

Список використаних джерел:

1. Васільєва Л.М. Бізнес-інкубатор як форма й елемент інноваційної інфраструктури URL: http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Economics/52632.doc.htm. (дата звернення: 20.10.2019)

2. Гаташ В. Бізнес-інкубатор для маленьких і середніх інноваційних фірм. Інтернет-ресурс. – Сайт «Дзеркала тижня». URL: <http://www.zn.kiev.ua> (дата звернення: 10.10.2019)

3. Гончаров В.М. Формування організаційно-економічного механізму системи інноваційного розвитку підприємств регіону: Монографія. Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2009. 280 с.

4. Матвійчик-Соскіна Н. Практика діяльності бізнес-інкубаторів на базі інформаційних технологій: досвід європейських країн // *Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах* / За загальною ред. О. І. Соскіна. – Київ: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2008. 64 с.

5. Микитюк О.П. Бізнес-інкубатори в системі фінансової підтримки малого підприємництва. *Світ фінансів*, 2009. №2 (3). С. 160–164.

Любчук Ольга Константиновна
д. гос. упр., профессор, заведующий кафедры туризма
ГВУЗ «Приазовский государственный
технический университет» г. Мариуполь, Украина
Ярченко Юлия Витальевна
к.и. н., доцент, доцент кафедры туризма
ГВУЗ «Приазовский государственный
технический университет» г. Мариуполь, Украина

К проблеме усовершенствования маркетинговой деятельности предприятий сферы обслуживания

Одним из основных направлений маркетинговых исследований является изучение конкуренции, ее уровня и интенсивности, сил и рыночных факторов, которые оказывают наибольшее влияние на формирование конкуренции среди предприятий сферы обслуживания. Основная цель экспортеров заключается в расширении объемов сбыта, доли рынка и прибыли, то есть рост. Обеспечение динамичного роста возможно только при активном противостоянии в конкурентной борьбе. Поэтому одной из главных стратегических задач отечественных экспортеров должна быть стратегия конкуренции. . Базовой маркетинговой стратегией отечественных экспортеров должна быть ценовая. Для обоснования возможностей в сфере ценовой конкуренции экспортер должен регулярно осуществлять стратегический анализ затрат, основным аналитическим инструментом которого, как известно, является построение матрицы полных затрат, в которой отражается формирования и наращивания расходов на всем пути создания туристического продукта и его реализации.

Построение матрицы полных затрат позволяет системно проанализировать их структуру, найти слабые места, определить основные направления минимизации.

Одной из главных составляющих маркетинговых исследований эффективности деятельности предприятий является их информационное обеспечение:

- определени естратегических целей;
- анализ внешних факторов;
- анализ рыночных тенденций;
- анализ потребителей;
- анализ поставщиков;
- анализ конкурентоспособности предприятия и его основных конкурентов;
- выбор стратегий развития предприятия [1].

Для предприятий, реализующих свои товары на рынках с различными покупательскими предпочтениями, где сами товары требуют специального обслуживания, целесообразна рыночная организация службы маркетинга.

Разрабатываемая или внедряемая структура маркетинговой службы должна отвечать следующим требованиям: быть максимально простой; обеспечивать эффективную систему связей между подразделениями; быть малоуровневой (малозвенной); иметь хорошую гибкость и приспособляемость.

К особенностям маркетинговой деятельности предприятий, ориентированных на экспорт относят:

- предъявление высоких требований к качеству, наукоемкости производства, техническому уровню товаров и услуг, их техническому сервису, рекламе, упаковке, дизайну, экологичности, эргономичности, ремонтоспособности, долговечности, учету особенностей каждого сектора рынка, что особенно важно для продукции производственно-технического назначения;

- производство экспортной продукции, их объемы, диверсификация должны строго учитывать требования внешних рынков, его конъюнктуру и прогноз;

- использовать тесные прямые связи с иностранными покупателями, посредниками, брокерами, консигнантами и комиссионерами, участвовать в биржевой торговле, торгах, аукционах, ярмарках и выставках, использовать лизинг, участвовать в консорциумах, ассоциациях и других организациях, способствующих расширению внешнеэкономических связей;

- учитывать особенности мирового рынка: наличие конкурентов, их цены, условия реализации, рекламу, объемы продаж, качество продукции и все параметры, отмеченные в первом пункте данного перечня требований;

- использовать программно-целевой метод решения экспортных задач.

Любое крупное решение по выходу на мировой рынок должно отвечать не только текущим интересам и потребностям, но и долговременным целям (задачам) внешнеэкономической политики. Иными словами, у предприятия должна существовать стратегическая экспортно-импортная программа и гибкая политика на перспективу (от 5 до 15 лет). Не менее важным является успешность внутреннего функционирования предприятия.

Область маркетинга характеризуется быстрым устареванием идей и концепций, которое обусловлено изменениями рыночной ситуации. Для предприятий же характерна некоторая инерционность: маркетинговые стратегии, принятые вчера, применяются и сегодня, часто не оправдывая своего назначения. Своевременная коррекция маркетинговых стратегий обеспечивает значительную экономию средств за счет сокращения непроизводительных расходов и повышения отдачи с рынка, но не всегда может быть проведена силами

предприятия. Причиной является «привычность» некоторых представлений предприятия [2].

Постоянный мониторинг конкурентов, их доли рынка, методов охвата, позволяет быстро реагировать на изменениях тактики. Прогрессивные методы могут быть скопированы предприятием, слабые места использованы. Уход конкурентов с какого либо рынка может быть немедленно использовано предприятием для продвижения собственной продукции. Наиболее полная и качественная информация может быть получена через торговых агентов предприятия, а также самостоятельным опросом маркетологами потенциальных покупателей, анализом рекламных публикаций и прайс-листов конкурентов.

Мониторинг цен конкурентов способствует проведению предприятием эффективной ценовой политики, обеспечивает возможность быстрого реагирования на изменение рыночной ситуации. Отсутствие информации о ценах конкурентов или ее поступление с задержкой приводит к потерям: при повышении цен конкурентов - к недополучению прибыли, т.к. отпускные цены предприятия также могли быть увеличены; при снижении - к падению сбыта за счет «переключения» части покупателей на конкурентов.

Знание собственной доли рынка, долей конкурентов и динамики их изменений позволяет предприятию своевременно корректировать стратегии. Информация о долях рынка может быть получена из анализа статистической информации предприятия, сопоставления ее со справочной отраслевой, опросом экспертов. Знание репутации предприятия, динамики ее изменения позволяет контролировать качество взаимодействия предприятия с рынком и, косвенным образом, оптимальность внутренних технологий. Ухудшение репутации является поводом для рассмотрения

маркетинговых стратегий и организационной структуры предприятия.

Необходимая информация может быть получена опросом покупателей. В каждом конкретном случае список информации может быть дополнен или сокращен, в зависимости от целей и стратегий предприятия, его продукции, распределения функций.

Постоянный мониторинг конкурентов, их доли рынка, методов охвата, позволяет более быстро реагировать предприятию на изменение их тактики, способствует повышению эффективности его деятельности.

Если на предприятии преобладают благоприятные силы, то у предприятия нет неотложной потребности корректировать стратегические изменения; если преобладают противодействующие силы, то предприятие вынуждено их корректировать. Корректирование должно носить комплексный характер, так как управленческое влияние, направленное на совершенствование отдельной области приводит до определенных изменений во всех других областях. В.Гончар [3, с.191] разработана критериальная оценка влияния качественных внутренних факторов на организационную готовность предприятия к изменениям.

В основу методики анализа и прогнозирования уровня конкуренции И.Кравченко положена модель М. Портера, которая предполагает рассмотрение такой группы факторов:

- соперничество среди конкурирующих на данном рынке продавцов - ситуация в отрасли;
- конкуренция со стороны товаров, являющихся заменителями, - влияние товаров-заменителей;
- угроза появления новых конкурентов – влияние потенциальных конкурентов;

- позиции поставщиков, их экономические возможности – влияние поставщиков;
- позиции потребителей, их экономические возможности – влияние покупателей.

Критериальная оценка влияния качественных внутренних факторов включает следующие факторы: - организационные; - мотивационные; - структурные.

Влияющие организационные факторы раскрываются в следующих характеристиках, как: скорость утверждения решений, отсутствие бюрократических процедур на предприятии, реакция на изменения. Мотивационные влияющие факторы предполагают наличие системы мотивации, эффективной системы использования различных ноу-хау, поощрение рационализации и новаторства, режим труда на предприятии.

Для оценки влияния детерминант относительно принятия управленческих решений и меры достижения стратегических целей предприятия используется метод оценки влияния, включающий пять этапов: оценка стратегического климата; оценка качественных показателей деятельности предприятия, которые дают возможность оценить его организационную готовность к изменениям; оценка количественных показателей; оценка финансовых показателей; оценка готовности предприятий к изменениям.

Аналогично рассчитываются остальные показатели, а суммирование взвешенных оценок позволяет определить тип готовности системы управления к изменениям по качественным показателям. Шкала оценок качественных показателей деятельности предприятия [3, с.192-194].

Для выявления уровней организационной, мотивационной, структурной готовности к стратегическим изменениям О.Любчук, были определены значения для

высокого, достаточного, среднего и низкого уровней готовности.

Внесенные изменения в обработку результатов ответов респондентов по методике «Шкала оценок качественных показателей деятельности предприятия» позволили выявлять уровни разных видов готовности к стратегическим изменениям на предприятии и делать качественный анализ готовности сотрудников.

Считаем, что повышение готовности сотрудников маркетингового отдела предприятия к стратегическим изменениям обусловлено особенностями развития их субъектной и корпоративной социальной системы ценностей. Ценности устойчиво характеризуют личность и являются показателем уровня ее развития, выражают внутреннюю структуру отношений человека к различным ценностям материального и духовного мира, осуществляют регуляцию деятельности и поведения. Корпоративная социальная ответственность рассматривается как постоянная приверженность бизнеса принципам ведения дела на основе этики и готовность вносить свой вклад в экономическое развитие, улучшая одновременно качество жизни и своих работников с их семьями.

Список литературы:

1.Кравченко І.Ю. Міжнародні маркетингові дослідження в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства (на прикладі металургійного комплексу України. - Автореф. дис. к. екон. наук, спец: 08.06.02. - Підприємництво, менеджмент та маркетинг. - К.: Українська академія зовнішньої торгівлі. Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, 2002. - 18с.

2. Гончарук В.А. Алгоритмы преобразований в бизнесе. - М.,2001. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.aup.ru/books/m158/>

3. Гончар В. В. Управління системою стратегічних змін діяльності підприємств: Проблеми формування, розвитку та використання: монографія. - Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2014. - 280с.

Халілов А.Е.

д.е.н., доцент

*кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права*

Криклива О. Р.

Магістр спеціальності

*«Фінанси, банківська справа і страхування»
Міжнародний університет бізнесу і права*

БАНКІВСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗДРІБНИХ КЛІЄНТІВ НА ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Дистанційне обслуговування є закономірно об'єктивною формою банківського обслуговування, видозміна якого відбулася через дію таких чинників як – технологізація, інформатизація суспільно-економічних процесів та конкуренції, що зумовлює якісні зміни на ринку послуг. Під дистанційним обслуговуванням роздрібних клієнтів мається на увазі таке обслуговування, якому характерними є високий ступінь персоналізації послуг, індивідуальний підхід до кожного клієнта, а також використання для задоволення потреб споживачів альтернативних каналів збуту, що не мають меж у часі та просторі.

Існують різні критерії, за якими можна провести класифікацію електронних послуг банків, до яких відносяться: вибір засобу доступу до послуги, ступінь автоматизації, час відгуку системи, необхідність використання спеціалізованого програмного забезпечення.

Наразі пріоритетними у банківській діяльності є три основні системи, які різняться своїми особливостями:

«клієнт-банк», «клієнт-інтернет-банк» та «телефонний банкінг».

Результати дослідження особливостей механізму дистанційного банківського обслуговування дають підстави стверджувати, що усі його елементи взаємодіють як цілісна система. Злагоджена робота усіх взаємозалежних процесів дає гарантії на досягнення успішного результату від реалізації інноваційних послуг.

Задля створення сприятливих умов для виконання поставлених перед банком цілей слід велику увагу приділити організації управління над дистанційним обслуговуванням, створенню належних стандартів, побудові системи для оцінки ефективності інноваційних процесів, а також своєчасному виявленню загроз та їх усуненню.

Безумовно, на зародження і розвиток способів дистанційного просування банківських послуг вплинув науково-технічний прогрес. Саме невпинні зрушення у сфері інновацій дають поштовх до появи нових форм банківництва. Таким чином відбувалася поступова трансформація традиційних каналів в домашній банкінг, який у свою чергу вдосконалився і перейшов у форму мобільногобанкінгу, а той відповідно під впливом інтернет-технологій дав основу інтернет-банкінгу.

Практика свідчить, що саме банківські установи здатні досить швидко поглинати усі здобутки науки і техніки задля успішного просування своїх продуктів та послуг на ринку, де панує конкуренція.

За результатами роботи можна зробити висновок про те, що у сучасному суспільстві кардинально міняється роль банків: тепер банк є персональним фінансовим менеджером, який незалежно від місця та часу може повноцінно управляти фінансами кожного клієнта і поділяє з ним імовірні ризики.

Безперечно, введення в дію новітніх банківських продуктів та послуг потребує значних початкових капіталовкладень та супроводжується високим рівнем ризику. Даний факт зумовлює те, що на даний момент впроваджувати новизну мають можливість лише системні, високотехнологічні банки з відповідним рівнем автоматизації банківських процесів, адекватною системою ризик-менеджменту і кваліфікованим персоналом.

Водночас значні капіталовкладення для організації розглянутих сервісів не порівнянні з отриманими вигодами в результаті економії операційних витрат банку та отримання додаткових доходів. Розумною альтернативою для банків, які не мають власних сервісів, є можливість надавати такі послуги своїм клієнтам за допомоги укладення агентських угод з іншими банками, щоб не втратити своїх клієнтів, але при такому механізмі рентабельність обслуговування клієнтів істотно знижується. Таким чином, менш успішним у цьому напрямку банкам варто наздогнати більш активних конкурентів, оскільки зволікання внаслідок економії на розвиток може обійтися банку дуже дорого: клієнти люблять успішних.

На основі проведеного дослідження ринку банківських послуг дистанційного характеру, що пропонуються клієнтам-фізичним особам можна підтвердити той факт, що українські банки перебувають лише на початкових етапах інноваційної трансформації. Наразі з десятків комерційних банків України застосовують нетрадиційні канали у своїй практиці і значним недоліком поки що залишається обмежена функціональність системи дистанційного банківського обслуговування.

Проблемою на шляху розвитку електронного банківського обслуговування є те, що ще багато теперішніх банків погано сумісні з Інтернетом тому, що банківська

система з її продуктами і послугами, була придумана задовго до появи Всесвітньої павутини. Тому банкам необхідно створити систему роботи з соцмережами, мобільні версії для сайтів і додатки для смартфонів, а не банк в Інтернеті. Якщо розглядати цифровий банк як спосіб комунікації, то до нього давно всі готові.

Важливим сприятливим фактором для вітчизняних банків є стрімкий розвиток мережі Інтернет по всій території країни, включаючи найвіддаленіші і найменші села. Банки вже зараз повинні орієнтуватися на покоління молодих людей, що народилися в 1990-х – початку 2000-х і стають повністю цифровими.

При виборі банку населення користується двома взаємопов'язаними критеріями – привабливістю фінансової пропозиції та рівнем технологічності, а тому що більше банк використовує цифрові технології, то менше він витрачає на підтримку своєї життєдіяльності і може запропонувати привабливіші умови для клієнтів. І тоді не потрібно тримати величезні мережі відділень і великий штат співробітників.

Особливістю банківських послуг, що надаються дистанційними каналами є їх регулярний характер (сплата комунальних платежів, замовлення та оплата в інтернет-магазинах, замовлення квитків на різні види транспорту або на певні події та плата за них, переказ коштів між фізичними особами чи плата за користування послугами юридичних осіб).

Для того, щоб привернути увагу клієнта до банку і він став активним користувачем банківських послуг, йому достатньо лише надати можливість здійснювати повне коло операцій в одній системі. Для цього банки розробляють мобільні додатки, або ж спеціалізовані термінали самообслуговування.

Перехід від традиційних каналів обслуговування до цифрових веде до підвищення лояльності клієнтів, розширення діапазону банківських послуг, створення нових систем, які дозволяють клієнту швидко та якісно здійснити цілий комплекс операцій без відвідування банківського відділення. Спостерігається також спрощення та оптимізація процесу обслуговування задля економії часу, що йде на пропозицію та споживання банківських послуг, адже швидкість обслуговування часто є одним із основних критеріїв при виборі банку.

В Україні можна спостерігати нерівномірність користування онлайнпослугами серед різних вікових категорій населення. Аби стати на крок ближчими до клієнтів, банківським установам потрібно будувати своє обслуговування на принципах простоти та зручності. Людям старшого покоління необхідно проводити навчальні курси і надавати консультації, аби вони не стояли осторонь інновацій, а молоді слід забезпечити максимально швидке обслуговування з мінімальними затратами часу на вивчення деталей.

На даний час і НБУ, і комерційні банки повинні обрати певні пріоритетні шляхи реалізації електронних послуг з допомогою відповідних платіжних систем та опираючись на досвід зарубіжних банківських установ. З метою ефективної реалізації електронних послуг населенню слід вдосконалити законодавчі норми, які б гарантували безпеку при здійсненні електронних операцій і сприяли відновленню довіри клієнтів.

Для того, щоб рівень споживання альтернативних банківських послуг населенням зріс, необхідно допомогти клієнтам переосмислити суть банківських послуг, подолати бар'єри (страх, недовіра, недостатня фінансова обізнаність, негативний попередній досвід), які постають на шляху реалізації банком інноваційних сервісів.

Досвід провідних іноземних банків підтверджує можливість накопичення інформації про клієнта, визначення та прогнозування його поведінки при застосування інформаційних технологій. Це може стати однією із переваг для українських банків, адже дозволить створювати індивідуальні пропозиції для кожного окремого потенційного споживача чи вже існуючого клієнта.

Список літератури:

1. Бабенко О. Сучасні банківські технології: нові загрози та захист [Текст] / О. Бабенко // Фінансовий ринок України. – 2012. – № 1. – С. 5.

2. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.

3. Банківський потенціал економіки України [Текст]: монографія / за ред. д.е.н., проф. Б.Л. Луціва. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 448 с.

*Дощенко Г.Г., к.т.н., доцент
Херсонська державна морська академія*

ТРАНЗИСТОРНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ У СКЛАДІ ВАЛОГЕНЕРАТОРНОЇ УСТАНОВКИ

В теперішній час в автономних системах електропостачання, а також в системах автоматизованого електропривода все ширше знаходять застосування транзисторні перетворювачі електроенергії (частоти). Це обумовлено як засвоєнням виробництва силових транзисторів великої потужності, так і рядом суттєвих недоліків для тиристорних перетворювачів. До основних з

таких недоліків відносяться складність систем управління і труднощі отримання синусоїдальної напруги. [1]

В транзисторних перетворювачах суттєво спрощуються системи управління, однак одержання синусоїдальної напруги залишилося актуальним.

Перетворювач включає в себе:

- вхідний дросель L1;
- трансформатор T1, який забезпечує зрушення вхідного напруження на 30° для живлення другого випрямляючого моста;
- керований (тиристорний) 12-ти фазний двотактний паралельний випрямляч;
- трифазний мостовий транзисторний інвертор;
- вихідний трансформатор T2;
- вихідний фільтр L2 та C2.

Випрямляч та інвертор зібрані на основі тиристорних і транзисторних модулів. Управління випрямлячем та інвертором здійснюється відповідними схемами, одна з яких наведена на рис.1.

Перетворювач частоти складається з:

а) ланки постійного струму з 6 імпульсного керованого активного випрямляча за AFE-технологією, який змінну напругу живлячої мережі перетворює в напругу постійного струму;

б) ШІМ-інвертор на IGBT транзисторах, які управляються широтно-імпульсними сигналами, модульованими по синусоїдальному закону. За рахунок почергового переключення вентелей по алгоритму заданому системою управління, де постійна вхідна напруга перетворюється у змінну прямокутно-імпульсну вихідну напругу заданої частоти і амплітуди. Через керовані ключі протікає активна складова струму асинхронного двигуна, через діоди реактивна складова струму. При широтно-імпульсній модуляції форма струмів у обмотках статора

електродвигуна близька до синусоїдальної завдяки фільтруючим властивостям самих обмоток. Таке управління дозволяє отримати високий ККД перетворювача. [2]

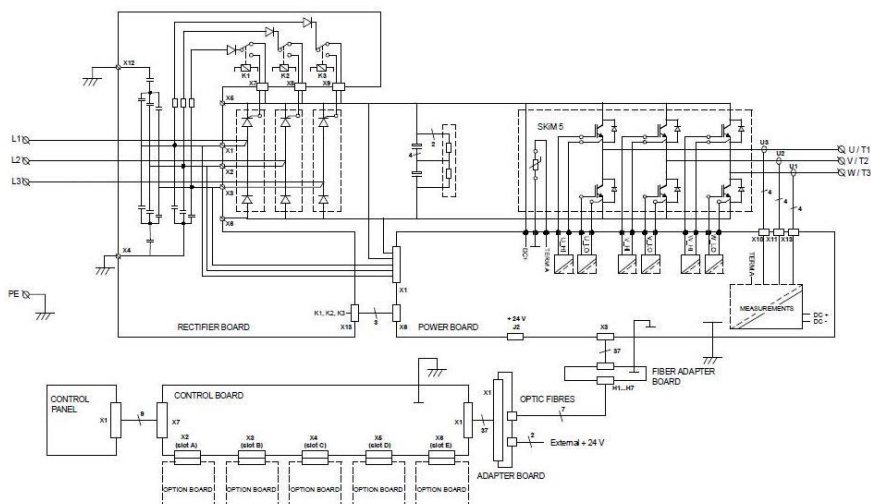

Рисунок 1 – Схема перетворювача частоти електричної установки

Зовнішній трифазний дросель на вході мережі разом з проміжною ланкою постійного струму конденсатора утворюють LC-фільтр, який разом з доданим містком виробляє постійну напругу на блок IGBT-інвертора.

LCLFilter складається з мережевого трьохфазного реактора фірми Trafotek, який захищає мережу від вищих гармонік, а також захист перетворювачів частоти від підвищеної напруги мережі і бросків струму при перехідних процесах в живлячій мережі та загрузці ПЧ, від перекосу фаз живлячої напруги, зменшення швидкості

наростання струмів короткого замикання у вихідних ланцюгах перетворювача частоти, а також збільшують термін служби блоку конденсатрів, які є компенсаторами реактивної потужності. Для розрядки конденсаторів при відключенні від живлення підключені опори.

Вихідний фільтр дросель du/dt Platthaus захищає двигун від імпульсної напруги великої амплітуди з великою швидкістю наростання обумовлених особливістю сучасних ШІМ-інверторів і ефекту «відбитої хвилі», а також від електромагнітних перешкод.

При гальмуванні асинхронний двигун працює в режимі генератора, його відвіваємо електрична енергія здатна викликати перенапругу в мережі постійного струму, для погашення цього ефекту застосовується гальмівний резистор для швидкого зниження швидкості двигуна. Динамічне гальмування перетворювача частоти з використанням гальмівних резисторів дозволяє при зниженні енергоспоживання зменшити нагрів електродвигуна.

В теперішній час достатньо широке розповсюдження получили схеми, які забезпечують отримання близького до синусоїдального ступінчатого напруження за рахунок електричного підсумовування вихідної напруги декількох інверторів.[2]

Ефективним засобом зниження вмісту вищих гармонік і отримання синусоїдальної напруги є модуляція ширини заповнюючих основну хвилю імпульсів за синусоїдальним законом. При цьому знижується більшість гармонік.

У багатьох галузях промисловості, знаходять застосування системи з транзисторними перетворювачами з потужностями від 1МВт до 20МВт для трифазних мереж. Перетворювачі частоти мають високу перешкодостійкість і невелике випромінювання електромагнітних перешкод. Це

можливо при застосуванні спеціального корпусу, дроселя змінного струму, фільтру радіочастотних перешкод, а також інших технічних рішень.

При застосуванні сучасних технологій з використанням датчиків зворотного зв'язку, а також безпосередній вимір струму по трьом фазам гарантується якісне управління і висока надійність.

Література:

1. Баранов А.П. Судовые автоматизированные электроэнергетические системы / А.П. Баранов - СПб: Судостроение, 2005. – 528 с.

2. Макаренко Н.П. Математическая модель преобразователей частоты // Электротехника. – 2000. – С. 23-24.

Черемісін О. В.

*д.і.н., професор кафедри професійної освіти
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» м.
Херсон*

ОБРАЗ МІСТ ПІВДНЯ УКРАЇНИ У ПОДОРОЖНІХ ПУТІВНИКАХ ІНОЗЕМЦІВ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Південь України, інкорпорований Російською імперією в кінці ХVІІІ ст., став «новим» регіоном для держави, а тому цікавив науковців та простих мандрівників історичним минулим, географічними особливостями та специфічним образом життя. Регіон відвідала велика кількість експедицій, що залишили неординарні згадки про побутові умови життя міських мешканців у подорожніх записках.

Під час подорожей іноземні мандрівники відвідали Катеринослав, Олександрівськ, Берислав, Олешки,

Сімферополь, Севастополь, Керч, Феодосію, Карасу-Базар, Одесу, Херсон, Миколаїв тощо, оскільки саме містам належала особлива роль в освоєнні соціокультурного простору і вони надавали можливість познайомитися ближче з життям Півдня України. Для того, щоб описати відвідані міста, мандрівники зупинялися в них на декілька днів або, навіть, років і надавали їхню характеристику за кількома критеріями: назва міста та його статус, географічне положення, національний склад, місцева влада, архітектура, культура та побут місцевих мешканців, освіта, відмінності між містами, перспективність подальшого існування. Значна частина подорожніх матеріалів путівників представляє собою порівняння південноукраїнських міст з давньогрецькими полісами у Північному Причорномор'ї. У своїх роздумах автори надавали перевагу минулому життю, як більш яскравому та епічному у порівнянні з сучасним становищем, яке відродилося, за їх твердженнями, тільки завдяки старанням західноєвропейським управлінцям та менеджерам, домінувала серед яких постать Дюка де Рішельє. Саме завдяки його старанним зусиллям край перетворився на цивілізований регіон дикої Російської імперії. І наполягали на тому, що багато користі для соціально-економічного потенціалу міст Півдня України зробили іноземці, а російський уряд лише штучно стримує бурхливий розвиток південноукраїнських міст, за що йому постійно за це дорікали і критикували. За, що у відповідь, російська влада забороняла публікацію західноєвропейських мандрівників. Вони перебували на Півдні України з різною метою: здійснити мрію, вилікуватися, зробити паломництво, оцінити військовий потенціал Росії та вивчити місцевості майбутніх військових дій, познайомитися з пам'ятками старовини. По собі вони залишили опубліковані подорожні путівники, в яких виклали багато спостережень. Головна

мета їх публікацій – надання західноєвропейському читачу відомостей про місцевості, які вони відвідали. У той же час, вони ніколи не втрачали можливість описати власні переживання, тож їх праці часто відзначають емоційним сприйняттям дійсності.

У подорожніх записках викладено велику кількість фактичного та статистичного матеріалу, схарактеризовані населені пункти, які проїздили мандрівники. Багато міститься розповідей про природні, історичні, етнографічні та побутові умови життя місцевого населення. Путівники мандрівників містять багато відомостей про історичні пам'ятки Півдня України. Природні умови описані дуже яскраво – мандрівники пояснювали це переконанням, що саме в природній красі полягає справжнє багатство, яким повинна володіти людина і яким не може пишатися навіть західноєвропейський мешканець. У цілому, іноземні мандрівники описали живу картину міського простору Півдня України у простій, зручній та цікавій для читача формі.

Британка Марія Гутрі, яка в кінці XVIII ст. подорожувала Південною Україною з метою оздоровлення, описувала, у власних листах на батьківщину, регіон зовсім не як російський, а називала його Скіфією або узбережжя Евксінське. Про Південь України розповідає із великим натхненням, описує його як достаньо заможний край, в якому «дерзкие крестьяне самые богатые», що тут можна зустріти накраші фрукти, клімат та французьку гостинність. Авторка листів була добре знайомою з історією регіону. На своєму шляху описує топоніми, назви яким давали ще давні греки [1, с. 29-65].

Мері Холдернесс, англійка, яка перебувала на Півдні України приблизно у 1816–1820 рр., наголошує на тому, що Одеса зобов'язано власним розвитком лише одній людині – французу Дюку де Рішельє, а не росіянам. На

Півдні України їй найбільше сподобалась приказка, яка найкраще характеризує корумпованість місцевого чиновництва: «До неба високо, до царя далеко». Хоча у всіх кабінетах знаходився портрет імператора та всі службовці поводитися так, ніби він присутній тут, але всі знали, що звідси до царя дуже далеко. Тому можна і дозволити собі більше [1, с. 66-96].

Імператор Олександр I назвав книгу англійця Роберта Лайялла «Путешествие по России, Крыму и Кавказу» (1825 р.) ворожою для Російської імперії. В його описах Херсонської, Катеринославської та Таврійської губернії росіяни виглядають хабарниками, а євреї – шахраї. Південь України він називає окремою країною, мешканцями якої є росіяни, українці, євреї та іноземці. Докладно описує історію регіону. Характеризує діяльність Петра I та його мрії відносно цивілізаторської місії на узбережжі Чорного моря. Йому це зробити не вдалося, натомість цей край цивілізували саме представники Західної Європи. Акцентує увагу на тому, що південноукраїнські міста дуже швидко розвиваються. Протягом 5 років їх вже не можливо впізнати. Дії уряду, відносно економічного розвитку регіону, вважає недостатньо належними і критикує, особливо ті, що пов'язувалися із торгівлею з країнами Західної Європи. В розмірковуваннях доходять до висновків, що Одеса повинна бути одним з найкращих портів світу, а уряд стримує бурхливий розвиток.

Описуючи кримські міста, Р. Лайялл неодноразово звертається до життя та побуту кримських татар. Звертає увагу, на те, що російська влада їх постійно притісняла, насаджувала нові порядки. Але провина за це лежала не на імператорі особисто, а на місцевому чиновництві, оскільки саме вони або не виконували розпорядження центральної влади або їх творчо переосмислюючи. Водночас вказував на існування в житті та побуті місцевих мешканців

корупції та хабарництва, які носили ще вищу роль ніж у внутрішніх губерніях російської імперії. Водночас, закони та судочинство тут настільки були викривлені, що не мали нічого спільного із оригіналами. Відмітив мандрівник і рівень асиміляції прийшлого населення по відношенню до кримськотатарського. Так, наприклад, в Чуфут-Кале майже всі караїмські євреї перейшли на побут і одяг кримських татар. Зокрема, Р. Лайялл бачив на Півдні України ознаки асиміляції Європи та Азії, яка відбувалася не стільки в культурі і релігії скільки на рівні побуту місцевих мешканців. Наприклад, кримські татари переймали західноєвропейські манери, російські алкогольні напої вживали караїми, російське населення переймало українські побутові звички та інше [2, с. 163-166].

Роберт Пінкертон (британець, співробітник Англійського Біблійного товариства, мандрував по Росії у 1814 – 1820 рр.), подорожуючи по Півдню України, помітив, що всі традиції, якими користуються місцеві мешканці – є суто українськими. Навіть, дивувався, що місцеві не долюблюють професійних медиків, а звертаються лише до «бабок» [1, с. 126-146]. Джон Стефенс (американець із Нью-Джерсі, юрист, дипломат і мандрівник) перебував на Півдню України і залишив власні спогади «Рассказы о путешествии». Характеризуючи регіон знаходив і негативні і позитивні риси, але помітив, що край щільно заселений іноземцями, та знайти собі компанію серед представників греків, італійців, німців, французів та англійців зовсім не важко. Будівлі культурних закладів описує більшими за розмірами ніж в Сполучених Штатах Америки. Південь України характеризує як регіон, завдяки якому Російська імперія проклала собі шлях до цивілізації від дикого варварства. Для європейців – це регіон бізнесу та відпочинку.

Порівнюючи його з Америкою вояжер прийшов до висновку, що Південь України розвивається швидшими економічними темпами. В нього даний факт в голові не вкладався, оскільки США знаходилися в кращому стартовому становищі [1, с. 148-165]. Таким чином, можна зробити висновок, що у іноземних мандрівників після відвідання південноукраїнських міст склався достатньо єдиний і одноманітний образ, в якому панувало нове цивілізоване європейське життя, яке швидко модернізувалося. У цілому, вони створили живу та об'єктивну картину міського простору, насичену дрібними побутовими деталями, історичними, географічними та етнографічними спостереженнями. Власні переживання були перенесені на другий план, оскільки на перший план вийшов образ південноукраїнського міста, в якому панувала модернізація, доброта, мир, спокій, комерція і торгівля, а Росія тільки уповільнювала цей процес.

Література:

1. Гутри М. Одесса глазами Британцев / М. Гутри, М. Холдернесс, Р. Лайялл, Р. Пинкертон, Д. Стефенс. – Одесса : Optium, 2012. – С. 19–168.
2. Деремедведь Е. Н. Крым глазами английского путешественника Р. Лайелла / Е. Н. Деремедведь // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 43. – С. 163–169.

*Луб'яна Н.П., аспірант,
Луб'яний П.В., к.т.н., доцент*

ПЛАНУВАННЯ МАРШРУТНОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ

Ефективна і надійна робота міського пасажирського транспорту (МПТ) є найважливішим фактором соціально-політичної та економічної стабільності. МПТ забезпечує основну частину трудових поїздок населення, безпосередньо впливаючи на ефективність функціонування системи міського господарства, підприємств, організацій, установ. Маршрутний пасажирський транспорт - один із важливих чинників забезпечення життєдіяльності, на його частку припадає понад 85-90% всіх поїздок в містах. Сформована система організації перевезень, заснована на підвищенні щільності маршрутної мережі і забезпечення регулярності руху транспорту, не завжди задовольняє попит на транспортні послуги, особливо в «час-пік». Це зумовило необхідність застосування нових управлінських рішень щодо організації робіт систем міських пасажирських перевезень, разом з цим з'явилася потреба створення якісно нових систем, здатних гнучко реагувати на постійно мінливі умови функціонування і вимоги споживачів. Незважаючи на зусилля органів місцевого самоврядування та транспортних підприємств по адаптації до ринкових перетворень, в останні роки в зазначеній сфері мають місце такі проблеми:

- відсутність загальноприйнятої методики оцінки результатів роботи міського маршрутного транспорту;
- відсутність об'єктивної інформації про потреби населення в пересуваннях;

- велике розмаїття можливих варіантів розвитку системи;

- велика кількість суб'єктів, що діють в конкретній економічній сфері;

- висока соціальна значимість об'єкта, яка обумовлює наявність серйозних вимог до якості управлінських рішень;

- слабкий розвиток системи моніторингу роботи транспорту і відсутність відповідної бази даних.

Пошуку дієвих методів планування роботи систем масового пасажирського транспорту в містах присвячено значну кількість робіт, детальний аналіз яких можна знайти в роботі [1].

Найбільш проблематичним питанням тут є точне моделювання поведінки пасажирів в транспортній системі. Хоча гіпотеза про імовірнісний характер вибору пасажиром шляху проходження і є загальноприйнятою, більшість з існуючих методик зводяться до використання нормованої моделі, в якій ймовірність вибору пасажиром шляху проходження прямо пропорційна його привабливості і обернено пропорційна сумарною привабливості всього набору альтернативних варіантів шляху для кореспонденції. Однак нормована модель не пояснює причин випадкового характеру процедури вибору шляху і не дає відповіді на питання про кількість реальних альтернатив при реалізації потреби пасажирів в пересуванні.

Постановку задачі в підході «моделювання поведінкового попиту» [2] можна вважати найбільш точною для подолання проблем калібрувальної моделі, але слід зазначити, що підхід [2] запозичений з товарної мікроекономіки і не зовсім відповідає поведінці пасажирів в системі міського пасажирського транспорту. Крім того, використання якісних, а не кількісних вимірників частоти

використання конкурентних варіантів шляху істотно знижує можливість і точність моделей.

Для підвищення точності моделювання в роботі [3] постулати [2] доповнені допущенням про незначну частку помилкових рішень, прийнятих пасажиром при виборі шляху проходження і обмеженням на розгляд тільки трудових пересувань. Це дало можливість формалізувати процедуру вибору пасажиром шляху проходження і визначити ймовірність вибору шляху як ймовірність того, що параметри цього шляху опиняться для пасажирів більш привабливими (ефективними), ніж параметри інших варіантів шляху.

З іншого боку, за допомогою розробленого в ХНТУ методу обстеження переваг пасажирів - методу безпосередньої фіксації вибору [4], існує можливість отримувати фактичні значення ймовірності вибору кожного варіанту шляху проходження, які використовує пасажир.

Суть методу полягає у фіксуванні фактичних варіантів шляху проходження пасажиром з дому на роботу протягом досить тривалого періоду часу, наприклад - робочого тижня. Це дозволяє визначити статистичні ймовірності вибору пасажиром того чи іншого маршруту P_i :

$$P_i = \frac{n_i}{N_d}, \quad (1)$$

де n_i - частота вибору i -го маршруту, од. N_d - кількість днів обстеження, од.

Ці ймовірності не є зміщеними і об'єктивними, оскільки являють собою відображення фактичних процесів, що відбуваються в транспортній системі, і характеризують

більшості міських жителів найчастіша покупка - це поїздка в транспорті. Кожен раз, здійснюючи пересування, пасажир «голосує» за якість транспортного обслуговування своїм вибором.

З іншого боку, об'єктивні параметри кожного з конкурентних варіантів шляху проходження відносно легко визначаються з характеристик діючого варіанту маршрутної мережі і обстежень фактичних техніко-економічних показників роботи маршрутів.

$$Y_l = a_o + \sum_i^n a_i \cdot g_{il} , \quad (3)$$

де n - кількість вимірних параметрів шляху проходження, a_i - коефіцієнти регресії, g_{ij} - значення i -го фактора для l -го варіанту шляху.

Наявність двосторонньої об'єктивної інформації дозволяє за допомогою спеціального інструментарію визначити ставлення пасажирів до параметрів шляху проходження і, тим самим, отримати об'єктивну оцінку їх роботи.

Розробка інструменту для оцінки ефективності роботи маршрутного транспорту [3] дозволяє перейти до створення інструменту прийняття ефективних рішень в сфері маршрутних перевезень пасажирів - програми розрахунку параметрів МС і окремих маршрутів. Алгоритм рішення задачі включає в себе наступні етапи:

1. Формування масиву вихідних даних
  - 1.1 Моделювання транспортної мережі міста
  - 1.2 Моделювання діючої маршрутної мережі в рамках транспортної мережі міста

1.3 Формування потенційної структури рухомого складу за видами транспорту

1.4 Моделювання функцій привабливості шляхів слідування для однорідних груп пасажирів

1.5 Моделювання потреб населення в пересуваннях для ранкового періоду «пік»

2. Перевірка адекватності отриманої моделі на діючій маршрутній мережі

2.1 Розрахунок параметрів роботи маршрутів і мережі в цілому за допомогою програмного забезпечення

2.2 Порівняння розрахункових параметрів роботи маршрутів і фактичних даних

2.3 Уточнення моделей в рамках довірчих інтервалів

3. Формування раціональної маршрутної мережі міста

3.1 Формування сукупності альтернативних маршрутів

3.2 Інтерактивний вибір оптимального варіанта

3.2.1 Модифікація чинного варіанту маршрутної мережі за рахунок сукупності альтернативних маршрутів

3.2.2 Визначення альтернативних виконавців для частини маршрутів з урахуванням фінансових можливостей міста і перевізників

3.2.3 Оцінка варіантів використання різного рухомого складу на частини маршрутів

3.2.4 Оцінка варіантів ціни за проїзд на соціально значущих маршрутах

3.3 Розробка варіантів роботи маршрутної мережі при закритті окремих ділянок транспортної мережі

Крім інструменту вирішення управлінських завдань, для ефективного управління системою маршрутного пасажирського транспорту в містах потрібна наявність бази даних про потреби населення і параметрах роботи

маршрутів. Для створення такого комплексу є всі передумови з точки зору сучасного рівня знань про об'єкт - міській маршрутній системі. Проблема полягає в часі і засобах, необхідних для вирішення цього завдання.

База даних про потреби населення і параметрах роботи міських маршрутів є необхідною умовою прийняття обґрунтованих рішень в сфері маршрутного пасажирського транспорту.

Крім цього вона дає можливість оцінки рівня якості обслуговування пасажирів, надійності і ефективності роботи транспорту на маршрутах, прогнозування попиту на перевезення.

Створення такої бази має бути результатом вибіркового моніторингу різних елементів транспортного процесу, який з одного боку надає інформацію для оперативного управління процесом перевезень з боку міської влади та виконання ними контрольних функцій, з іншого - поповнює базу даних, обробка та аналіз яких дозволять підняти на новий рівень управління на поточному та перспективному рівнях. У перспективі, для зберігання і обробки бази даних, необхідна розробка спеціального програмного продукту, можливо на одній з наявних платформ (наприклад, 1С).

Висновки. За допомогою наведеної методики управління міським пасажирським транспортом можливе вирішення наступних завдань:

- розробка генеральних планів розвитку маршрутної системи до 10-ти і більше років вперед для формування політики капітальних вкладень управлінням транспорту і зв'язку органів місцевого самоврядування на основі переваг пасажирів, планів розвитку території міста та можливостей міського бюджету. Сюди включаються питання розвитку комунікацій та інфраструктури різних видів транспорту, визначення раціональних типів рухомого

складу, рівня фінансування пріоритетних видів транспорту і т.д. ;

- деталізація планів і розробка оптимального варіанта функціонування маршрутної системи в рамках постійних потреб населення в пересуваннях на період до 5-ти років;

- розрахунок і обґрунтування раціональної величини тарифів на перевезення пасажирів;

- розробка типових планів роботи маршрутів при виникненні позаштатних ситуацій;

- оцінка доцільності відкриття або зміни параметрів роботи маршрутів з ініціативи учасників процесу в рамках діючої маршрутної системи;

- інші завдання, що вимагають оцінки наслідків прийнятих рішень для пасажирів та інших учасників транспортного процесу.

Список літератури:

1. Частка В.К. Теоретичні основи і методи організації маршрутних автобусних перевезень пасажирів у великих містах: В 2 т. : Дис. д-ра техн. наук: 05. 22. 10. М., 1993. 301 л. (Т.2-52 л.)

2. Грановський Б.І. Моделювання пасажирських потоків в транспортних системах // Підсумки науки і техніки «Автомобільний і міський транспорт». - Том 11. - М. : Изд-во ВІНІТІ, 1986, с. 67-105.

3. Горбачов П.Ф. Підхід до визначення ймовірності вибору пасажиром шляху проходження // Вісник ХНАДУ / Зб. наук. тр., - Харків: Вид-во ХНАДУ. - 2006. - Вип.19. - С. 88-91.

4. Горбачов П.Ф. Визначення ймовірності вибору пасажиром шляху проходження // Інформаційно -

керуючий системи на залізничному транспорті. - Харків, 2001. - №. 2.- с.7 - 9.

*Лугінін О.Є.
Доктор філософії з технічних наук,
професор Національного
університету
кораблебудування імені адмірала
Макарова
(Херсонська філія)*

ОЦІНКА ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ НА ОСНОВІ ПІДХОДІВ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

Здійснення підприємницької діяльності в ринковій економіці відбувається при невизначеності зовнішніх та внутрішніх умов господарювання, коли уникнути ризиків у прийнятті та прогнозуванні управлінських рішень неможливо. У зв'язку з цим виникає питання управління підприємницькими ризиками на основі системного аналізу, як одного з підходів обґрунтування рішень.

Системний аналіз передбачає використання як строгих кількісних підходів на основі математичного моделювання, так і логічних думок фахівців – експертів за допомогою евристичних методів. Зробимо загальний огляд використовуваних методів цих підходів у національній та міжнародній практиці прийняття та прогнозуванні управлінських рішень.

Застосування кількісного підходу обґрунтування рішень використовується у таких напрямках:

а) на основі аналітичного методу в оцінці ризику [1,3,4];

- б) з використанням статистичного методу [1- 5];
- в) на основі економетричного методу в оцінці та прогнозуванні ризику [3];
- г) застосуванні теорії ігор оцінювання ризику [3,6];
- д) використання теорії оптимального управління на основі принципу максимуму Понтрягіна [3];
- ж) прийняття оптимальних рішень за методом дерева рішень, теорії корисності [3] та ін.

Використання кількісного підходу у прийнятті та прогнозуванні ризику широко застосовується в національній практиці господарювання.

Поширений у світовій практиці ризикології і евристичний підхід на основі експертного оцінювання умов господарювання, у тому числі на основі таких методів і моделей [2,3]:

а) інтуїтивні індивідуальні та групові експертні оцінки: метод гірлянд випадковостей та асоціацій; метод морфологічного аналізу; метод функціонально – вартісного аналізу; метод круглого столу; метод «мозкового штурму»; метод «Дельфі»;

б) комплексні методи прогнозування: метод історичних аналогій; метод побудови сценаріїв; імітаційні моделі; спеціальні комплексні методи (метод теорії катастроф; багатовимірні статистичні методи просторового, дискримінантного і фактичного аналізу).

Застосування зазначених кількісних та експертних методів і моделей в оцінці та прогнозуванні ризиків допомагає у раціональному господарюванні суб'єктів ринкової економіки.

Бібліотечний список використаної літератури:

1. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 220с

2. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик. К.: Академ -видав, 2008. +462с

3. Лугінін О.Є. Моделювання національних і світогосподарських процесів: методологія побудови і використання моделей з обґрунтування господарських рішень: монографія. Миколаїв: СПД Румянцева Т.В., 2016.343с

4. Лугінін О.Є. Управління господарськими ризиками в сучасних умовах. Бізнес – навігатор, 2016, №2 (39). С. 79-85.

5. Лугінін О.Є. Моделювання з управління ризиками проектів в умовах економічної кризи. Бізнес – навігатор, 2017. №1(40). С. 53-59

6. Лугінін О.Є. Оцінка підприємницьких ризиків під час управління проектами за теорію ігор. Бізнес – навігатор, 2018, №5 (48). С.86-88.

Соколова Л.В.

*старший викладач кафедри менеджменту
ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»,
м. Херсон*

УКРАЇНА В СВІТОВОМУ РЕЙТИНГУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОДОРОЖЕЙ ТА ТУРИЗМУ

Глобалізаційні та інтеграційні процеси призводять до інтенсифікації розвитку світового ринку, складовою частиною структури якого є сфера послуг.

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку світового господарства є домінування сфери послуг у структурі національного виробництва більшості країн

світу, в системі міжнародних зв'язків, в обсязі валютних надходжень. Структурним компонентом сфери послуг є туризм, загальний вклад якого у світову економіку у 2017 р., за даними Всесвітньої Ради з подорожей і туризму (WTTC), склав 8,3 трильйони доларів або 10,4 % ВВП.

Міжнародний туризм, доля якого в світовому експорті складає 6 %, стає для багатьох країн світу найприбутковішою галуззю національної економіки. Такі процеси здебільшого характерні для постіндустріальних країн.

В 2017 р. За даними WTTC у світі було зареєстровано 1,3 млрд. туристичних прибуттів, що приблизно на 84 млн. більше ніж в 2016 р. Відбулося збільшення іноземних туристів на +6,8% замість очікуваних +3,8%. Це зумовлено глобальним економічним підйомом який призводить до різкого підвищення попиту на поїздки в усіх туристичних регіонах світу. Тому за прогнозами вже до кінця 2020 р. кількість міжнародних туристичних прибуттів зросте до 1,6 млрд. туристів, з яких 717 млн. припаде на Європу.

Враховуючи що Україна є активним суб'єктом світового господарства в туристичній сфері, очікувалося, що відкриття та присутність на національному ринку представництв відомих світових транснаціональних туристичних компаній призведе до підвищення якості туристичних послуг, зниження ціни та розширення асортименту. Однак цього не відбулося, навпаки останні 5 років спостерігається відтік капіталу та кризові явища у розвитку галузі, про що свідчить негативна динаміка прямого та загального вкладу туризму у ВВП України (максимальні значення були в 2013 р. – прямий вклад 4,0 млрд.долл. США (2,04% ВВП), загальний – 13,9 млрд.долл. (7,6%); мінімальні у 2015 р. – відповідно 1,0 млрд. долл. (1,43%) і 4,9 млрд.долл. (5,4 %)[1]).

Порівняння результатів України за економічними показниками, які характеризують розвиток туристичної галузі, з аналогічними показниками Польщі, Чехії, Румунії та інших Східноєвропейських країн, показало значне відставання темпів розвитку туристичної інфраструктури та втрати у конкурентній боротьбі за споживача турпродукту. Національні турпідприємства здебільшого не витримують конкуренції за клієнта, ринки збуту та сфери впливу з сильними закордонними туристичними компаніями, що призводить до закриття багатьох малих турпідприємств, злиття та поглинання найбільших перспективних національних туроператорів закордонними туристичними компаніями. Всі ці процеси знайшли своє відображення у погіршенні позицій України у світовому рейтингу країн за індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму.

Індекс, що дозволяє оцінити конкурентоспроможність туристичної сфери країни, вперше був опублікований в 2007 р. Всесвітнім економічним форумом (WEF). Сучасне визначення індексу проводиться раз на два роки, охоплює рейтинговим порівнянням біля 140 країн світу, передбачає аналіз 90 простих показників з наступним їх об'єднанням в 14 складових індексу, які відображають сприятливість бізнес середовища, політику туризму та умови подорожей, інфраструктуру та використання природних і культурних ресурсів для розвитку туризму.

Україна, незважаючи на наявність всіх передумов для розвитку економіки за рахунок туризму, суттєво відстає від провідних країн світу та Європи за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якістю туристичних послуг, про що свідчать отримані результати за індексом конкурентоспроможності подорожей та туризму 2017 р. За складовими індексу результати наступні

[2]: за показниками здоров'я та гігієни – входить в 10 перших країн (8 місце), за людськими ресурсами і ринком праці – 41 місце, за ціновою конкурентоспроможністю – 45, культурними ресурсами і діловими подорожами – 51, розвитком туристичного сервісу – 71, рівнем міжнародної відкритості – 78, інфраструктурою повітряного транспорту – 79, за наземною і портовою інфраструктурою та за готовністю до ІКТ однакові 81 місця, за пріоритезацією подорожей і туризму – 90, екологічною стійкістю – 97, сприятливим бізнес середовищем – 124, а за показником безпека і охорона (127 місце) увійшла до 10 країн з найнижчим рівнем безпеки та почала сприйматися потенційними туристами як «гаряча точка», а не як «туристичний напрям». Загальний результат індексу конкурентоспроможності подорожей та туризму 2017 р. України відповідає 88 місцю в світовому рейтингу. Таким чином за останні 5 років відбулося зниження рівня конкурентоспроможності України на світовому ринку туристичних послуг про що свідчить погіршення попередніх результатів на 12 позицій (76 місце в 2013 р.).

Очікувалося що у 2018 р. ситуація покращиться, однак сальдо туристичного балансу залишається від'ємним, потік «виїзних» туристів значно перевищує «в'їзних», загальний вклад туризму у ВВП України 6,8 млрд.долл. США (5,4%), а прямий – лише 2,0 млрд.долл. (1,44%), отже туризм і надалі залишається недооціненою для наповнення бюджету галуззю національної економіки.

Список використаної літератури:

1. Туризм – мировая и региональная статистика, национальные данные, карты и рейтинги. URL: <https://knoema.ru/atlas/Украина/topics/Туризм> (дата обращения: 15.10.2019).

2. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017.
URL : <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2017> (last accessed: 20.10.2019).

Ткаченко С.А.

д.е.н., доцент

*професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права*

Ткаченко М.А.

*Магістр, спеціальність «Облік і оподаткування»
Міжнародний університет бізнесу і права*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах ринкової економіки будь-яка діяльність, в тому числі й сільськогосподарська, не є досконалою. Трапляється велика кількість випадків, коли працівники зловживають своїм службовим становищем і здійснюють господарські операції, що суперечать чинному законодавству, не дотримуючись вимог щодо правильності і порядку відображення операцій в облікових документах. До того є сільському господарстві існує ряд специфічних об'єктів, які вимагають посиленого контролю. З метою викриття скоєних економічних злочинів та встановлення доказів їх здійснення на підприємствах доцільно проводити системний контроль бухгалтерських документів. Однак, найдієвішим і найбільш достовірним видом перевірки бухгалтерських документів і операцій є судова економічна експертиза.

Законом України “Про судову експертизу” визначено поняття судової експертизи як дослідження

експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, попереднього слідства чи суду. Таким чином, проведення експертизи – це процесуальна дія, яка полягає в дослідженні експертом за завданням правоохоронних органів речових доказів та інших матеріалів з метою встановлення фактичного стану і обставин, що мають істотне значення для правильного вирішення справи, яка виникла в процесі правовідносин.

Нормативна регламентація судово-бухгалтерської експертизи в Україні знаходиться на вкрай низькому рівні. Жоден законодавчий акт не містить чіткого визначення даного виду експертної діяльності. Організаційні та методичні особливості застосування бухгалтерських експертиз в Україні залишаються юридично неврегульованими.

Спектр законів і кодексів, які опосередковано стосуються процедури судово-бухгалтерської експертизи в Україні, доцільно розмежувати у розрізі трьох основних векторів: 1) регулювання експертної діяльності: Закон України «Про судову експертизу»; Науково-методичні рекомендації з питань підготовки і призначення судових експертиз та експертних досліджень; Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень; 2) організації та методики ведення бухгалтерського обліку: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку; План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування; 3) регламентації економічних процесів і кримінальної відповідальності за їх порушення:

Кримінальний процесуальний кодекс України; Податковий кодекс України; Митний кодекс України; Цивільний процесуальний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Господарський процесуальний кодекс України.

Найбільшого поширення у судово-бухгалтерській експертизі набули розрахунково-аналітичні методичні прийоми, які дозволяють встановити загальний стан об'єктів дослідження. Зокрема, ці методичні прийоми використовуються при встановленні рівня виконання замовлень, відповідності витрат сировини чинним нормам і нормативам, дослідженні ритмічності виробництва, збитковості окремих видів продукції тощо. В результаті це дає змогу визначити подальший напрям експертного дослідження.

Правомірним є твердження, що об'єкти судово-бухгалтерської експертизи у провадженнях, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю, матимуть певні особливості. Формування галузевої методики судово-бухгалтерської експертизи передбачає узагальнення таких специфічних об'єктів у сільському господарстві. Вважаємо за доцільне віднести до них біологічні активи; відносини власності, в тому числі майнові, земельні; спеціальні режими оподаткування; державну (бюджетну) підтримку за програмами; формування та використання галузевих нематеріальних активів (високопродуктивних порід тварин та сортів рослин і т.д.); зміну вартості біологічних активів; формування та розподіл результатів сільськогосподарської діяльності.

Період і конкретні терміни розслідування правоохоронними органами кримінальних і цивільних справ передбачені відповідними процесуальними нормами, а строки проведення експертизи та подання висновку експерта-бухгалтера повинні визначатись безпосередньо

постановами про призначення судово-бухгалтерської експертизи.

Досліджена нами практика розслідування кримінальних справ щодо виявлених порушень і зловживань в процесі сільськогосподарської діяльності свідчить, експертизи доцільно призначати лише у випадках, коли в них є об'єктивна необхідність. Це, зокрема: 1) суперечливість даних ревізії, призначеної на вимогу слідчих органів, і матеріалів попереднього розслідування, яка вимагає усунення виявлених протиріччя на основі висновку експерта; 2) протиріччя у висновках первинної та повторної документальної ревізії фінансово-господарської діяльності підприємств; 3) застосування ревізором сумнівних методів визначення заподіяної підприємству матеріальної шкоди; 4) після проведення ревізії винним пред'явлено виправдні документи, які свідчать про витрату цінностей, що віднесені до нестачі; 5) на обґрунтоване прохання винної особи про призначення експертизи; 6) у випадку, коли експерт не може зробити чіткий висновок без додаткового дослідження матеріалів справи.

Доволі часто на окремих підприємствах, які займаються заготівлею сільськогосподарської продукції, таку вагому частину витрат, як транспортно-заготівельні, включають до складу прямих матеріальних витрат, але, на нашу думку, це не є обґрунтованим, оскільки транспортно-заготівельні витрати складають значну питому вагу (до 25% у структурі собівартості продукції), то їх було б доцільно виділити в окрему статтю.

Оскільки чинним законодавством України не встановлено конкретний термін призначення експертизи, його повинен визначити сам слідчий виходячи із конкретних обставин справи. При цьому необхідно мати на увазі, що зволікання з призначенням експертизи ускладнює

перевірку фактів і не дає можливості слідчому використати висновки експерта безпосередньо в процесі проведення відповідних слідчих дій, а також суттєво впливає на строки розслідування кримінальної справи. В більшості випадків експертиза проводиться після ревізії, тому основним завданням слідчого в процесі підготовки до призначення експертизи є оперативне вирішення питання про проведення ревізії фінансово-господарської діяльності підприємства, якщо вона до цього часу не проводилась. У випадку, якщо слідчий дійшов висновку про необхідність призначення судово-бухгалтерської експертизи, він повинен скласти про це відповідну постанову, в якій вказати підставу для проведення судово-бухгалтерської експертизи, прізвище експерта чи назву експертної установи та питання, які виносяться на розгляд експертизи.

Ефективність проведення експертизи залежить передусім від рівня кваліфікації експерта-бухгалтера, чіткості формулювання конкретних питань експертного дослідження та наявності необхідних матеріалів розслідуваної справи. Комплекс цих умов повинен виконуватись на основі тісної співпраці експертів та працівників правоохоронних органів. Вже на початковому етапі формування завдання на проведення експертизи доцільним є залучення експерта. З цією метою територіальному відділенню судових експертиз слід подавати відповідне клопотання слідчого. Після ознайомлення з матеріалами конкретної розслідуваної справи експерт повинен скласти довідку, в якій вказати перелік наявних матеріалів, пропозицій для повторної ревізії з метою забезпечення додатковими матеріалами, сформулювати спектр конкретних питань експертного дослідження. В результаті послідовного виконання вказаних дій працівник правоохоронних органів повинен скласти постанову про призначення експертизи. Експерт

одночасно з постановою на проведення експертизи повинен отримати пакет необхідних матеріалів. Слід наголосити, що експертне дослідження переважно проводять лише при наявності всіх необхідних документів та матеріалів розслідуваної справи з метою забезпечення достатньої обґрунтованості висновку судової експертизи.

На нашу думку, потреба у гіпотезі виникає під час контролю, коли обсяг інформації вкрай обмежений, поряд з цим поставлено завдання щодо оптимізації контрольного заходу, коли по деяких характеристиках теперішнього потрібно відновити картину минулого або на підставі минулого і теперішнього зробити висновок про майбутній розвиток явища. Побудова припущень про такі порушення має відповідати змісту і правилам побудови гіпотез.

На нашу думку, формування гіпотез про ймовірність господарських порушень може розвиватися за двома напрямками, а саме: 1) формуванням гіпотез на підставі існуючих норм господарювання; 2) формуванням гіпотез креативним шляхом, припускаючи певні дії, які не описуються правовими нормами, проте мають негативні наслідки для господарювання. Такий підхід дає нам підстави висловити думку про існування двох видів гіпотез господарського контролю: 1) типової (загальної) гіпотези, яка висувається на стадії попереднього планування і формулюється на підставі вже встановленої норми (як правило, правового характеру); 2) робочої (локальної) гіпотези, яка формулюється після проведення огляду об'єкта контролю.

При формулюванні гіпотези про можливість існування господарського порушення слід пам'ятати про дотримання певних вимог, зокрема вона: 1) повинна підлягати дослідній перевірці; 2) має стосуватися якомога ширшого кола явищ; 3) повинна передбачати ще невідомі явища; 4) має бути логічно побудованою. На нашу думку,

алгоритм побудови типової (загальної) гіпотези про існування господарського порушення має включати: 1) оцінку контрольної ситуації (середовища, в якому функціонує об'єкт контролю); 2) встановлення норм функціонування об'єкту контролю; 3) формування гіпотези про ймовірність відхилення від норм функціонування об'єкту контролю; 4) обрання методики перевірки типової (загальної) гіпотези.

Типові (загальні) гіпотези у господарському контролі можуть бути сформовані на теоретичному рівні обміркування можливих господарських порушень, які визнаються такими внаслідок порушення нормативно-правових регламентів суб'єктами господарювання різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та різних видів економічної діяльності. Робоча (локальна) гіпотеза як припущення може з'являтися як доповнення до типової (загальної) гіпотези під час попереднього ознайомлення з діяльністю суб'єкта господарювання, або після безпосереднього ознайомлення на місті проведення контрольних заходів. Відповідно, алгоритм висунення робочої (локальної) гіпотези матиме наступний вигляд: 1) безпосереднє ознайомлення з об'єктом контролю; 2) одержання первинної інформації про правильність висунення типової (загальної) гіпотези; 3) висунення робочої (локальної) гіпотези – в межах конкретизації типової (загальної) гіпотези, або її спростування у зв'язку з обставинами, які були встановлені в наслідок огляду та обстеження; 4) коригування плану та програми проведення контролю.

Не заперечуючи необхідність й економічну доцільність впровадження автоматизованої системи обробки інформації в дослідженнях судово-бухгалтерської експертизи, вважаємо необхідним наголосити, що експертні процедури переважно проводяться

несистематично, відповідно обсяги досліджень не забезпечують повного завантаження високотехнологічних електронно-обчислювальних машин. Найбільш оптимальним і перспективним варіантом автоматизованої системи обробки інформації в дослідженнях судово-бухгалтерської експертизи є створення локального автоматизованого робочого місця експерта-бухгалтера із застосуванням персональних комп'ютерів.

Список літератури:

1. Білоус О.Г. Економічна система глобалізму: [монографія] / О.Г. Білоус. – К.: КНЕУ, 2003. – 360 с.

2. Бортнікова О.О. Екологічний облік аграрного виробництва в контексті глобалізації економіки / О.О. Бортнікова // Запровадження МСФЗ в Україні: проблеми та перспективи для аграрного сектору: зб. тез та виступів VII міжнар. наук.-практ. конф. (25 листопада 2011 р.); відп. за вип. Б.В. Мельничук. – К.: Юр-Агро-Веста, 2011. – 438 с. – С. 168-172.

3. Бутинець Ф. Ф. Проблеми науки бухгалтерського обліку: реалії : монографія / Ф. Ф. Бутинець.– Житомир : ПП «Рута», 2005. – 324 с.

4. Бутинець Ф.Ф. Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі [Текст] : моногр. / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 564с.

5. Василенко Д.П., студ., Маслак В.І., к.і.н., доц. Законодавство провідних країн світу в сфері захисту інформації УДК 342.7:002(100) // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського, вип. 2/2010 (61), частина 1. – 2010. – С. 128-132.

Ткаченко С.А.
д.е.н., доцент
професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права
Адамчук С.Ю.
Магістр спеціальності «Облік і оподаткування»
Міжнародний університет бізнесу і права

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТООБІГУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Документація та документообіг є важливими атрибутами організації бухгалтерського обліку сучасних підприємств, від ефективності яких великою мірою залежить динамічність і прибутковість бізнесу в цілому та повнота, швидкість і якість відображення інформації в бухгалтерському обліку зокрема. Процеси глобалізації, якими охоплені всі сфери життя суспільства, спричинили зростання обсягів інформації, необхідної для ефективного управління. Її отримання і використання, в свою чергу, зумовили збільшення кількості документів. Саме тому на сьогодні актуальним є пошук шляхів удосконалення та оптимізації організації документації та документообігу на підприємствах.

Ведення бухгалтерського обліку передбачає необхідність повного та зрозумілого відображення всіх оцінених фактів господарського життя у первинних документах, що забезпечується документуванням. Документообігом є рух документів в організації з моменту їх створення або отримання до завершення виконання або

відправлення. Неправильно організований документообіг може призвести до несвоєчасної доставки документів, не прогнозованості їх руху, відсутності відповідальних осіб через не закріплення відповідних обов'язків щодо документів за окремими працівниками, неможливості прийняття рішень без залучення додаткової інформації, яка не міститься в документах.

За результатами опрацювання наукових джерел підтверджуємо відносну узгодженість терміну «первинний документ», однак наголошуємо на існуванні відмінних підходів до його трактування – в одних джерелах зазначається, що за допомогою первинного документа реєструється факт господарського життя, а в інших – господарська операція. Ці поняття доцільно розмежувати, адже господарською операцією є задокументований факт господарського життя, який призводить до змін у балансі.

Трактування поняття «первинний документ» в нормативно-правових актах України також відрізняється: 1) у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 року: первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення (ст. 1); 2) у Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 року: первинні документи – це письмові свідоцтва, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

На нашу думку, доцільно визначати первинні документи як свідчення або докази здійснення фактів господарського життя (дій або подій), а не господарських операцій, в результаті яких відбулися зміни у складі активу та пасиву балансу, що є передумовою відображення

господарських операцій. Тобто, господарська операція є наслідком змін у структурі активу, пасиву та зобов'язань в результаті того, що в господарській діяльності підприємства відбулася певна дія або подія.

Беззаперечним є те, що визначення в науковій, навчальній літературі та нормативно-правових документах повинні бути узгодженими, і під первинним документом слід розуміти документ, який містить відомості про здійснення факту господарського життя.

Паперовий документообіг полягає у роботі з паперовими документами. В Україні застосовують переважно традиційну пострадянську систему паперового документообігу. Ця система базується на централізованому контролі документів на всіх стадіях їх підготовки та єдиних нормах документообігу. Однією з переваг паперового документообігу є його звичність для користувачів, котрі мають недостатній досвід та знання сучасних інформаційних технологій.

Однак, паперовий вид документів неминуче призводить до таких проблем під час роботи з великими обсягами документації: тривалі процедури передавання документів всередині підприємства; можливість втрати інформації про місцезнаходження документів; відсутність ефективного контролю як за роботою окремих працівників, так і за діяльністю підприємства загалом з боку керівництва; Усе це свідчить про недоліки паперового документообігу, які можна подолати за рахунок автоматизації діловодства та запровадження електронного документообігу.

Автоматизація діловодства полягає у підвищенні ефективності існуючих процедур роботи з документами та базується на тому, що під час реєстрації паперового документа він цілком або частково переводиться в електронну форму, і подальша робота здійснюється

переважно з електронними реєстраційними картками і поданням документів. Автоматизація діловодства дає змогу: прискорити рух документів; гарантувати своєчасний розгляд документів; забезпечити ефективний контроль виконання документів і прийняття управлінських рішень; підвищити ефективність роботи як окремих працівників, так і підприємства в цілому; знизити витрати на тиражування, передачу і зберігання безлічі копій паперових документів.

З метою уникнення додаткових витрат під час реєстрації документа у разі автоматизації діловодства необхідно доповнити її запровадженням електронного документообігу, який полягає у роботі з електронними документами. Електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних з дотриманням обов'язкових реквізитів.

Перевагами електронного документообігу над паперовим є: скорочення обсягів паперових витрат, пов'язаних з опрацюванням документів; використання електронних копій документів під час роботи користувачів; підтримка версій електронного документа; використання шаблонів текстових атрибутів у системі; зручний контроль виконання доручень; необмежена кількість контролерів і виконавців одного завдання; можливість неодноразового перенесення терміну виконання доручення; багаторазова можливість звітування щодо виконання встановленого завдання; автоматичне зняття завдань з контролю під час реєстрації документів, що скасовують їх виконання; встановлення зв'язків між документами в системі; короткі анотації для електронних копій документів; ефективна внутрішня поштова система; гнучкий інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

Список літератури:

1. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні:

теорія, методологія, організація: [монографія] / Н.Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.

2. Войналович О.П. Зміст організації бухгалтерського обліку в контексті глобалізації економіки / О.П. Войналович // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2(5); відп. ред. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 212 с. – С.172-188.

Ткаченко С.А.

д.е.н., доцент

*професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права*

Браточкіна А.В.

*Магістр спеціальності 071 Облік і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права*

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ АУДИТУ: ЗАРУБІЖНИЙ АСПЕКТ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, обраний Україною шлях інтеграції у європейську спільноту, не можуть оминати і проблему відповідного реформування контрольного середовища в країні, одним з елементів якого є професійний незалежний аудит.

Інформаційне забезпечення аудиту – невід’ємна складова процесу перевірки, яка дозволяє аудитору повноцінно провести свою роботу. Без наявності відповідної інформації про результати діяльності підприємства не можна сподіватися на отримання об’єктивних даних аудиторської перевірки.

Одночасне впровадження нових форм контролю при

наявності старих методологічних та організаційних підходів до його різних форм, посилює актуальність наукової розробки єдиної уніфікованої методології та організації професійного аудиту в країні, яка відповідала б викликам процесів глобалізації та інтеграції.

Історично, виникнення аудиту, його першочергове призначення і застосування було зумовлене необхідністю здійснення функцій державного економічного контролю, складовими формами якого на сьогоднішній день є також контрольні перевірки, ревізії та судово-економічні експертизи.

Нині у багатьох розвинених країнах світу існують державні інститути, які застосовують аудит для виконання таких функцій. Наприклад, в Україні це Рахункова палата (РПУ) і Державна фінансова інспекція (ДФІУ); у США – Комісія з цінних паперів і фондового ринку (US Securities Exchange Commission – SEC), Головне бюджетно-контрольне управління (US General Accounting Office – GAO) та ін.

Постійний розвиток і ускладнення соціально-економічних відносин, способу виробництва, а також науково-технічний прогрес зумовили потребу застосування незалежних аудиторських послуг безпосередньо економічними об'єктами, в якості одного із засобів управлінського контролю – аудиту організацій. Метою такого контролю є утримання організації на вибраній траєкторії розвитку за допомогою порівняння показників діяльності з встановленими критеріями, а також вживання необхідних заходів при відхиленнях.

З метою регламентації законодавчих актів, міжнародних, вітчизняних стандартів і нормативів та реалізації основних принципів проведення аудиту, відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», Аудиторська палата України (АПУ)

розробляє і затверджує національні нормативи аудиту, обов'язкові для дотримання всіма аудиторами.

Система Національних нормативів аудиту України складається із 32 нормативів, згрупованих у дев'ять груп. Кодекс професійної етики аудиторів України разом із Національними нормативами запроваджує:

- морально-етичні принципи аудиту;
- правила проведення аудиту і надання аудиторських послуг.

Стандарти аудиту – це загальні керівні матеріали, що призначені допомагати аудиторам при виконанні професійних обов'язків з аудиту. У них визначені основні принципи діяльності та здійснення аудиторських процедур, а їхньою метою є дотримання загальних правил цієї діяльності.

Згідно з Рішенням АПУ № 290/7 «Про застосування стандартів аудиту та етики» при виконанні завдань з 01 травня 2014 р. в якості національних стандартів аудиту обов'язковим є використання Міжнародних стандартів контролю якості аудиту. Указані стандарти визначають загальний підхід до проведення аудиту, масштаб аудиторської перевірки, види звітів аудиторів, питання методики, а також базові принципи проведення аудиторських перевірок, єдині вимоги до якості та надійності аудиту, якими повинні керуватися всі представники даної професії незалежно від умов, в яких здійснюється аудит. Застосування аудиторських стандартів забезпечує певний рівень гарантій достовірності результатів аудиторської перевірки.

Однак на практиці було зауважено, що для реалізації функції внутрішнього аудиту та побудови внутрішнього контролю за європейським зразком даного набору нормативних актів виявилось недостатньо. При цьому експертна оцінка констатувала недосконалість с точки

зору їх практичного застосування багатьох уже прийнятих нормативних актів.

Стандарти аудиту встановлюють загальні правила до його проведення. При цьому тільки аудитор може вирішити, чи потрібно повністю або частково використовувати вимоги того чи іншого стандарту.

Інші розвинені країни світу, такі як Канада, Австралія, Японія і країни-члени Європейського Союзу (ЄС), теж мають ряд законів й інших нормативно-правових документів на рівні спеціального регулювання аудиторської діяльності, які схожі за змістом і застосуванням із тими, що діють у США.

Таким чином, можна констатувати, що практичне використання міжнародних норм аудиту та національної нормативної бази, а також внутрішніх стандартів окремих підприємств та організацій створює передумови вдосконалення якості перевірок, а також достовірність бухгалтерського обліку та звітності.

У результаті здійснення заходів щодо реформування системи Державного внутрішнього фінансового контролю (ДВФК), зокрема внутрішнього аудиту, з метою вдосконалення організаційної та методичної основи проведення внутрішнього аудиту було прийнято і реалізовано низку нормативних документів.

У таких умовах та зважаючи на європейські орієнтири в геополітичному курсі України, особливої актуальності набуває врахування досвіду країн ЄС у формуванні належної нормативно-правової бази в сфері внутрішнього аудиту в державному секторі України. Виходячи з проведеного аналізу досвіду цих країн слід звернути увагу на певні параметри, які необхідно використати при реформуванні системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні.

Нормативно-правову базу слід розробити у відповідності до чітко затвердженої організаційної структури у системі задіяних державних органів.

Список літератури:

1. Василенко Д.П., студ., Маслак В.І., к.і.н., доц. Законодавство провідних країн світу в сфері захисту інформації УДК 342.7:002(100) // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського, вип. 2/2010 (61), частина 1. – 2010. – С. 128-132.

2. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: [монографія] / Н.Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.

3. Войналович О.П. Зміст організації бухгалтерського обліку в контексті глобалізації економіки / О.П. Войналович // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2(5); відп. ред. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 212 с. – С.172-188.

4. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С.Ф. Голов; Міжнародний інститут менеджменту. – К.: МІМ; Центр учбової літератури, 2007. – 522с.

Вівчарук А.С.
Магістр спеціальності «Облік і оподаткування»
Міжнародний університет бізнесу і права

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТООБІГУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Документація та документообіг є важливими атрибутами організації бухгалтерського обліку сучасних підприємств, від ефективності яких великою мірою залежить динамічність і прибутковість бізнесу в цілому та повнота, швидкість і якість відображення інформації в бухгалтерському обліку зокрема. Процеси глобалізації, якими охоплені всі сфери життя суспільства, спричинили зростання обсягів інформації, необхідної для ефективного управління. Її отримання і використання, в свою чергу, зумовили збільшення кількості документів. Саме тому на сьогодні актуальним є пошук шляхів удосконалення та оптимізації організації документації та документообігу на підприємствах.

Ведення бухгалтерського обліку передбачає необхідність повного та зрозумілого відображення всіх оцінених фактів господарського життя у первинних документах, що забезпечується документуванням. Документообігом є рух документів в організації з моменту їх створення або отримання до завершення виконання або відправлення. Неправильно організований документообіг може призвести до несвоєчасної доставки документів, не прогнозованості їх руху, відсутності відповідальних осіб через не закріплення відповідних обов'язків щодо документів за окремими працівниками, неможливості

прийняття рішень без залучення додаткової інформації, яка не міститься в документах.

За результатами опрацювання наукових джерел підтверджуємо відносну узгодженість терміну «первинний документ», однак наголошуємо на існуванні відмінних підходів до його трактування – в одних джерелах зазначається, що за допомогою первинного документа реєструється факт господарського життя, а в інших – господарська операція. Ці поняття доцільно розмежувати, адже господарською операцією є задокументований факт господарського життя, який призводить до змін у балансі.

Трактування поняття «первинний документ» в нормативно-правових актах України також відрізняється: 1) у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 року: 85 первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення (ст. 1); 2) у Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 року: первинні документи – це письмові свідоцтва, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

На нашу думку, доцільно визначати первинні документи як свідчення або докази здійснення фактів господарського життя (дій або подій), а не господарських операцій, в результаті яких відбулися зміни у складі активу та пасиву балансу, що є передумовою відображення господарських операцій. Тобто, господарська операція є наслідком змін у структурі активу, пасиву та зобов'язань в результаті того, що в господарській діяльності підприємства відбулася певна дія або подія.

Беззаперечним є те, що визначення в науковій, навчальній літературі та нормативно-правових документах повинні бути узгодженими, і під первинним документом слід розуміти документ, який містить відомості про здійснення факту господарського життя.

Паперовий документообіг полягає у роботі з паперовими документами. В Україні застосовують переважно традиційну пострадянську систему паперового документообігу. Ця система базується на централізованому контролі документів на всіх стадіях їх підготовки та єдиних нормах документообігу. Однією з переваг паперового документообігу є його звичність для користувачів, котрі мають недостатній досвід та знання сучасних інформаційних технологій.

Однак, паперовий вид документів неминує призводить до таких проблем під час роботи з великими обсягами документації: тривалі процедури передавання документів всередині підприємства; можливість втрати інформації про місцезнаходження документів; відсутність ефективного контролю як за роботою окремих працівників, так і за діяльністю підприємства загалом з боку керівництва; Усе це свідчить про недоліки паперового документообігу, які можна подолати за рахунок автоматизації діловодства та запровадження електронного документообігу.

Автоматизація діловодства полягає у підвищенні ефективності існуючих процедур роботи з документами та базується на тому, що під час реєстрації паперового документа він цілком або частково переводиться в електронну форму, і подальша робота здійснюється переважно з електронними реєстраційними картками і поданням документів. Автоматизація діловодства дає змогу: прискорити рух документів; гарантувати своєчасний розгляд документів; забезпечити ефективний контроль

виконання документів і прийняття управлінських рішень; підвищити ефективність роботи як окремих працівників, так і підприємства в цілому; знизити витрати на тиражування, передачу і зберігання безлічі копій паперових документів.

З метою уникнення додаткових витрат під час реєстрації документа у разі автоматизації діловодства необхідно доповнити її запровадженням електронного документообігу, який полягає у роботі з електронними документами. Електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних з дотриманням обов'язкових реквізитів.

Перевагами електронного документообігу над паперовим є: скорочення обсягів паперових витрат, пов'язаних з опрацюванням документів; використання електронних копій документів під час роботи користувачів; підтримка версій електронного документа; використання шаблонів текстових атрибутів у системі; зручний контроль виконання доручень; необмежена кількість контролерів і виконавців одного завдання; можливість неодноразового перенесення терміну виконання доручення; багаторазова можливість звітування щодо виконання встановленого завдання; автоматичне зняття завдань з контролю під час реєстрації документів, що скасовують їх виконання; встановлення зв'язків між документами в системі; короткі анотації для електронних копій документів; ефективна внутрішня поштова система; гнучкий інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

Прохорчук С.В.
к.е.н., доцент
професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Міжнародний університет бізнесу і права
Сидоренко О.Ю.
Магістр спеціальності «Облік і оподаткування»
Міжнародний університет бізнесу і права

ОБЛІК ТА АУДИТ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗГІДНО МСФЗ

У зв'язку з появою нової концепції бухгалтерського обліку, обов'язковим елементом діяльності підприємства стало формування облікової політики. Саме в цьому документі вказують вибрані методи збору облікової інформації, її узагальнення та відображення у фінансових звітах.

В Україні фінансову звітність, складену відповідно до міжнародних стандартів, подають публічні акціонерні товариства, страхові компанії, банки та емітенти цінних паперів, а також інші підприємства, перелік яких визначено Кабміном. Хоча більшість положень національних П(С)БО і МСБО не суперечать один одному, але існує ряд відмінностей.

Важливо не лише правильно відображати в обліку та звітності господарські операції, які стосуються оборотних активів, а й регулярно здійснювати аудиторську перевірку для підтвердження достовірності інформації. На підприємствах та установах серед об'єктів обліку оборотні активи посідають чільне місце, оскільки саме від їх ефективного використання залежить швидкість обороту вкладеного капіталу та прибуток підприємства.

Методологічні засади формування інформації про оборотні активи та її розкриття визначаються

національними та міжнародними положеннями.

Адаптація національних стандартів обліку до міжнародних стандартів фінансової звітності наближує законодавство України до економічно розвинених країн, дозволяє спростити організацію обліку, зменшити кількість зловживань з грошовими коштами, також зробити інформацію більш прозорою та порівнюваною для користувачів із різних країн.

Хоча національні стандарти обліку побудовані на підставі міжнародних стандартів, виникає велика кількість розбіжностей обліку в Україні та зарубіжних країнах, це пов'язано зі специфікою національної системи та податкового законодавства.

Таким чином, вагоме місце в загальній сукупності активів підприємства становлять оборотні активи, які являють собою сукупність матеріальних цінностей та грошових коштів, що обслуговують операційну діяльність суб'єкта господарювання, а також призначені для споживання або реалізації протягом одного року чи одного операційного циклу. Існує багато різних класифікацій оборотних активів, вони складаються з виробничих запасів, грошових коштів та дебіторської заборгованості. Інформація про оборотні активи відображається в Балансі, Звіті про рух грошових коштів та в Примітках до річної фінансової звітності.

Важливе місце в організації обліку та контролю посідає оцінка наявних на підприємстві оборотних активів. Від обраної методики залежать якість та достовірність відображених у звітності показників, які характеризують майнове і фінансове становище підприємства.

Аудиторська перевірка операцій із оборотними активами необхідна для встановлення достовірності первинної документації відносно наявності та стану оборотних активів, повного і своєчасного відображення

первинних даних в облікових регістрах і в зведених документах, правильності ведення їх обліку, його відповідність прийнятій обліковій політиці і вимогам нормативних документів.

Список літератури:

1. Будаковська Т.С. Особливості трактування економічної категорії «оборотні активи підприємства» // Стан і перспективи розвитку обліковоінформаційної системи в Україні: збірник наукових праць студентів Тетнопільського національного економічного університету. - Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – С. 94-95.

2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутиця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

Головіна Н.А.

к.е.н., доцент кафедри «Фінанси, облік і оподаткування»

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Фінансовий ринок — це найважливіша складова фінансової системи держави, яка може успішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах. Найактивнішими учасниками ринку фінансових послуг України є банки, страхові компанії, бо вони акумулюють найбільшу питому вагу фінансових ресурсів та прямо впливають на розвиток виробництва в країні, інвестиційний клімат і добробут населення.

Якщо звернути увагу на кількість банків в Україні протягом останніх років, то бачимо тенденцію до скорочення кількості комерційних установ: 2015 рік – 163

банки, 2017 – 96 банків, 2019 функціонують – 77 банків [4].

Таблиця 1

Кількість діючих банків у 2015–2019 роках

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість зареєстрованих банків	163	109	96	82	77
Кількість банків з іноземним капіталом	51	41	38	38	37
Кількість банків зі 100% іноземним капіталом	19	17	17	18	23

Внаслідок цього зменшується конкуренція на банківському ринку, обмежується доступ підприємств та населення до банківських послуг, втрачаються робочі місця, тощо. Тому важливо розібратися, чому саме це відбувається і що треба зробити, щоб кількість банків не зменшувалася, капітал не перетікав до інших сфер, а люди не наражались на небезпеку втрати своїх грошей.

Аналіз комерційних банків показує, що в нас усі банки сформовані як акціонерні товариства. В Україні відсутні такі важливі сегменти банківського сектору, як банки з базовою чи генеральною ліцензією; спеціалізовані, кооперативні чи комунальні банки (як це є в багатьох успішних країнах світу).

Наприклад, банківська система Польщі має таку структуру: юридичні особи, що здійснюють банківську діяльність, – більше 600, з них 36 – універсальні банки, 27 – закордонні банківські філії та понад 550 – кооперативні банки [3].

У Німеччині комерційні банки поділяються на чотири основні групи: кредитні банки (більше 250

приватних комерційних банків, в тому числі понад 80 філій іноземних комерційних банків; у їхній діяльності переважає надання короткострокових кредитів); кооперативні банки (близько 1300 кооперативних кредитних товариств на чолі з двома центральними кооперативними банками; у містах вони відносяться до групи Фольксбанк, у сільській місцевості – до групи Райффайзенбанку; основний напрямок діяльності – залучення коштів населення у вклади та надання кредитів); спеціалізовані банки (іпотечні житлові та інші кредитні установи, що надають під заставу майна кредити фізичним особам); публічно-правові кредитні установи (понад 450 муніципальних ощадних кас і низка земельних банків, що виконують функції універсальних комерційних банків). [2]

Для комерційних банків з базовою ліцензією потрібно передбачити спрощене регулювання, зокрема зменшити кількість нормативів (їх має бути не більше п'яти замість 11, як зараз (з врахуванням двох нормативів з валютної позиції). Це не означає, що всі вони мають бути послаблені. Наприклад, максимальний розмір ризику на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників для банків з базовою ліцензією встановити на рівні 20% від капіталу, тоді як для універсальних банків цей показник залишити на рівні 25%).

Для банків з базовою ліцензією передбачити менше звітності. Доцільним є затвердити більш лояльні вимоги щодо резервів (наприклад, запровадити знижені резерви за іпотечними кредитами або при кредитуванні програм фінансування для МСБ, які функціонують на рівні регіонів за фінансової (гарантійної) підтримки місцевих органів влади тощо) та залишити вимоги щодо мінімального статутного фонду на рівні 200 млн грн.

Банки з базовою ліцензією зможуть залучати гроші на вклади (можуть бути обмежені в цих операціях порівняно з банками з генеральною ліцензією або ж будуть сплачувати підвищені суми відрахувань до ФГВФО), відкривати і вести рахунки, здійснювати грошові перекази, продавати й купувати іноземну валюту, кредитувати населення та МСБ. Однак такі банки мають бути обмежені в операціях з великим бізнесом та іноземними клієнтами, зокрема щодо розміщення залучених коштів, видачі банківських гарантій та залучення у вклади дорогоцінних металів. Банки з базовою ліцензією не можуть відкривати рахунки в іноземних кредитних організаціях, якщо тільки вони не створюються для участі в зарубіжній платіжній системі. Крім того, у таких банків не може бути права відкривати за кордоном свої філії або дочірні організації. Мають бути обмеження щодо роботи банків з базовою ліцензією на фондовому ринку (наприклад, можуть лише проводити операції з ОВДП чи цінними паперами найвищого рівня лістингу). [5].

Що стосується універсальних банків, то вони мають працювати, як і зараз (залишити для них вимоги щодо статутного фонду на рівні 500 млн грн і діючі вимоги щодо нормативів і резервів).

Таким чином, банк з базовою ліцензією може здійснювати ті самі операції, що й універсальний банк, але не з усіма типами клієнтів і не з усіма активами. Ну і, звичайно, ліцензія для конкретного банку буде відігравати важливу роль: він може бути як повним (з усіма без винятку банківськими операціями), так і тільки з частиною з них. [6].

Поділ банків на базові та універсальні стимулюватиме банківський сектор до активнішого кредитування споживачів і малого та середнього бізнесу, конкуренції банків (а не їх закриття), а регулятор зможе

більше зосередитися на тих сегментах регулювання, які несуть великі ризики для банківської системи України.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналітичний огляд банківської системи України. Рюрик. 2016. URL: <http://rurik.com.ua>.

2. Барабаш Л. Пріоритетні напрямки державного регулювання фінансового ринку України. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи Укра-їни. 2017. URL: <http://www.ksau.kherson.ua>.

3. Державна служба статистики України. 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Довідник діючих банківських установ України // Офіційний сайт НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

5. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова правління Національного банку України. 2015. URL: <https://bank.gov.ua>.

6. Лобозинська С. До питання створення мегарегулятора фінансового ринку в Україні та вдосконалення банківського регулювання. URL: <http://www.web.znu.edu.ua>.

7. Полюхович В. Місце фондового ринку в структурі фінансового ринку України. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 6. С. 103–105.

8. Поважний О., Орлова Н., Свечкіна А. Цінні папери і фондовий ринок: навч. посібник. Львів: Магнолія, 2016 361 с.

Сасько С. А.
ст. викладач ПВНЗ «Міжнародний
університет бізнесу і права»

РОЛЬ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В СТВОРЕННІ ЛОКАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Процес глобалізації відводить регіонам нову роль в економіці, стосовно о тримання якомога вищих показників конкурентоспроможності у національному та міжнародному рівнях. Становлення регіонів, як рівноправних суб'єктів економічних відносин сприяє посиленню конкурентної боротьбу між ними.

Для обґрунтування нової парадигми регіонального розвитку необхідне обов'язкове посилення тенденцій глобалізації для обґрунтування та створення умов для саморозвитку територій, ефективного використання їх конкурентних переваг, що потребує більш глибокого аналізу концепції конкурентоспроможності регіону, як складного та багатофакторного поняття сучасної економічної науки та науки державного управління.

У науковій думці сформувався два підходи до трактування терміну “конкурентоспроможність регіону”. Згідно з першим підходом, регіональна конкурентоспроможність розглядається науковцями як агрегований показник конкурентоспроможності локальних фірм. Даний підхід базується на визнанні різниці в інтересах підприємств та регіонів, у яких вони функціонують.

Другий підхід передбачає розгляд категорії “конкурентоспроможність регіону” як похідної функції від показника макро-економічної, тобто національної,

конкурентоспроможності. Згідно з цим підходом конкурентоспроможність регіону розуміється як здатність регіональної економічної системи оптимізувати локальні ресурси для того, щоб успішно конкурувати на національному та міжнародному ринках та адекватно й оперативно реагувати на зміни, що відбуваються на цих ринках” [1, с. 2–3]. Проте у ЄС дана категорія не визнається простою інтерпретацією ані макро-економічної, ані мікроекономічної конкурентоспроможності. Як наголошують Р. Челліні та А. Сочі, “регіони не можна аналізувати ані як просту сукупність компаній, ані як спрощену модель національної економіки” [2]. Враховуючи це, дослідники європейської асоціації Ecorys представляють конкурентоспроможність регіону деревом факторів впливу на формування добробуту, високих стандартів життя та соціалізацію економічної системи [3, с. 11]. З іншого боку, до її розгляду підходять британські вчені В. Гардінер, Р. Мартін та П. Тайлер: на їхню думку конкурентоспроможність регіону визначається продуктивністю праці як її ключового індикатора. На регіональному рівні продуктивність праці залежить від низки чинників (враховуючи специфіку локального бізнес-середовища), які також впливають на рівень зайнятості. Поєднання двох показників – рівня продуктивності та зайнятості – виступає “усвідомленою конкурентоспроможністю”, яка є ключовим компонентом ефективності регіонального розвитку та зростання добробуту місцевого населення. Так вважає й І. Бегг: на його думку “конкурентоспроможність регіону індукується такими показниками, як продуктивність та зайнятість, й характеризується якістю життя місцевого населення” [4].

Об’єднуючи результати досліджень, можна сформулювати загальне визначення терміну: конкурентоспроможність регіону – це позиція регіону у

міжнародному рейтингу за результатами реалізації його конкурентних переваг, обумовлених економічними, політичними, соціальними факторами, а також факторами інновацій. Така абсорбація терміну узагальнюється впливом аналізу першого підходу, згідно з яким регіональна конкурентоспроможність розглядається як агрегований показник конкурентоспроможності локальних фірм. Проте невідкидається доцільність аналізу конкурентоспроможності регіону як похідної функції від показника національної конкурентоспроможності, що складає другий підхід до розгляду конкурентоспроможності регіону[5].

Розширення меж наукового осмислення багатофакторності поняття «конкурентоспроможність регіону» впливає з його складності.

Конкурентоспроможність регіону – це позиція регіону у міжнародному рейтингу за результатами реалізації його конкурентних переваг, обумовлених економічними, політичними, соціальними факторами, а також факторами інновацій.

Формуючи конкурентоспроможність регіону за допомогою складових піраміди, можна припустити що ці фактори визначають позицію регіону у міжнародному рейтингу. В сучасних умовах розвитку економіки, на перше місце виходять фактори інновацій та технологій, які забезпечують високий рейтинг регіону у загальнонаціональному та міжнародному вимірах.

Бібліографічний список

1. A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy. – Access mode: ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/3cr/competitiveness.pdf – Title from screen.

2. Cellini R. Pop competitiveness / R. Cellini, A. Soci – Banca Nazionale del Lavoro: Quarterly Review. – LV220. – P. 71–101. Access mode: <http://www.banksdaily.com/info/bnl>
3. ECORYS. The Competitiveness of Places and Spaces. – Rotterdam/ Leeds/ Birmingham/ Brussels. – 2004. – Access mode: www.isras.ru/files/File/Socis/2009-02/Brunezkene_08.pdf
4. Begg I. Cities and competitiveness. Urban Studies / I. Begg. – 1999. – Vol. 36. – P. 795–809.
5. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку / О. Ю. Бобровська, Т. О. Савостенко, І. Е. Польська [та ін.]; за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Дніпропетровськ: ДПІДУНАДУ, 2013.
6. Ларіна О. Г. Оцінка конкурентоспроможності регіонів в американській та європейській моделі розвитку / О. Г. Ларіна // Науковий вісник ЧДЕУ. – 2011. – №2 (10). – С. 54–59.

ЗМІСТ

<i>Жуйков Г.Є.</i>	5
ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ	
<i>Прохорчук С.В., Ненько Д.С.</i>	11
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	
<i>Клюєв О.М.</i>	16
СУДОВА ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН	
<i>Аверчев О.В., Василенко Н.Є.</i>	24
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СТОКОЛОСУ БЕЗОСТОГО ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ, ВОДОРОЗЧИННИХ ДОБРІВ	
<i>Кузькіна Т.В.</i>	33
ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
<i>Лепьохіна О.В., Кузьмін В.В., Мицик І.,</i>	38
МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	
<i>Sadokhina Oleksandra, Nenko Danilo,</i>	42
TRENDS AND ISSUES OF INTERNATIONAL AIRCRAFT	
<i>Борецька Н.П.</i>	47
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
<i>Фокіна-Мезенцева К.В.</i>	50
СТРАТЕГІЯ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ	
<i>Ботвіна Н.О.</i>	54
СУЧАСНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОДАЖУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	
<i>Попова А.Б.</i>	62
ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ГАЛУЗІ ЗВ'ЯЗКУ ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНОМУ	

ПРОСТОРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Доценко О.В.</i>	68
КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА <i>Халілов А.Е., Волченко Л. О.</i>	71
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ <i>Любчук О.К., Сахно С.В.</i>	76
НАПРАВЛЕННЯ РАЗВИТИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ ОБСЛУЖИВАНИЯ <i>Прохорчук С.В., Малюта Г.О.</i>	80
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ <i>Шура Ю.С., Прохорчук С.В.,</i>	84
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ <i>Любчук О.К., Ярченко Ю.В.</i>	89
К ПРОБЛЕМЕ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ ОБСЛУЖИВАНИЯ <i>Халілов А.Е., Криклива О. Р.</i>	96
БАНКІВСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗДРІБНИХ КЛІЄНТІВ НА ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСАДАХ <i>Доценко Г.Г.,</i>	101
ТРАНЗИСТОРНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ У СКЛАДІ ВАЛОГЕНЕРАТОРНОЇ УСТАНОВКИ <i>Черемісін О. В.</i>	105
ОБРАЗ МІСТ ПІВДНЯ УКРАЇНИ У ПОДОРОЖНІХ ПУТІВНИКАХ ІНОЗЕМЦІВ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ <i>Луб'яна Н.П., Луб'яний П.В.,</i>	111
ПЛАНУВАННЯ МАРШРУТНОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ <i>Лугінін О.Є.</i>	119
ОЦІНКА ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ НА ОСНОВІ ПІДХОДІВ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	

<i>Соколова Л.В.</i>	121
УКРАЇНА В СВІТОВОМУ РЕЙТИНГУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОДОРОЖЕЙ ТА ТУРИЗМУ	
<i>Ткаченко С.А., Ткаченко М.А.</i>	125
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Ткаченко С.А., Адамчук С.Ю.</i>	133
НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТООБИГУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
<i>Ткаченко С.А., Браточкіна А.В.</i>	137
ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ АУДИТУ: ЗАРУБІЖНИЙ АСПЕКТ	
<i>Вівчарук А.С.</i>	142
НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТООБИГУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
<i>Прохорчук С.В., Сидоренко О.Ю.</i>	146
ОБЛІК ТА АУДИТ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗГІДНО МСФЗ	
<i>Головіна Н.А.</i>	148
СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ	
<i>Сасько С. А.</i>	153
РОЛЬ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇВ СТВОРЕННІ ЛОКАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	
Відомості про авторів	160

Відомості про авторів

Аверчев О.В. - д.с.-г.н., професор, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Адамчук С.Ю. - Магістр 2 курсу спеціальності «Облік і оподаткування» Міжнародний університет бізнесу і права

Ботвіна Н.О. - д.е.н., професор, зав.кафедри економіки та управління Одеська державна академія технічного регулювання та якості

Борецька Н.П. - д.е.н., проф. Київський національний університет технологій та дизайну

Браточкіна А.В. – Магістр 2 курсу спеціальності 071 Облік і оподаткування Міжнародний університет бізнесу і права

Василенко Н.Є. - к.с.- г.н., докторант ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Вівчарук А.С. - Магістр 2 курсу спеціальності «Облік і оподаткування» Міжнародний університет бізнесу і права

Волченко Л. О. - Магістр спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа і страхування»

Головіна Н.А. - к.е.н., доцент кафедри «Фінанси, облік і оподаткування» ПВНЗ «МУБіП»

Дощенко О.В. - Аспірант 2 курсу, кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Херсонський національний технічний університет

Дощенко Г.Г., к.т.н., доцент Херсонська державна морська

академія

Жуйков Г.Є. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Клюєв О.М. - директор Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Криклива О. Р. - Магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа і страхування» Міжнародний університет бізнесу і права

Кузькіна Т.В. - к.е.н., доцент, професор кафедри маркетингу ВЗО «Міжнародний університет бізнесу і права

Лепьохіна О.В. - д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування ПВНЗ «МУБіП»,

Любчук О.К. - д. гос. упр., професор, заведуючий кафедри туризму ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет» г. Мариуполь, Україна

Луб'яна Н.П., аспірант,
Луб'яний П.В., к.т.н., доцент

Лугінін О.Є. - доктор філософії з технічних наук, професор Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія)

Кузьмін В.В., кен. кафедра інформатики ХДУ,

Малюта Г.О. - Магістр спеціальності «Облік і оподаткування» Міжнародний університет бізнесу і права

Мицик І., студентка гр. 302 Спеціальність «Облік і оподаткування»

Ненько Д.С. - студент 2 курсу магістратури спеціальності «Облік і оподаткування» ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»

Прохорчук С.В. - к.е.н., професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування, проректор з НМР ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»

Sadokhina Oleksandra – викладач кафедри МЕВ ПВНЗ «МУБіП»

Сасько С. А. - ст. викладач ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»

Сахно С.В. - к.психол. н., доцент кафедри туризма ГВУЗ «Приазовський державний технічний університет» г. Мариуполь, Україна

Сидоренко О.Ю. - Магістр спеціальності «Облік і оподаткування» Міжнародний університет бізнесу і права

Соколова Л.В. -старший викладач кафедри менеджменту ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права», м. Херсон

Ткаченко С.А. - д.е.н., доцент професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування Міжнародний університет бізнесу і права

Ткаченко М.А. - Магістр, 2 курс. спеціальність «Облік і оподаткування» Міжнародний університет бізнесу і права

Фокіна-Мезенцева К.В. - к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та туризму Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ

Халілов А.Е. - д.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування Міжнародний університет бізнесу і права

Черемісін О. В. - д.і.н., професор кафедри професійної освіти
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» м.
Херсон

Шура Ю.С. - Магістр спеціальності «Облік і оподаткування»,
Група 102М Міжнародний університет бізнесу і права
м. Херсон, Україна

Ярченко Юлія Витальевна -к.и. н., доцент,доцент кафедри
туризма ГВУЗ «Приазовскийгосударственный
технический университет» г. Мариуполь, Украина

**Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний університет бізнесу і права»**

проводить набір в аспірантуру за спеціальностями:

051 Економіка

073 Менеджмент

075 Маркетинг

081 Право

завідувач аспірантурою та докторантурою, Головіна Наталя Анатоліївна

Видаються

фахові науково-виробничі видання

«Бізнес-навігатор»

«Свідоцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації» від 03.09. 2009 року серія КВ № 15586-4058ПР. Затверджено постановою ВАК за № 1328 від 21.12.2015 р. як фахове видання з економіки і підприємництва.

«Правові новели»

«Свідоцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації» від 31.12. 2014 року серія КВ № 21144-10944Р, присвячений актуальним проблемам та новелам сучасного законодавства.

Стань лідером серед професіоналів навчання в МУБІП

**МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІЗНЕСУ І ПРАВА**
приватний вищий навчальний заклад

Випускники університету отримали диплом державного зразку

Акредитація МОН України за IV рівнем Ліцензії Серія АЄ. №56094.

Запрошуємо на навчання за ступенями: молодший спеціаліст (1-3 роки), бакалавр (1-4 роки), магістр (1,5 роки) за спеціальностями:

- *Облік і оподаткування*
- *Фінанси, банківська справа і страхування*
- *Маркетинг*
- *Менеджмент*
- *Публічне управління і адміністрування*
- *Міжнародні економічні відносини*
- *Право*

МОЖЛИВІСТЬ НАВЧАННЯ ЗА КОРДОНОМ

73039 Україна, м. Херсон, вул. 49-ї Гвардійської дивізії, 37а
Тел.: (0552) 390-382 (0552) 36-26-25 (097) 3951650 (097) 2665102 (066) 0504756
www.mubip.org.ua;
e-mail: lana_audit@ukr.net
Будемо раді зустрічі з Вами!

МАТЕРІАЛИ

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН: НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ ДИСКУРС»**

Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний університет бізнесу і права»
28 жовтня 2019 року

(мовою оригіналу)

Рекомендовано до публічної інформації 30.10.2019
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура Times New Roman

Умовн. друк. арк. 6,51

Редакційно-видавничий центр ПВНЗ «МУБіП»
вул. 49 Гвардійської Херсонської дивізії, б. 37-а,

м. Херсон,

73039

Україна

Тел.: +38(0552) 33-53-40, +38050-913-67-71

Е-mail:

mubip@ mubip.org.ua